

ॐ

భగవద్గీత

విచారణ

భగవద్గీతోపన్యాసాలు ఆక్షరపరబ్రహ్మ యోగం

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కుంక మహర్షి

గురు నారద మహర్షి

గురు వాశీఠీ మహర్షి

గురు శిక్షప్తి

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాజీ

గురు గోతమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

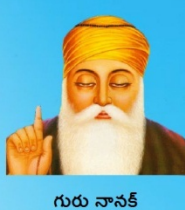
గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి పేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు త్రైలింగ స్వామి

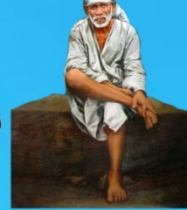
గురు లాహిరి మహాకవి

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయి బాబా

గురు అరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు భక్తవేదాంత ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమాచార్య

వందే గురుపరంపరాం..

నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్చుకోవటానికి

నన్ను “నేను” చేరుకోవటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2990100071233

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

*** సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు ***

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc x

← → ↻ ↗

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, EARNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home | Vision | Mission | Goals | Benefits | Content Selection | Current Status | People | Funding | Copyright Policy | FAQ | RFP

Books Journals

Newspapers

Palm-Leaves (Manuscripts)

Title

Author

Year to

Subject Any Subject ▾

Language

Scanning Centre Any Centre

Clear Search

Presentations and Report

[Statistics Report](#)

[Status Report](#)

[Feedback](#) | [Suggestions](#) |

[Problems](#) | [Missing links or Books](#)

Click [here](#) for PDF collection

DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

Click [Here](#) to know More about DLI ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritTTD TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Author's Last Name

A B C D E F G H I J K L M N O P Q R S T U V W X Y Z

Year

1850-1900 1901-1910 1911-1920 1921-1930 1931-1940 1941-1950 1951-

Subject

Astrophysics Biology Chemistry Education Law Mathematics Mythology Religion For more subjects...

Language

Sanskrit English Bengali Hindi Kannada Marathi Tamil Telugu Urdu

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది ఐలిప్పులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

శ్రీ కృష్ణసరస్వతే నమః

పూజ్యపాద శ్రీ శ్రీ శ్రీ శంకరానందస్వాములవారి

శ్రీ భగవద్గీతోపన్యాసాలు

అక్షరపరబ్రహ్మయోగము

శ్రీ గీతా ప్రచార సేవాసమితి

అళ్లగడ్డ - కర్నూలు జిల్లా.

(రెండవ కూర్పు 2000 ప్రతులు)

1961

వెల రు. 1-00

విషయ సూచిక

1. సందేశాలు - శుభాకాంక్షలు	౧
2. తొలిపలుకులు	౩౩
3. గీతావాణి ప్రచురణలు	౩౬
4. అర్జునుని ప్రశ్నలు	1
5. మొదటి ఆరుప్రశ్నలకు భగవంతుడొసగిన సమాధానాలు		12
6. అంత్యకాల కర్తవ్యం - సప్తమప్రశ్నకు సమాధానం		25
7. సగుణోపాసన	39
8. ప్రణవోపాసన - భక్తివిచారం	51
9. బ్రహ్మదేవుని దినరాత్రి గణన - పరమపురుషప్రశంస		66
10. శుక్ల కృష్ణగతులు - ఫలశ్రుతి	73
11. మూలశ్లోకాలు	84

ఓ

ఈ అక్షరపరబ్రహ్మయోగాధ్యాయసంచికను గురించి

పూజ్యమహానీయుల - మాన్యమహాశయుల

అభిప్రాయములు - శుభాకాంక్షలు

మహాత్ముని ప్రసాదము

★

1. కాలచక్రంలో 24 గంటలు కల్గిన మన రేబగళ్లు అత్యల్పము. దీనిని వృథా చేయక లోకీకభోగములయెడ ఉదాసీనులమై భగవద్భక్తి యందును లోకసేవయందును వినియోగించి సార్థక మొనర్చుకొనవలెను.

2. యజ్ఞము చేయు కల్గియున్న మోక్షమును వాడును జ్ఞానమును బొందుచున్నాడు. దీనికి బొందినవాడును బ్రహ్మ ప్రతికూలముగాయజ్ఞము చేత్తయు మరణించు చేయనివాడును జ్ఞాన సమృద్ధును తన స్థితి నట్లనే మును బడయనివాడును భక్తి నెరుంగనివాడును చంద్రలోకమనగా - త్కణికలోకమును బొంది మరల జన్మచక్రమున బడుచున్నాడు. చంద్రునకెట్టి ప్రకాశమును సొంతముగాలేదు.

3. జగమునం దనాది సిద్ధములగు జ్ఞానము - అజ్ఞానము అను రెండుమార్గము లెన్న బడుచున్నవి. జ్ఞానమార్గముచే మనుష్యుడు మోక్షమును, అజ్ఞానమార్గముచే పునర్జన్మను బొందును.

మహాత్ముని
గారి

ఐ

సం దేశ ము

★

అష్టమాధ్యాయము భగవంతుడు అర్జునునకు బ్రహ్మోపదేశము చేసిన అధ్యాయము. ఇది 'అక్షరపరబ్రహ్మయోగ'మను పేరుగలది. నాశములేని పరమాత్మ యందు ఐ క్య ము గలుగజేయునది. ఇదే అర్థము నుద్దేశించియే ఋషులు బాలురకు అక్షరాభ్యాస మేర్పరచిన రహస్యము. కావుననే 'ఓం' అను పరబ్రహ్మమును తెలి

పెడి ప్రణవము నుపదేశించుటకు కారణమైనది. అంత్యమందును, ఆ త్మజ్ఞానులు యీ ప్రణవమును ధ్యానించి యే పరమాత్మయందై క్య ము నొందుచున్నారు.

క్షరమైన అపరవిద్యలోనే - అనగా శాస్త్రపఠనములోనే కాలమును గడుపక అంత్యకాలమునందైనను పరవిద్యయగు బ్రహ్మవిద్య యందు ప్రవేశించి అక్షరాభ్యాసకాలమునందు యే ఓంకార ముపదేశింపబడియున్నదో అట్టి ప్రణవోపాసనపరుడై, పరమపురుషుడగు శ్రీమన్నారాయణనియందై క్యము గావలెనను తలంపు గలిగి పరమక్షరుణతో ఋషు లిట్టి పద్ధతిని యేర్పరచిరి.

శ్రీ శుభాకాంక్షుని వ్రాసినది

అక్షరపరబ్రహ్మయోగము

శ్రీ సచ్చిదానంద సరస్వతీస్వామివారు,
శ్రీ అధ్యాత్మజ్ఞానకార్యాలయము పూణెనగరపీఠం (మైసూరు)

అక్షరమనునది యెట్టి విశేషమునూలేని పరతత్త్వమని బృహదారణ్యకము (3-8-8) మొదలగు ఉపనిషద్వచనములలో చెప్పబడి యున్నది. ఎవరు శమదమాదిసాధనలతో కూడి శాస్త్రాచార్యోపదేశమును శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసములతో అనుభవగతముగ చేసుకొనియున్నారో, వారి కీజన్మముననే అక్షరపరబ్రహ్మైక్యము కరతలామలకము వలె సిద్ధించుచున్నది. వారు కృతకృత్యులు.

వారు ముందు చేయవలసిన దేమియులేదు. వారి సేవవలననూ ఉపదేశము వలననూ యితరులు కృతకృత్యులగుదురు.

ఎవ్వరు, ఈ విధముగ అక్షరపరబ్రహ్మసాక్షాత్కారము సాక్షాత్తుగ పొందజాలనివారో అట్టి మధ్యమాధికారులకు ప్రశ్నిపనిషత్తు మొదలగువాటియందు చెప్పియున్న ప్రణవోపాసనముద్వారా అక్షర ప్రాప్తి కాగలదు. ప్రణవోపాసకులు చేయదగిన ధ్యానక్రమమునూ, వారు సుషున్నానాడిమూలకముగ ఉత్తరాయణమార్గముగుండా బ్రహ్మ లోకమునకుపోయి తత్త్వజ్ఞానముతో అదే బ్రహ్మమును పడయురీతిని, గీత యెనిమిదవ అధ్యాయమున చెప్పబడినది.

ఈ యోగాభ్యాసమునకును అర్హత లేనివారికై భగవద్గీతలో విస్తారముగ కర్మయోగము ప్రవచించియున్నారు.

ఓమ్

“సదేవ సౌమ్యదమగ్రమాసీదేకమేనా - ద్వితీయం బ్రహ్మ”
యిత్యాది శ్రుతిప్రతిపాదితంబగు అయ్యద్వితీయవస్తువే. అధికారి ప్రభేద
మున జ్ఞేయబ్రహ్మమని ధ్యేయబ్రహ్మమని ద్వివిధముగ బోధింపబడును.
జ్ఞేయబ్రహ్మమన అవ్యక్తాక్షర శబ్దవాచ్యంబగు నిర్గుణపరమాత్మ, ధ్యేయ
మన ధ్యానించుటకు తగు (తత్పదార్థము) సగుణ బ్రహ్మము.

అక్షరపరబ్రహ్మయోగమను నీ యష్టమాధ్యాయము గతా
ధ్యాయమునందలి అర్జునుని ప్రశ్నబీజమును పురస్కరించుకొని ఏడు
ప్రశ్నలరూపమున యావిష్కరణ మొంది యేతత్సమాధానరూపమై
యొప్పుచున్నది. అందు “అక్షరం బ్రహ్మ పరమం” “అక్షరం న క్షరతి
ఇతి అక్షరం పరమాత్మా” “న క్షరతి న నశ్యతీతి అక్షరం” “అశ్ను తే
సర్వమితి అక్షరం” అను నిత్యాదిగా జ్ఞేయ ధ్యేయవస్తు ప్రతిపాదనార్థ
విస్తృతిచే విశేషముగ ధ్యేయవస్తు (ధ్యానించుటకుదగువస్తు) బోధకమై
ఉపాసకులగు ముముక్షువుల కత్యంతోపాదేయమై యొప్పుచున్నది.

ఇందు సాధకుని ప్రాణప్రయాణసమయమునందలి కర్తవ్యమును,
అతడు పొందు గంతవృత్తానమును, మరియు పునరావృత్త్యపునరావృత్త్యా
త్మకములగు స్థాననిర్దేశమున్న తత్కారణమును ఇక కర్మతులకును
ఉపాసకులకును గల భేదమును, ఆయా మార్గసంకేతములను మరియు
మార్గముల నతిక్రమించిన యోగియొక్క వైశిష్ట్యము మున్నగు విషయ
ముల విపులీకరణ మీ యధ్యాయము సాధకజనశరణ్యము.

ఓమ్ తత్సత్ శివమ్ ఓం

గంజికుంట,
అనంతపురంజిల్లా.

}

— శ్రీ శంకరానందగిరిస్వామి.

తే

అష్టమాధ్యాయం సప్తప్రశ్నోత్తరాత్మకమైంది. కాబట్టే యిది సప్తమాధ్యాయాంతమునగల సార్థశ్లోకానికివ్యాఖ్యానభూతమైంది. ఇందలి ప్రశ్నలలో సప్తమప్రశ్న మిక్కిలి ముఖ్యమైంది. ఓంకారాన్ని ఉచ్చరిస్తూ సగుణబ్రహ్మను ధ్యానిస్తూ కలేబరాన్ని వదిలివేస్తే ఆ సగుణోపాసకులు క్రమముక్తిని బొందుతారు. అనగా ప్రాణవియోగానంతరం దేవయాన మార్గాన హిరణ్యగర్భలోకానికివెళ్లి ఆ లోకభోగానంతరం సముత్పన్న సమ్యగ్దర్శనలై బ్రహ్మదేవునితోకూడ నిర్గుణబ్రహ్మభావాన్ని (కై వల్య మోక్షాన్ని) పొందుతారు. దహరాద్యుపాసకులకూడ క్రమముక్తి భాజనులే. నిర్గుణబ్రహ్మధ్యానపూర్వకంగా శరీరాన్ని విడిచేమాత్రం అట్టివారి ప్రాణాలు యిచటనే లీనమైపోతాయి. ఆకారణంచేత నిర్గుణోపాసకులు సాక్షాత్తుగా బ్రహ్మభావాన్ని పొందుతారు. ప్రాణవియోగ సమయంలో అన్యచింతకులై నవారు అన్యమునే పొందుతారు. పర మాత్మభావాన్ని మాత్రం పొందరు. ఎవరు పంచాగ్నివిద్యాద్యుపాసనలతో బ్రహ్మలోకానికి వెళ్లుతారో, వారు బ్రహ్మలోకభోగానంతరం మరల యీ లోకాన జన్మిస్తారు. తప్పదు. ఇష్టాపూర్తాది కామ్యకర్మల నాచరించేవారు పితృయాణమార్గాన చాంద్రమనజ్యోత్యుపలక్షిత స్వర్గానికి వెళ్లి ఆయా కర్మఫలములను అనుభవించి మరల అందరు తప్ప పుడతారు. ఈ విధంగా వివిధములైన ఉపాసనాతత్ఫల విశేషాలను సూచిస్తూ ఉపాసనాకాండకు సార్థక్యాన్ని సంపాదించి యీ అష్టమాధ్యాయం భగవద్గీతలో ఒక విశిష్టస్థానాన్ని పొందగల్గింది. సప్తప్రశ్న ప్రతివచనాలతో యోగమార్గాన్ని నిరూపిస్తూ యీ అధ్యాయం తత్పదార్థాన్ని ధ్యేయంగా వ్యాఖ్యానం చేసింది. ఇట్టి మహోత్సృష్ట విషయాలను “గీతావాణి” మానసపత్రికామూలంగా ప్రకటిస్తూ, ఏతత్ప్రతికా సంపాదకులు ఆధ్యాత్మికలోకానికి మిక్కిలి సేవజేస్తున్నారు. కాన వారు మిక్కిలి అభినందనీయులు. లోకాస్సమస్తాస్సుఖినోభవంతు

ఓం కాంతి క్షాంతి క్షాంతిః

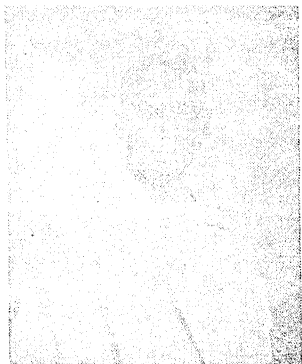
శ్రీ శివగిరి ఆశ్రమము, }
అరగండ్ పోస్టు - (చిత్తూరు). }

విద్యానంద.

ఓమ్

బ్రహ్మజ్ఞానికి సాక్షాత్పూర్తియు, ఉపాసకునకు క్రమముక్తియు, యజ్ఞాదులచేయు శిష్టతనను పునరావృత్తియు తప్పక, ప్రాప్తిండుననుచును నీ యధ్యాయమున సంగ్రహముగాఁ చెప్పబడినది. “న తస్య ప్రాణో ఉత్క్రాంతంతి అత్రైవ నమనతీ యంతే బ్రహ్మజ్యేతి బ్రహ్మాననకో” జ్ఞాని ప్రాణోక్తములు లేదు. అతని ప్రాణము లివటనే బ్రహ్మమునందు లయించుచున్నవి. కాన బ్రహ్మమగుదున్నాడు. కాన జ్ఞానికి సాక్షాత్పూర్తి లభించుచున్నది.

ఉపాసకులు మరణానంతరమున జీవయాన (అర్చిరాధి) హర్షము వాశ్రయించి బ్రహ్మలోకమునకు బోవుదురు. వారచ్చుని నిర్వ్యమధుయుల ననుభవించుచు బ్రహ్మాపీఠాసన వాచరింపురు; కల్పాంతమువరకు బ్రహ్మలోకమున నివసించి నందకు బ్రహ్మజ్ఞానసంపన్నులై, చతుర్ముఖునితోఁబాటు ముక్తి నొందుదురు. వారు మఱుల సంసారము నొందరు. దీనినే క్రమముక్తియని శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పుచున్నారు.

ఇక యజ్ఞాని పుణ్యకర్మల వాచరించువారు పితృయాన (ధూమాది) నుర్గమున చంద్రలోకమునకుఁబోయి యంధిలి భోగముల ననుభవించి పుణ్యకర్మ క్షీణించుటచే మఱుల భూలోకమునకు వత్తురు. కర్మముల శరీరమునుండి జీవుఁడు నర్గమిండునప్పుడును పునర్జన్మకు వచ్చునప్పుడును, పంచీకృతభూతములతో ననుప్రాణములు, ఇంద్రియములు, మనస్సు, అవాద్యవిద్యచే యేర్పడిన కర్మాకర్మసంస్థానములతోడయి నిలిచియుండును. అట్టివారికి పునరావృత్తి తప్పదు. కాన ప్రతి సుముత్సువు గురుముఖమున బ్రహ్మతత్త్వమును విచారించి శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసముల ద్వారా బ్రహ్మచకోత్కజ్ఞానమును సిద్ధింప జేసికొని పునరావృత్తి లేని సాక్షాత్పూర్తిని పొంది సుఖింతురుగాక !

శ్రీ భూమానందభారతీస్వామి,

అనంతాశ్రమము,

కొత్తచెర్వు పోస్టు, అనంతపురం జిల్లా.

ॐ
అక్షరపరబ్రహ్మయోగము
(శ్రీ శ్రీ శ్రీ స్వామి శివానంద, ఋషికేష్)

శ్రుతులలోకెల్ల భగవద్గీతకు గల అద్వితీయ సౌందర్యమేమనగా, అందు ప్రతి అధ్యాయమునందును మిక్కిలి మూలాధారమైన ముఖ్యతత్వజ్ఞాన అంశములు విమర్శించ బడియున్నవి. సత్యము, భేద బ్రహ్మముయొక్క స్వభావము, గుణములు మానవుని ఉత్కృష్టధర్మములు, వ్యక్తిగతసాగ్రవిధానములు, నీతిమర్యాదలకు గల విలువ, విషయప్రపంచమునకు గల అపరిపూర్ణత, అసంతృప్తికరనైజము మొదలగునవన్నియు అందు విమర్శించబడినవి.

చక్కని తత్వజ్ఞానమునందలి ముఖ్యఅంశములను నొక్కి చెప్పుట వలన పరిణామము అనుకూలముగను తప్పని సరియు కలుగుచుండును. అందువల్ల ప్రతిదైవిక గురువును, ప్రతి గొప్ప మతసిద్ధాంత వివరమున్న తత్వజ్ఞానమున్న, సత్యమునందలి కేంద్ర అంశములను మిక్కిలి నొక్కి వక్కాణించుట నైజము. వేదములందు, ఉపనిషత్తులందు గల దైవిక జ్ఞానమును బోధించుటకు ముఖ్య అంశములు పునరుచ్చారణ చేయుట యొక సామాన్య సాధనముగా కనబడుచున్నది. ఉపనిషత్తుల నవసీతము అనదగు గీతయందు కూడ యీ సాధనము అనుసరింపబడియున్నది.

జివ్యగానముగ గీతయందలి యీ అష్టమాధ్యాయమునందు ఆత్మసాక్షాత్కారమునకు వివిధయోగములు చూచింపబడియున్నవి. జ్ఞానయోగమునకు సంబంధపడిన అవిభక్త సత్యస్వరూపుని నైజము, వ్యక్తిగతజీవుడు అస్థిరవిషయప్రపంచము, దాని అధిష్ఠానదీపత

విషయములు యిందలి 1, 4-వ శ్లోకములు తెలుపుచున్నవి. 7-వ శ్లోకము కర్మ, భక్తి యోగములను కలిపి తెలుపుచున్నది. (చేతులు పని చేయుచుండుటకు, మనసు పరమాత్మను సమర్పించుటకు) 8-వ శ్లోకము అభ్యాసయోగమును తెలుపుచున్నది. 10, 12, 13 శ్లోకములు రాజయోగము, హతయోగములను కలిపి తెలుపుచున్నవి. 14-వ శ్లోకమున నామ స్మరణ విశేషముగా కొనియాడబడియున్నది. జగత్సంబంధముగ సృష్టి లయములకూడ యిందు పరిచయము చేయబడియున్నది.

పరబ్రహ్మము అక్షరము, నాశరహితము, అవిభక్తము. అందుకు వ్యతిరేకముగు విషయసమాదాయములు, జీవులు అన్నియు అతనినుండి తమ అస్తిత్వముపొంది; అతని మీద ఆధారపడి నిర్ణయించబడుచున్నవి. సప్తమాధ్యాయమునందలి చివరిశ్లోకమునను, ఈ ఆధ్యాయమునందలి ప్రథమశ్లోకమునను యీ విషయము తెలుపబడుచున్నది. వ్యక్తిగత జీవుడు, విషయప్రపంచము అంతయు ఆ అక్షరపరబ్రహ్మముయొక్క క్రిందిభాగముగ నున్నది.

జీవితమునందలి ఉన్నతోత్తమ గమ్యస్థానమును పొందుట అనగా అంతరాత్మయు యీ పరబ్రహ్మయు అద్వితీయము అని అనుభవరూపమున తెలుసుకొనుట అగుచున్నది. అట్టి సమయములలో మనము అతనితో సన్నిహితసంబంధము కలిగియుండుము. హిందూ మతవిజ్ఞానశాస్త్రములయందు దంతటయు యిదియే గమ్యస్థానమని తెలుపబడుచున్నది.

ఇట్టి గొప్పపదవిని పొందుటకు గల కొన్ని మార్గములుకూడ యిచ్చట తెలుపబడుచున్నవి. నిరంతరమనోనిగ్రహము మనసును ఏకాగ్రతచేయుట, ఉన్నతస్థానమున దానిని స్థాపించుట యిందు ఒక విధానముగా నున్నది. భక్తిపరులకు నిరంతర పరమాత్మస్మరణ చక్కని మార్గముగా నున్నది. మానవుని చివరి ఆలోచన కనుగుణముగ అతని ముందటి జన్మము యేర్పడుచున్నదను సత్యవచనమునందుగల రహస్యమును పరమాత్మ మనకు తెలుపుచున్నాడు. ప్రాణప్రయోగసమయమునందు ఘోరతాపము, బాధలు అనుభవించుచుండు సమయమున కలుగు ఆలోచనలు ఆకస్మాత్తుగా కలుగవు. తాను మిక్కిలి కృషిచేసి జీవితదశయందు బుద్ధిపూర్వకముగా సృరించుచున్న ఆలోచనల కనుగుణముగా చివరి ఆలోచన యుండును. వాని మరణసమయమునందలి పశ్చాత్తాపము చాల ప్రయోజనపడుటలేదు. “నన్ను సృరించుచు యుద్ధము చేయుము” జీవితయుద్ధమును సాగించుము అని నొక్కి పక్కాణించుచున్నాడు. ఇందు ఒకటి మరియొకటినుండి విడదీయ సాధ్యపడదు. సాధకుడు మిక్కిలి కార్యవాదిగా నుండవలెను. అంతరభావము బాహ్యమున ప్రపంచనడవడియందు ప్రకటితముగుచుండవలెను.

బ్రహ్మాండమాలాధారమును వదిలి ఆత్మేతరవిషయములను వాంఛించుట అనగా ఈ పరిచ్ఛిన్నకోశములవశమై ఆహారమునందు నరకనాసమును వదలకుండుటయగును.

అభిప్రాయములు — శుభాకాంక్షలు

జ్ఞానమార్గమును “జ్యోతిర్మార్గముని”కూడ తెలుపుటకలదు. దాని ననుసరించినవారు మరల సంసారబంధముతో తగులుకొనరు. “ధామమార్గము” అజ్ఞాన అవరణమునుండి మనలను దాటింపజాలదు. దీనివల్ల పునర్జన్మము సిద్ధము. ఈ సత్యము తెలిసిన యోగి అజ్ఞాన రాత్రిని తొలగించుకొని “జ్యోతిర్మార్గము”ను అన్వేషించును. అతనికి మోహము కలుగ జాలదు.

జీవుడు కోరునది ఉత్తమానందము, పరిపూర్ణకాలము, సామాన్యజీవితవిషయావరణమున దొరుకునదికాదు. ఇందు బాధలు, అస్థిరగుణములు నిండియున్నవి అని గీత తెలుపుచున్నది. బాధలను ఓర్చుటే వికాసమునకు లక్షణము. పోరాటమే జీవితవట్టు. మోక్షమునకు, ఆనందమునకు త్యాగము ముఖ్యపడికట్టు. పోరాటము, త్యాగము అధికము కాను కాను తీర్ణానందము శీఘ్రవికాసము ఒడగూరును. బాధ యొక నిజమయిన గురువు. భగవంతుని దూత. ఎట్టి ఉన్నతవిషయ జీవితమయినను, అపరిపూర్ణము, అసంతృప్తికరము. కనుక దానివల్ల నిర్మలానందము, పరిపూర్ణ మోక్షము: నిర్భయస్థితి కలుగ జాలదు — బాధవల్ల మై సత్యములు మనకు గోచరమగుచున్నవి. సచ్చిదానందపదవిని వెదకుటకు మనలను బాధ ప్రోత్సహించుచున్నది.

సదా సుఖము నపేక్షించు యీ జీవునకు పొరపొరగా విడదీసి, కోశకోశమును ఖండించి అత్యయోక్త పునర్దర్శనము పొందుట చాల అసంతృప్తికర వ్యవహారముగ తోచును. కాని యీ పరిశ్రమ బుద్ధిపూర్వకముగా వివక్షణతో సాగించగలిగినచో, ఆనందము సంప్రపాప్తమగుచున్నది. దివ్యసాధన ఫలవంతముగ సాధించగలిగినచో, విజయ సుఖము, మోక్షానందము, సమదృష్టి, మానవభావమునకు బదులు దైవీభావము సమకూరుచున్నది. ఇట్టి సాధనను యిట్టి దైవికశిక్షణను అనుసరించి వివక్షణతో సాగించవలెనని గీత ప్రోత్సహించుచున్నది.

దేహము, మనసు, హృదయము, బుద్ధి యేకీభావము పొంది మానవవ్యక్తి సంస్కారము పొంద గలుగుట గీతయందు తెలుపబడిన వివిధయోగములవల్లనే సాధ్యము. అట్టి యోగవిధానములు సంక్షేపముగా యీ అష్టమాధ్యాయమున వర్ణింపబడియున్నవి.

Sivami Sivananda

Intelligence of the majority and of one great person

(Swami Madhavatirtha)

Before the war of Mahabharat began, Arjun and Duryodhan went to Shri Krishna for help. Arjun asked for his personal help but Duryodhan asked for Shri Krishna's Army, thinking that he will win the battle with the help of the majority but he failed.

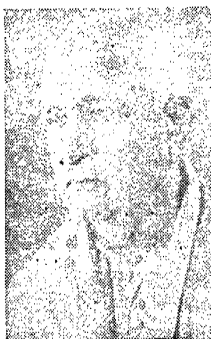
Similarly, the present democratic Governments of the world believe that they will improve the world by the majority of votes but that is a great mistake. They do not give us a plan for the whole life. But Shri Krishna's teachings give a plan for the whole life. In the Gita he has given Varna Dharmas and in the eleventh Skandha of Shri Bhagavat he has given both Varna Dharmas and Ashram Dharmas. These give us a plan for the whole life.

Swami Madhavatirtha

విచక్షణ:-

సముదాయకబలమా? సత్పురుషుని ఆశ్రయమా?

భారతమహా
యుద్ధారంభమునకు
పూర్వము అర్జునుడు,
దుర్యోధనుడు ఇరు
వురు సహాయపక్షతో
శ్రీ కృష్ణుని ఆశ్ర
యించిరి. అర్జునుడు
అతని స్వకీయసహాయ
మును కోరెను. కాని

దుర్యోధనుడు శ్రీకృష్ణు
ని సైన్యమును కోరెను.
అతడు సముదాయక
బలముతో యుద్ధమున
గెలువ నెంచెను గాని
భంగపడెను.

అదేరీతి ప్రస్తుత
ప్రజాపాలక ప్రపంచ
సామ్రాజ్యములు

సముదాయక సమ్మతి సహాయముతో ప్రపంచమును అభివృద్ధి చేయగలమని నమ్ముచున్నారు. కాని యిది యొక గొప్ప పొరబాటు. వారు పరిపూర్ణజీవితమునకు అనువగు ప్రణాళిక నొకదానిని మనకు తెలుపలేకున్నారు. కాని శ్రీకృష్ణుని ఉపదేశములు పరిపూర్ణజీవితమునకు ఒక ప్రణాళికను తెలుపుచున్నవి. అతడు గీతయందు వర్ణధర్మమున్ను, శ్రీ భాగవతమునందలి ఏకాదశస్కంధమున వర్ణధర్మములు, ఆశ్రమధర్మములు రెండును తెలిపియున్నాడు. ఇవి పరిపూర్ణజీవితమునకు తగు ప్రణాళికను మనకు తెలుపుచున్నవి.

— స్వామి మాధవతీర్థ.

శ్రీ

శ్రీకృష్ణభగవానుడు జన్మమరణముల కాలచక్రము నుండి విడుదల పొందుటకు సులభోపాయమును యిందు చూపుచున్నాడు. వేదములు బ్రహ్మమునకు ‘ఓం’ అను బహుక్లుప్తమగు నామమును యొసగియున్నవి. ఎవరు తమ మనసును నిగ్రహించి యింద్రియవిషయముల వైపు పరుగిడనీయక, నిర్మలప్రేమతో నిరంతర “ఓం”కార జపమును చేయుచుందురో, అట్టివారి మనసు బ్రహ్మమయము పొందియుండుటచేత జీవాత్మ దేహమును వదలు మరణసమయమునందు వారు బ్రహ్మమునందు శాంతమయవిశ్రాంతి పొందుచున్నారు. వారు కర్మబంధములకు వశులగుటలేదు. వారికి కర్మశేష ముండదు. కనుక వారికి పునర్జన్మము లేదు. అట్టివారికి మరణముకూడలేదు.

సూర్యుని కిరణములు సముద్రజలమును ఆవిరి గావించును. ఆవిరి మేఘములుగా మారుచున్నది. మేఘములు పర్వతములపై వర్షించును. ఆ నీరు నదులుగా మారును. నదులు సముద్రమునకు పరుగిడి యందు యేకమగుచున్నవి. అదేరీతి జీవాత్మ పరమాత్మయొక్క అంశము గనుక ఆత్మయందు ఐక్యమపొంది శాంతి ననుభవించుచున్నది.

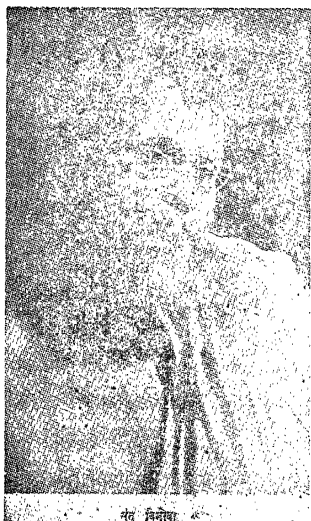
హరిః ఓం తత్సత్

విజయాశ్రమము, }
మద్రాసు-5 }

॥౧॥

పుణ్యమరణము

పుణ్యమరణము కావలయు నన్నచో అగ్ని సూర్యచంద్రాది దేవతల ఆకాశాది భూతముల కృపయుండవలెను. అగ్ని కర్మ కును యజ్ఞమునకును చిహ్నము. అంత్యసమయములోకూడ యజ్ఞ జ్వాల మండుచుండవలె. న్యాయ మూర్తి రానడేగారు యిట్లను వారు: “కర్తవ్యకర్మను నిరంతర మును పాలించుచు మరణించువాని జన్మము ధన్యము. ఏదోయొక సద్బ్రంధమును పఠించుచు నో వ్రాయుచునో ఒక సత్కార్యమును చేయుచునో నేను మరణించితిని

ధన్యుడనే.” అగ్ని మండుచున్నదనిన అర్థమిది. మరణసమయమునకూడ కర్మ నాచరించుచుండుట అగ్నికృప. సూర్యునికృప యనగా బుద్ధియొక్క ప్రభ చివరవరకును ప్రకాశించుట. చంద్రునికృప అనగా అంత్యసమయములో పవిత్రభావనలు వృద్ధిచెందుట. చంద్రుడు మనస్సుయొక్క - భావనయొక్క అధిదేవత. శుక్లపక్షచంద్రునివలె మనస్సులో ప్రేమ భక్తి ఉత్సాహము పరోపకారము దయ - ఇత్యాది శుద్ధభావనలు పూర్ణవికాసమును పొందవలెను. ఆకాశముయొక్క కృపయనగా హృదయాకాశములో ఆసక్తియను మేఘపుసంచారము యేమాత్రము నుండరాదని అభిప్రాయము. ఉత్తరాయణమనగా ఆసక్తియను మేఘములు హృదయాకాశమును ఆవరింపకుండుటయే.

శ్రీకృష్ణ ఏనిమిదవ అధ్యాయముయొక్క సారము

శ్రీమత్పరమహంస పరివ్రాజకాచార్య

శ్రీ శ్రీ శ్రీ (1008) పీఠారామయతీంద్రులవారు

సర్వజ్ఞుడును, సర్వశక్తిమంతుడును, సర్వేశ్వరుడును, సకలకల్యాణగుణసాగరుడును అయిన భగవంతునియొక్క దివ్యవాణి శ్రీగీత. అట్టి పరమమహత్తరమైన యీ గీతా ప్రచారమే లోకకల్యాణమునకు యథార్థమైన ఉపాయము. గీతావాణి సంపాదకులు యీ ప్రచారమే గీతావాణిద్వారా చేయుచుండుట యెంతో ముదాపహము. ఈ సంవత్సరము గీతాజయంతికి 'అత్తురపరబ్రహ్మసంచిక' యనుపేరున గీతావాణి విశేషసంచిక ప్రచురించునన్నామనియును, 'ఆ సంచికకు మీరు వ్యాసము పంపించవలయు' ననియును, నాకు వ్రాసినారు. అట్లుజ్ఞాడనైన నేను యేమి వ్రాయగలను? అయినను వ్రాయక తప్పక పోవుటచే వ్రాయుచున్నాను.

'మానవుడు అశాశ్వతమును, దుఃఖాలయమును నైన యీ ప్రపంచమునుండి, అనగా ప్రకృతిబంధమునుండి బయటపడి, శాశ్వతబ్రహ్మనంద మనుభవించవలయునంటే, ఏమి చేయవలయును' అను సంగతి యీ అధ్యాయమున చెప్పబడిన ముఖ్యవిషయము.

"అంతకాలే చ మామేన - స్మరక ముక్త్యా కలేబరం ।

యః ప్రయాతి స మద్భావం - యాతి నాస్త్యత్ర సంశయః ॥"

'అంత్యకాలములో నన్నే స్మరించుకొనుచు, ఎవడు యీ దేహమును వదిలిపోవుచున్నాడో, వాడు నన్ను పొందుచున్నాడు. ఈ విషయమున యెంతమాత్రమును సంశయములేదు' అని భగవానుడు చెప్పియున్నాడు. దానికి కారణముకూడ తరువాతి శ్లోకములో చెప్పినాడు. "యం యం వాపి స్మరన్ భావం-త్యజత్యం తేక లేబరం! తం తేమేవైతి కాంతేయ॥" 'కాంతేయా! మానవుడు ఏయేభావములను స్మరించుకొనుచు దేహమును విడుచునో, వాడు ఆయాభావములనే పొందుచున్నాడు' అనుదానినిబట్టి మనము తెలిసికొనవలసినదేమనగా మానవుని అంత్యకాలములోని చివరిభావమునకు ప్రాధాన్యత యివ్వబడినది. చిట్టచివరి క్షణములోని మానసికస్థితినిబట్టి మరణానంతరానుభవముండును. మొదటినుంచుయును పరమార్థమునుగూర్చి యెంతప్రయత్నించుచున్నను, జీవితముయొక్క అఖరిక్షణములో ప్రాపంచికసంబంధమైన భావము మనసులో కలిగినా, ఇక అంతయును

పాడగును. దీనికి కారణము యేమంటే, ప్రాపంచిక మమకారము మనకు తెలియకుండనే, అంతఃకరణములో బలముగ నుండును. మమకారమన్నది అంతఃకరణములో యేమాత్రమున్నను, మరణసమయములో అది యేరూపముగనైనను పైకివచ్చును. భరతుని చరిత్ర యీ విషయమునే తెలుపుచున్నది. భరతుడు తనగొప్పరాజ్యమును, అనేకమంది సుందరులను, భోగములను అన్నిటిని త్యజించి, అరణ్యమునకుబోయి తపస్సుచేసికొనుచుండగా, ఒక లేడిని పెంచుట తటస్థించినది. తనకు తెలియకుండగనే ఆ లేడిమీద మమకారము ఏర్పడినది. ఆ కారణమున మరణసమయములో చేసిన తపస్సంతయు నేమైనదో-లేడిమీదనే భావము నిలిచినది. అందుచేత మరుజన్మమున లేడియై పుట్టవలసినవచ్చినది. ఇక, జనకుడు మొదలగువారి విషయము చూడుడు. వారు అనేక ప్రపంచవ్యవహారములలో నున్నను, విషయములందు పరిపూర్ణవైరాగ్యముకలవారై సర్వకాలసర్వావస్థలయందును భగవద్భావనయే కలిగియుండుటచేత వారికి మోక్షమే లభించినది. సదా ఏ భావము బలముగా కలిగియుండునో, ఆ భావమే మరణకాలమునందు వచ్చును. అర్జునా! “తస్మాత్ సర్వేషు కాలేషు — మామనుస్మర యుద్ధ్య చ” ‘కాబట్టి సర్వకాలములయందును నన్నే స్మరించుకొనుచు యుద్ధము చేయుము’ అని చెప్పియున్నాడు. ఇక్కడ యుద్ధము వర్ణాశ్రమధర్మములకు ఉపలక్షణము. అనుభవమునకు మనోభావన ప్రధానమును, కార్యకారియనుగాని, బాహ్యమైన కర్మలుగాదు. కేవలము కర్మలు బంధనమునుగాని, మోక్షమునుగాని కలిగించలేవు. “మన ఏవ మనుష్యాణాం-కారణం బంధమోక్షయోః” ‘మనస్సేమానవులయొక్క బంధమోక్షములకు కారణము’ అని చెప్పబడియున్నది. కనుక మనోభావము భగవంతునియందు నిలిపి, వారి వారి వర్ణాశ్రమధర్మములను కర్మలను చేయవలయును. అంతియేగాని, బాహ్యమునకు యేకర్మలను చేయక, మనస్సులో విషయచింతనము కలిగియున్నచో, అట్టివాడు సిద్ధపురుషుడును, సాధకుడును కూడ కాకపోగా, మిథ్యాచారియగుచున్నాడు. కాని, మనస్సులో భగవద్భావనకలిగియుండి, వర్ణాశ్రమధర్మములు కర్మములు ఆచరించుచున్నను, వాడు సిద్ధపురుషుడే. శీతయొక్క రహస్యమిదియే. కనుకనే సిద్ధపురుషులు తమకు చూడులోకములలోకూడ కావలసినదేమియును లేకున్నను, లోకకల్యాణము కొరకు కర్మముల నాచరించుచునేయుందురు. ఇదియే కష్టసరమాత్మకు ఇష్టమైన అభిమతమగుటచేత శీతలో ఈ అభిప్రాయమునే ముఖ్యముగా ప్రతిపాదించియున్నాడు.

ప్రేమపూర్వక నారాయణస్మరణములు

సర్వస్తరతు దుర్గాణి సర్వో భద్రాణి పశ్యతు ।

సర్వస్వద్బుద్ధిహుప్నోతు సర్వస్వర్వత్ర నందతు ॥

అక్షరపరబ్రహ్మయోగము

కారణమేమియో తెలియదు కాని లోకములో జనులు పెక్కురు 'అష్టమి' పై ఒకింత చిన్నచూపు కలిగియుండుచున్నారు. తిథులలో అష్టమి పనికిరానిదని దానిని దూరముగ త్రోసివైచుచున్నారు. ఏదైన సంఖ్య చెప్పవలసి వచ్చినప్పుడు యెనిమిదిని తప్పించి మఱియొకదానిని చెప్పుచున్నారు. కాని చిత్రమేమియనిన, సాక్షాత్ శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ ఆ 'అష్టమి' తిథియందే జన్మించెను. ఏ మహనీయుని దేవదేవునిగ జనులందరున్న గొలుచుచున్నారో, అట్టి పోషకకళాపరిపూర్ణుడైన అవతారపురుషుడు జనులు ఈనడించుకొను ఆ 'అష్టమి'నే ప్రీతితో వరించెను. ఇంతియేకాదు, తన యభ్యర్థస్వరూప మగు అక్షరపరబ్రహ్మమునుగూర్చి గీతయందలి అష్టమాధ్యాయమందే విస్తృతముగ వచించిన వాడాయెను. కనుకనే అద్వానికి అక్షరపరబ్రహ్మయోగమును పేరు వచ్చినది. ఇది 28 శ్లోకములతోగూడిన చిన్న ఆధ్యాయము. ఆధ్యాయము చిన్నదైనను గొప్ప గొప్ప పరమార్థరహస్యములతో గూడియుండునది యగుటచే గీతయందలి యోగములలో నిది ప్రముఖ స్థాన మాక్రమించుకొనియున్నది. ఈ ఆధ్యాయమందు భగవానుడీడ్రింది ఐదు అపూర్వ తత్త్వములను వెల్లడించియున్నాడు.

(1) ఆంత్యకాలమున యెవరెట్టి భావన గల్గియుండురో, తదనుగుణ్యమగు జన్మమునే పొందుదురు. ఆంత్యకాలమున దైవభావనగలవారు దైవమునే పొందుదురు.

(2) అట్టి ఉత్తమసంస్కారము ఆంత్యకాలమున కలుగు నిమిత్తము జీవితమునం దెల్లపుడును భగవచ్చింతన చేయుచుండవలెను. అయితే వారి వారి జీవితయంత్ర కవసర మగు వ్యవహారములను విడువవలెనని ఆర్థము కాదు. వారివారి ఆశ్రమోచిత విధ్యుక్తధర్మములను ఆచరించుచు దైవస్మరణను మాత్రము త్యజించక యుండవలయుననియే భావము.

(3) చిత్తమును అన్యత్ర పోనియక, అభ్యాసముచే హృదయస్థ పరమాత్మయందు నెలకొల్పుచుండవలెను. అందులకై పరబ్రహ్మవాచకమగు ఓంకారమును (ప్రణవమును) ఉచ్చరించుచు, తదర్థమును మననము చేయుచుండవలెను.

(4) దృశ్యవస్తువులన్నియు నశించిపోవునవి. అవి తక్షణములు. పరమాత్మయో ఆ దృశ్యవస్తువులకు పరమైనవాడు; నశింపనివాడు; అక్షరుడు. అతనిని పొందినవాడు తిరిగి యీ సంసారదుఃఖమున తగుల్కొనడు. కాశ్యపతత్వవల్లమునే బడయును.

(5) అట్టి పరమాత్మ అనన్యభక్తిచే జీవులకు లభించగలదు. ఈ ప్రకారముగ అతిముఖ్యములైన పరమార్థరహస్యము లనేకములు యీ ఆధ్యాయమున పొందుపరుపబడినవి. సాధ్యవస్తువగు పరబ్రహ్మ మెట్టిది? ఆ పరబ్రహ్మమును పొందుటకు వలయు సాధనమెట్టి-అను నీ రెండు విషయములు అనగా సాధ్య, సాధనములు రెండును యీ ఆధ్యాయమున పేర్కొనబడియుండుటచేబట్టి దీని గొప్పతనము వెల్లడియగుచున్నది. మఱియు పరబ్రహ్మముయొక్క వాచకమగు ఓంకారమునుగూర్చి గీతయందు ప్రస్తావించబడిన సందర్భములు యే కొలదియో కలవు. అందు యీ ఆధ్యాయ మొకటి. కాబట్టి యీ ఘట్టము ముముక్షువులకు, ధ్యానపరులకు అత్యంతప్రధానమై యొప్పుచున్నది.

(3)

అంత్యకాల భగవత్స్మరణనుగూర్చి యీ అధ్యాయమున భగవానుడు ప్రముఖముగ బోధించుచుండుట ఒక గొప్ప విశేషము. అయితే భగవంతుని ఆశయము అంత్యకాల మందు మాత్రమే దైవస్మరణ చేయువలెనని కాదు, జీవిత కాలమందు డెల్ల వేళలయుండును దైవ చింతనను చేయుచు తదభ్యాసప్రాబల్యమువలన అంత్యకాలమందుగూడ చేయవలయు ననియే భగవదభిప్రాయము. కనుకనే 'చ'కారమును ప్రయోగించి 'అన్తకాలే చ' (అంత్యకాలమందుకూడా) అని నుడివెను. ఈ 'చ'కారము సోమరులకు గొడ్డలిపెట్టుగా తయారైనది. అది లేనిచో అనేకులు భగవత్స్మరణను అంత్యకాలమువఱకు పొంది వేసెడివారే. సోమరులయొక్క యిట్టి ఊహలను తావులేకుండ చేయుటకే కాబోలు, భగవాను డంతటితో తృప్తిపడక ఆ 'అన్తకాలే చ' అను పదముయొక్క విభ్రులీకరణ మునకు వెనువెంటనే పూనుకొని 'తస్మాత్సర్వేషు కాలేషు మామనస్మర' (కాబట్టి ఎల్ల వేళలయుండును నన్ను స్మరించుచుండుము) అని నుడివెను. ఒక వేళ అంత్యకాలమున మాత్రమే దైవస్మరణ చేసెదమని యెవరైన తలంచినప్పటికిని అట్టి అంత్యకాలము ఫలని సమయమని యెవరు నిర్ణయింపగలరు? జనులెందరో బాల్యముననే మరణించుటలేదా? యౌవనమున మరణించుటలేదా? కావున భగవాను డాడేకించినట్లు జీవితమున సర్వ కాలములందును దైవస్మరణ చేయుచుండుట భావ్యము.

జీవితము అశాశ్వతమైనది, తుణికమైనది. అట్లే దృశ్యపదార్థములున్న అశాశ్వ తములు, తుణికములు. వానిగూర్చి భగవానుడే యీ అధ్యాయమున 'అవి దుఃఖాలయము లని, అశాశ్వతము'లని పేర్కొనెను. ఇక ఇట్టి దృశ్యవిషయములపైకి పరుగిడనేల? తురములగు వస్తువులను పట్టి వేలాడినచో నేమి ప్రయోజనము? దుఃఖాలయముగు పదార్థము నుఖము నెన్నటికిన్ని యాయజాలదు. అట్లే అశాశ్వతముగు వస్తువు శాశ్వతపదవిని యేకాలమందును వొసంగజాలదు. కాబట్టి విజ్ఞాడగువాడు నుఖాలయముగు వస్తువేదియో, శాశ్వతముగు పదార్థమేదియో విచారించుకొనవలెను. అదియే అక్షరపరబ్రహ్మము, అనగా నాశములేని పరబ్రహ్మమని అర్థము. అట్టి అక్షరమును ఆశ్రయించినవాడే ధన్యుడు. అట్లు గాక లౌకిక అక్షరములను పెక్కింటిని నేర్చుకొనినను, పెక్కువిద్యలను బడసినను, అక్షరముగు పరమాత్మను తెలిసికొననిచో, వారందరు నిరక్షరకుత్తులేయగుదురు. లౌకిక అక్షరము ఒక్కటియు తెలియనప్పటికిని, ఒకవిద్యయు చేతగానప్పటికిని, అక్షర మగు పరబ్రహ్మమును తెలిసికొనినచో, అతడు పరిపూర్ణ అక్షరాన్యుడేయగును. కావున వయోవృద్ధులు, విద్యావృద్ధులు, ధనవృద్ధులు అందురున్న పరమార్థక్షేత్రమున వలక, బలపము తీసికొని అక్షరాభ్యాసమును ప్రారంభించవలసియున్నారు. కడలేరుటకు మార్గమిదియొకటియే. తురమును (దృశ్యమును) ఆశ్రయించినవారు తురత్వమునే (బంధమునే) పొందుదురు. అక్షరమును (పరమాత్మను) ఆశ్రయించినవారు అక్షరత్వమునే (మోక్షమునే) పొందుదురు. ఇదియే సర్వకాస్త్రసిద్ధాంతసంగ్రహము. ఇదియే యీ అధ్యాయమందు తెలుపబడిన పరమరహస్యము. ఓం తత్ సత్

శ్రీ శుకబ్రహ్మశ్రమము,
కాళహస్తీ.

పూర్వ విద్యాప్రకాశానంద

అక్షరపరబ్రహ్మయోగము (శ్రీ యం. వి. నరసింహస్వామి, వాల్తేరు)

భగవద్గీత ఏకవ అధ్యాయములో భగవంతునిచే నుడువబడిన బ్రహ్మము, అధ్యాత్మము, కర్మ, అధిభూతము, అధిదైవము, అధియజ్ఞము అను పదములకు నిర్వచన మీ యధ్యాయమున నిరూపింపబడినది. కర్మతక్కు తక్కినపదములు పరబ్రహ్మయొక్క నానావిధభావములను తెలియజేయును. కర్మ యా భావములందు పరబ్రహ్మ యావిష్కరించు ప్రక్రియను నిరూపించును. పరబ్రహ్మవిషయమై తేబడిన యీ వేర్వేరు కల్పనలలో నేది నిజమైనది యను ప్రశ్న యతిప్రాచీనమైనది. సర్వభూతములందును, సర్వదేశతల యందును, సర్వాత్మలయందును, సర్వలోకములందును, సర్వయజ్ఞములందును అంతర్యామియై పరబ్రహ్మ వ్యాపించియుండెననియు, నవి యతనిని తెలిసికొనలేకపోయినను, వానిని నియమించు పరమాత్మయొక్క డున్నాడనియు, బృహదారణ్యకోపనిషత్తునందు యాజ్ఞ్యవల్క్యుడు ఆరణి యనువాని కుపదేశించెను. ఉపనిషత్తులందలి యీ సిద్ధాంతమే బాదరాయణసూత్రములలో అంతర్యామ్యధికరణమున స్వీకరింపబడినది. (వే. సూ. 1-2 18-20) ఈ సిద్ధాంతము ననుసరించియే మనుజునియొక్క దేహమునందును (అధిదేహము) సర్వభూతములందును (అధిభూతము) సర్వకర్మలయందును సర్వయజ్ఞములందును (అధియజ్ఞము) సర్వదేశతలయందును (అధిదైవము) సర్వవస్తువుల సూక్ష్మరూపముగ స్వరూపము (ఆత్మ)నందును (అధ్యాత్మము) నొక పరమేశ్వరుడే నిండియుండుటచే భూతములు, దేవతలు, కర్మ, యజ్ఞములు మొదలుగాగల నానాత్వముగాని లేదా వివిధప్రకారములగు జ్ఞానములుగాని సత్యములు కావని భగవంతుడిచ్చట యర్జునుని కుపదేశించుచున్నాడు. సర్వభావముల కంతర్యావముగ నీ పరబ్రహ్మ అక్షరుడు అనగా నాశనహితుడు.

సంసారిజీవుల కీపరవస్తువు యోగము (ప్రాప్తి) యొట్లు సంభవించునను ప్రశ్నకు పరిహారముగా కృష్ణపరమాత్మ అంత్యస్మరణ నీ యధ్యాయమునందు విధించుచున్నాడు. (అంత్యస్మరణయనగా, జీవము కళీబరమును విడువనున్న త్తణములయందు భగవంతుని స్మరణము) ఇంద్రియములు చేష్టలుడిగి మనుజుడు స్మృతిదప్పి పడియుండిన యవస్థలో భగవంతుడు స్మృతికెక్కుట యొట్లు అను ప్రశ్న యిచ్చట రాకమానదు. ఈ ప్రశ్నకు కూడ సమాధానము కృష్ణుడే కల్పించెను. సదా తద్భావభావితత్వకారణమున అంతిమ స్మరణ సుసాధ్యమగును. ఇచ్చట మనస్తత్వకాస్త్రవిషయ మొకటి యుపన్యసించబడినది. ఏ వస్తువు నొక దెప్పుడును తన మనమునం దిడుకొని స్మరించుచుండునో ఆ వస్తువాతని ప్రయాజాపస్థయందుకూడ నప్రయత్నముగా నాతని ప్రత్యయపథమునందును. అందువలన

“సర్వేషు కాలేషు” అన్నికాలములందును అవినతస్మరణ విధింపబడినది. ఇట్లు భగవద్విత మనోబుద్ధులుగలవాడై యొప్పుడు చరించునో వాడు తప్పక నన్ను చేరగలడని భగవంతుడు ప్రతిజ్ఞజేసియున్నాడు. అంతేకాని జీవితాంతక్షణములయందు యేది జ్ఞప్తికెక్కునో, ఆ భావమునే జీవి శరీరపాతానంతరము పొందుననునది మనస్తత్వకాస్త్ర విరుద్ధము. అట్లైనచో శరీరధాతుదోషములచే తాత్కాలికేంద్రియవైకల్య సంతోబ్ధ చిత్తవృత్తుడగు విజ్ఞానికి నైతము జడత్వము జనించుటచే తానుగతియే సంప్రాప్తమగును. ఇది శ్రుతికాస్త్రసమ్మతముకాదు.

ఇచ్చట మరియొక ప్రశ్న రావచ్చును. ఇదివరకు శరీరము స్వస్థముగా నున్నపుడు సదా స్మరించబడుచుండెడి వస్తువు, అంతిమకాలమందు స్మృతి కెక్కునని నమ్మట యెట్లు? దానికి సమాధానము: ఏదేని యొక వదార్థమును సదా స్మరించుటచే మనస్సు యందు దానివాసన యను సంస్కారమొకటి యుండును. ఈ సంస్కారము కారణముగా మరణకాలమందుకూడ ఆ వస్తుస్మృతి సంభవించును.

ఇది యట్లుండ నీ యధ్యాయమునందు భగవంతుడు అర్జునుని వ్యాజముగా గొని లోకానుగ్రహార్థము పరమేంద్రుడైన సందేశము నొకండు వెలిబెట్టినాడు. అది ఇది. భగవద్గీతయందలి సారతమాదేశము యజ్ఞభావము.

సమా యజ్ఞః ప్రజాస్సృష్ట్యై పురోవాచ ప్రజాపతిః ।

అనేన ప్రసవివ్యధ్వం ఏవవోఽన్వీష్టకామధుక్ ॥ (గీ. ౩-10)

లోకసంగ్రహార్థము పరాత్పరుడు యజ్ఞమును పరికల్పించి యజ్ఞసాధనము చే పరగతిని పొందమని యుపదేశించినాడు. యజ్ఞభావమునకు భగవంతుడు కేవలముపదేవుడే గాక అత్యుత్కృష్ట నిదర్శనభూతుడుకూడను. “అధియజ్ఞోఽహమేవాత్ర దేహీ దేహభృతాంవర” “ఇచ్చట యీ దేహమందు యజ్ఞప్రవర్తకుడనేగాక సాక్షాద్యజ్ఞావతారమును కూడ నేనే. చూడుము అర్జునా! అవ్యయాశ్రయై, అజాడనైయుండి, అచిద్విధమగు శరీరమును స్వీకరించితిని. ఇంతకన్న త్యాగమేమున్నది? ఆలోచించుము. అవ్యక్తమగు పరబ్రహ్మ నియమ్యమగు అచిజ్ఞద్రవ్యతియొక్క నియమములకు లోబడి యెట్లుంటినో కంటివా? యజ్ఞము నెట్లు నిర్వర్తించవలెనో లోకమునకు చూపుచున్నాను” అనికృష్ణుడు నెలవెచ్చెను.

ఇచట యజ్ఞమనగా శరీరము నాయాసనెట్లు పోషివాజిక తపశ్చర్యకాదు. దేవతలకై అగ్నిహోత్రమందు చరుపురోడాశములను వ్రేల్పుటయు కాదు. ఈ యజ్ఞమందాహుతిగా నిర్దేశించబడినది యాత్మద్రవ్యమే. బ్రహ్మయనెడి యగ్నిహోత్రమునందాత్మను సమర్పించుటయే యజ్ఞము. ఈ యజ్ఞ మాత్రసాశముకాదు, ఆత్మసంపూరణము; ఆత్మధిక్కారముకాదు, ఆత్మానందసాక్షాత్కారము.

ఓం నమో భగవతే వాసుదేవాయ

(1) కృష్ణోపదేశము

శ్రీ నిత్యానందస్వాములవారు — శ్రీ కైలాసాశ్రమము,

శ్రీ భగవద్గీతాప్రబోధసంఘాధ్యక్షులు, శ్రీ కాశీహస్తీ.

శ్రీ కృష్ణపదారవింద మకరందాస్వాద శుద్ధాశయాలగు ఆత్మీయులారా !

ఓం తత్సత్ నమస్తే !

భగవదుపదేశము, అ. 2, శ్లో॥ 11 “అశోచ్యాన్” అను వాక్యముతో ప్రారంభమై, అ. 18 శ్లో॥ 66 “మాశుచః” అను వాక్యముతో పరిసమాప్తి యగుచున్నది. కావున “అశోచ్యాన్” అను పదమునుబట్టియు, “మాశుచః” అను పదమునుబట్టియు దుఃఖనివృత్తి, లేదా నిత్యానందప్రాప్తి యనునదియే గీతోపనిషత్తుయొక్క ముఖ్యసందేశము. అఖిల ప్రాణులును అభిలషించునది నిత్యనిరతిశయానంద మునేకదా ! ఉద్యోగ, వ్యాపార, వ్యవసాయముల వలన ధనధాన్యవస్తువాహనములను, ఆహారాదులను సంపాదించి సాధనములగును. గీతోపనిషద్విజ్ఞానము

చేతనే కాశ్యతసుఖము సిద్ధించును. బాహ్యములగు భోగభాగ్యములు అంతరంగికమగు దుఃఖమును అంతమొందింప నేరవు. నిత్యసుఖము దేహమునకు వెలుపల కలుగునది కాదు. హృదయముననే కలుగుచున్నది. దుఃఖము ఆగంతకమైనది. నిత్యసుఖము స్వాభావిక మైనది. నిత్యసుఖమును రాగద్వేషాదులు సూర్యప్రకాశమును మేఘములవలె మరుగు పఱచుచున్నవి. ఈ రాగద్వేషాదులు గీతావిజ్ఞానమనెడి వాయువుచే చెల్లాచెదురు చేసి వేయబడగా హృదయమున ఆవృక్తమైయున్న నిత్యసుఖము సువ్యక్తమగును. కఠోపనిషత్ పాసనలవలనగాని, ప్రత్యక్ష అనుమానాది ప్రమాణములవలనగాని, నామరూపములకు అతీతమగు బ్రహ్మము గోచరముకాదు. మరియు అ. 4. శ్లో॥ 16, అ. 9. శ్లో॥ 1. అశుభ మగు సంసారమునుండి మోక్షమును, అ. 18. శ్లో॥ 54 “బ్రహ్మభూతః ప్రసన్నాత్మా న శోచతి న కాంక్షతి” అని దుఃఖనివృత్తియు, అ. 2. శ్లో॥ 71, 72 హృదయగ్రంథి విచ్ఛేద మగు జీవన్ముక్తియు, అ. 11. శ్లో॥ 54, అ. 18. శ్లో॥ 55 విదేహముక్తియు ప్రబోధించ బడెను. గీతాధ్యయనతత్పరులారా ! ప్రజాపరిపాలనగల యీ ఇరువదవ శతాబ్దమున అమరవాణియగు శ్రీ గీతాశాస్త్రమున ప్రబోధించబడిన ఆదర్శముకంటె మిన్నయగు

మఱియు ఆదర్శము మానవులకు లేదనుట ముమ్మాటికిని సత్యము. మరియు శ్రీకృష్ణభగవానుడు ప్రాద్దేశసార్వభౌముడుగనో, మహాన్నతశిక్షణాధికారిగనో, లేక ప్రఖ్యాతమంత్రిగనో గాక మానవుని స్నేహితుడుగ చింతింపబడియున్నాడు.

“ఏకం సత్ విప్రా బహుధా వదంతి” ఉండునదెల్ల ఒక్కటే! తత్త్వజ్ఞులు వివిధముల బోధించుదురు. అశేషప్రజాదరణనుపొందిన శ్రీ గీతామతల్లి భారతీయుల హృదయసీమయందు విశిష్టస్థానమును ఆలంకరించియున్నది. పవిత్రతలోను, పావనములోను గీతాభగవతి గంగాతరంగిణిని బోలీయున్నది. శ్రీమద్గీత భారతావనిలో ప్రభవమొందినను, అందలి దివ్యోపదేశములు విశ్వమతప్రబోధకములై విలసిల్లుచున్నవి. గీతాప్రబోధము విశాలభావబంధురమగుటచేగాక హృదయమునకు చూటిగను, విజ్ఞానబోధముగను నున్నది. మానవులు కర్తవ్యతామూఢులైనపుడును, సంశయగ్రస్తమైనప్పుడును పరిశీలించుకొనుటకు ఆధ్యాత్మికశబ్దగర్భాకరమువలె గీతాంబ ప్రయోజనకారియైయున్నది. గీతా విజ్ఞానులు సంఘసేవజేసినను నిరహంకారులై జేయుదురు. వారికి కర్తృత్వ, భోక్తృత్వ భావనయే యుండదు. అత్యయంజే వారి క్షీడ; సంగరహితులై లోకసేవ జేయుదురు.

నేనర్థం చేసుకున్నంతవరకు సంగ్రహంగా చెప్పాలంటే—జీవితంలో ప్రతిక్షణం మూల్యవంతమైనదనీ — దానిని సద్వినియోగపరచడానికి — కోరికలచే కలుషితంగాని కర్మను — తుది శ్వాస పీలుస్తున్నంతవరకు చేస్తూ - కర్మలోనే లీనం గమ్మనీ యెనిమిదవ అధ్యాయం పాఠకులను హెచ్చరిస్తూ వుంది.

ఆరంభించిన ప్రతిపనీ విజయాన్ని అందుకొనిందా అన్నది ప్రశ్నేగాదు. ఆచరిస్తున్న ప్రతి పనీ శ్రద్ధాభక్తులతో చేస్తున్నాడా లేదా అన్నదే ప్రశ్న. నిరంతరం కర్మ చేస్తూనే మృత్యువును ఆలింగనం చేసుకోగల్గడం ఉత్తమోత్తమం.

అ.క. శ్రీకృష్ణభగవానుడు

సంపాదకుడు, ఆంధ్రవాణి.

అక్షరపరబ్రహ్మయోగము

హరిః ఓం శ్రీకృష్ణదర్శనమనకుపదేశించిన అష్టమాధ్యాయము చాలగొప్పది. దానిని తెలిసికొనుటచే యోగి, వేద యజ్ఞ దాన తపంబుల పుణ్యంబును బొంది, పరబ్రహ్మమును బొందుచున్నాడు.

శ్రీకృష్ణుడే పరబ్రహ్మము. జీవుడు శరీరములను బొంది జననమరణాది స్వభావముకలవాడు. నాశ మగు జడమే అధిభూతము. జడజీవులకు సంబంధము జననస్థితి నాశకారణములగు కాలకర్మములను నడపు శ్రీశుని యిచ్చచే గలుగును. భవబంధనాశము నతని వలననే కావలసియున్నది. అతడు భక్తిచే భజించి అంత్యకాలమున తనచరణస్మరణజేసినవారికి జననమరణ పరంపరలేక జేసి, మరల పుట్టి రాకుండునట్టి మోక్ష మిచ్చి తన లోకమున నుంచి ఆనందింపఁజేయును. ప్రాణాయామాదులచే నంతరంగశుద్ధిబడసి “ఓం” అను నక్షరమును దాని అర్థమునుగూడ తెలిసి జపించుచు

దేహత్యాగమొనర్చువారు అర్చిరాది మార్గముచే శ్రీ హరిని పొందుదురు. శ్రీకృష్ణలోక మునకు బోయినవారు తిరిగి భవకూటమున పడరు. బ్రహ్మాది సర్వలోకములు అకాశ్యత ములు - తిరిగి సంసారము నిచ్చునవి. మోక్షసమాన సుఖసంసాధకములుకావు. దీని నెఱిగినవాడు నచికేతునివలె నితరవిషయములగోరక విరక్తిఁజెందును. పరబ్రహ్మము సర్వోత్త మము. అవ్యక్తమనగా త్రిగుణములరాశి. దీనినుండిపుట్టి బ్రహ్మాండుమున బ్రహ్మకు పగటి కాలమున అవ్యక్తమయిశరీరములఁబొందిన జీవులు మరల కల్పాంతముకాగానే అవ్యక్తము లోనేచేరిన దేహములు కలవారగుదురు. ఇట్లు పుట్టి చచ్చుచు తిరుగుచుండుటకంటె అక్షరని అనగా శరీరాదులచేగూడ నాశములేని సకలజీవసృష్ట్యాదికర్తను, సర్వజ్ఞుని తెలిసికొని వానివలె నాశరహిత స్వరూపభూతశరీరులై తిరిగిరాని లోకమును “విష్ణోః పరమం పద” మనంబడు వైకుంఠమున సుఖజ్ఞానమయులై విహరించుట లెస్సయని గుర్తించిన సుఖజీవులు ధూమార్ద్రమున నడుపు కర్మప్రవృత్తిని పరిత్యజించి, అర్చిరాది మార్గము నొసంగు నివృత్తికర్మ నాచరించి జ్ఞానముచే పక్వమైన భక్తిగలిగి, దానిచే ప్రసన్నుడైన శ్రీకృష్ణునిచే మోక్షముఁబొంది సుఖించుచున్నారు. హరిః ఓం తత్ సత్.

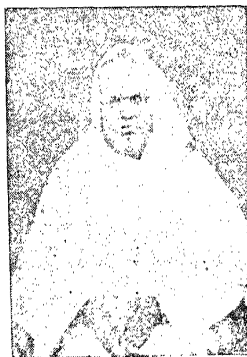
“ఓం” అనగా అ + ఉ + శు = సర్వశబ్దవాచ్యుడు, సర్వోత్తముడు, సర్వజ్ఞుడు. నిష్కోపడు, అనంతకళ్యాణాపూర్ణుడు, సర్వవ్యాప్తుడు మొదలగు అనంతార్థములుకలవు,

విద్వాన్ - మూళీ కృష్ణమూర్త్యాచార్యులు.

ఓం

కృష్ణం వందే జగదురుమ్

ప్రపంచమునందుగల సమస్తజీవులను మృత్యు దేవత మింగివేయుచున్నది. కాని మానవుడు మాత్రము మృత్యువును మింగుటకు వచ్చినవాడు. ఈ విషయమును బొత్తిగా మఱచిపోయినాము. మార్కండేయుడు, నచికేతుడు మొదలైనవారు మృత్యుదేవతను యొక్కొని జయించినారు. మరణములేని నిత్యజీవితమును ప్రతివారును పొందవచ్చునని శ్రీ జ్యోతిరామలింగస్వాములవారు శ్రీ తాయుమానస్వామి మొదలైన మహాత్ములు స్వానుభవముగా యెఱిగి ప్రపంచమునకు చక్కగా చాటించినారు.

తెక్కలేని మరణములుమాత్రము పొందినాముగానీ యెట్లు మరణించవలయునో అదిమాత్రము తెలిసికొనలేము. మరణము ఒక గొప్ప సద్గురువంటిది. మరణము అనేక మంచిపాఠములను నేర్పుచున్నది. ఒక్కసారి మరణించిన చాలును. ఎలా మరణించవలయునో ఆ విషయములను కరుణామూర్తియగు శ్రీ భగవానుడు తన వాక్యములలో రి-వ ఆధ్యాత్మముగ అక్షరపరబ్రహ్మయోగమునందు మిక్కుటముగా తెలిపియున్నాడు. ఈ ఆధ్యాత్మనామమును తిలకించినను చాలును. రి-వ శ్లోకమునందు:—

శ్లో॥ అంతకాలే చ మామేవ స్మరన్ ముక్త్యా కళేబరం ।

యః ప్రయాతి స మద్భావం యాతి నాస్త్యత్ర సంశయః ॥

అని అంత్యకాలమందు నన్ను స్మరించుచు మరణము పొందినవాడు నా స్వరూపమునే పొందుచున్నాడని చక్కగ పెక్కువిధముల తెలిపిరి. ప్రాణప్రయాణకాలమున యెట్లుండవలయునో ఆ విషయములను “ప్రయాణకాలే మనసా చలేన” అను 10-వ శ్లోకమునను విశదపరచినారు. ఇంతకుముందు జన్మము యెట్లుండినదియు, యిక రాబోవు జన్మ విషయములనుకూడ మానవుడు చక్కగా తెలిసికొనవచ్చును. ప్రస్తుతజన్మ పరిస్థితులను బట్టి పూర్వము యెట్లుండినామో అను విషయమును, ఇప్పటి భావముల ననుసరించి రాబోవు జన్మ విషయములనుకూడ తెలిసికొనవచ్చును. అందుకని రి-వ శ్లోకమున యే భావమున శరీరమును వదిలుచున్నాడో ఆ భావమే జన్మమని తెలిపిరి.

కాన జననమరణములకు మనమే కారణమై యున్నాము. ఇట్టి పరమరహస్యమును తెలుపునదియైన యీ పరబ్రహ్మయోగమును అందఱికి నందజేయు “శ్రీగీతావాణి” ప్రకా

శింశుగాక! ఇట్టి పాపననేన యొనర్చు శ్రీ పూజ్యపాదులగు శ్రీ శ్రీ శ్రీ శంకరానంద స్వాములవారికి మన శాశ్వతకృతజ్ఞతలు సమర్పితములగుగాక !!

ఇట్లు,

శౌం తా నం ద

ఆనందాశ్రమము, ఎత్తేపల్లె, చిత్తూరుజిల్లా.

అక్షరబ్రహ్మయోగము

(స్వామీ సీతారాం, కార్తీక శు. ౧ బుధవారం, గాం. శ. ౧-౩-11)

ఇది భగవద్గీతలోని ౧౮-వ అధ్యాయముయొక్క నామధేయమైయున్నది. ఇందులో ఈశ్వరతత్వము విశేషరూపమున బోధింపబడినదని గాంధీమహాత్ముడు తన నిష్కామ యోగములో వర్ణించియున్నారు.

అక్షర బ్రహ్మమనగా నాశములేని బ్రహ్మమని యర్థము. పరిణామములపొందు, అపృటిక పృటికి రూపవిజృంభణము, నాశనముపొందు సృష్టికాదని యర్థము. ఆ సృష్టికి మూలాధారమైన పరమాత్మస్వరూపమే యిందులో వర్ణింపబడినది.

ఇందులో మొట్టమొదట కొన్ని నిర్వచనము లీయబడినవి. అన్నింటిలోనికి ముఖ్యమైనది —

“అధియజ్ఞోఽహమేవాత్ర దేహే”

సమస్త ప్రాణికోటి దేహములలో నేనే అధియజ్ఞమైయున్నాను అనునది. అందు చేత దేహములు విభిన్నముగా కన్పడిననూ తానొక్కడే యేకరూపమున అన్నింటిలోనూ ‘యజ్ఞభుక్’ అయ్యున్నాడు. శరీరపోషణకు అర్చించు అన్నాదులున్నూ, మానసికాభివృద్ధికి వినియోగించు విద్యాదులున్నూ, ఆధ్యాత్మికానుభవము కల్గించు ఉన్నత తపోసాధనలున్నూ, సమాధిస్థితిలోగల్గు విక్యానందములున్నూ నాకే ఆర్పితమగుచున్నవని శ్రీకృష్ణుడు ధృవపరచినాడు.

ఇంకొక సంగతికూడా మనము తెలుసుకొనవలెను. “యద్యానం తద్భవతి” అనునది ౩, ౬, 7, ౮ శ్లోకములలో వివరించబడినది.

దైవభక్తి యెట్టిరూపమున పరిణమించవలెనో 14-వ శ్లోకము స్పష్టపరచుచున్నది. ఇతర పదార్థములయందు మనసు పోనిక యెల్లప్పుడూ, ప్రతి నిమిషమూ పరమాత్మునే స్మరించుచుండవలెను. ఆ శ్లోకములో చెప్పిన పదం ‘నిత్యయుక్తస్య’ అనుదానిని

గమనించవలెను. ‘యుక్తః’ అనునపుడు విషయములు యింద్రియములందును, యింద్రియములు మనస్సునందును, మనస్సు బుద్ధియందును, బుద్ధి జీవాత్మయందును, జీవాత్మ పరమాత్మయందును, లీనం కావలెనని అర్థము. అట్టి స్థితి అప్పుడప్పుడూ వచ్చిపోవుచున్నదిగాక నిత్యమై, కాశ్యతమై యుండవలెను. అంటే నిర్వికల్పసమాధి స్థితిలో నుండవలెను. వికల్పసమాధిస్థితినిజూడగా అతిక్రమించవలెను.

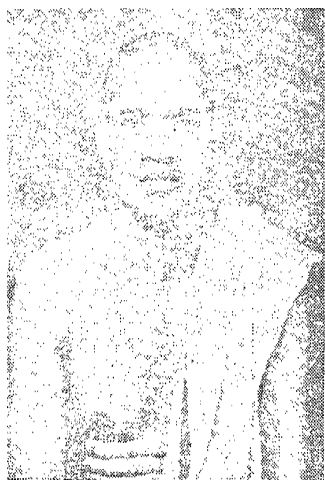
గీతలో బోధించుచున్న శ్రీకృష్ణుడు నిర్గుణ పరబ్రహ్మస్వరూపమని 16-వ శ్లోకము భవపరచుచున్నది. ఏ దేవత అనుగ్రహమున యే లోకము లభించిననూ, అచ్చటినుండి భూలోకమునకు పునరావృత్తి కల్గుటయూ, పునర్జన్మకల్గుటయూ సంభవించుచున్నది. శ్రీకృష్ణుని, అనగా నిర్గుణపరబ్రహ్మను పొందినవాడుమాత్రమే పునర్జన్మలేని మోక్ష సామాన్యమున కర్హులగుచున్నారు. సగుణబ్రహ్మను పొందినవారు ఆ లోకములో నిల్వయుండి ఆ బ్రహ్మతోబాటు నిర్గుణ పరమాత్ముని పొందుదురని బ్రహ్మసూత్రములలో బాదరాయణ వ్యాసులు నిర్ధారించియున్నారు. దానికిని యీ శ్లోకమునకునూ కొంచెము భేదమున్నట్లు కన్పడును. దానిని సమర్థించుటకునూ వేరొక ఉపాయము గలదు. ఈ శ్లోకములో బ్రహ్మయని నుడువబడిన వ్యక్తి బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులలో, త్రిమూర్తులలో బ్రహ్మ గావచ్చును. అపుడు పునరావృత్తి తప్పదు.

17-వ శ్లోకము మొదలు చివరివరకు చెప్పబడిన విషయములు మహత్తరమైనవి. కాలమంతయు ఆ పరమాత్మస్వరూపమనియూ, అందులోనూ యోగులకు, యోగులు కానివారలకు ఆయా కాలమునుబట్టి, ఆయా జ్యోతిరంధకారమునుబట్టి దేహత్యాగము చేసినపుడు భిన్నమైన సద్గుణులు కల్గునని తెలుపబడినది. యోగావరణమునందు ఆయా సమయములకు, ఆయా మార్గములకు ప్రత్యేకతగలదని శ్రీ వినోబాజీ సూచించియున్నారు. సామాన్యులకు అది అగమ్యమైన విషయము. ఎందుకంటే యోగాభ్యాసము చేయువారు అట్టి అనుభవములను పొందవచ్చును.

“యస్మి సర్వేషు భూతేషు నశ్యత్సు స వినశ్యతి”

ఇ.శ్వ.ని 20-వ శ్లోకములోని 2-వ పాదము; దానినిబట్టిచూడగా సృష్టించబడిన భూతములను, సృష్టికర్తకునూ ఉండే భేదము మరియొక పర్యాయము తెలుపబడినది. అట్లు సశించనివాడే అధియజ్ఞమైనవాడు. అక్షగుడన్ననూ అదియే అర్థము. వాశనమునకు, పరిణామమునకు అతీతుడైనవాడని యర్థము. అట్టివానిని “సర్వేషు కాలేషు మానుషస్మరయద్భ్యుచ” అని స్మరించుచూ ఆ ఉన్నతస్థాయికి అందనిభావములతో, సర్వవిధప్రలోభములతో పోరాడుచూ, తమ స్వస్థితిని స్మరించుచూ నిర్మలతత్వమై జీవన్ముక్తికి అర్హుడు కావలెను. అట్టి భావమునే భగవద్గీత బోధించుచున్నదని యెంచి దానియందే మనస్సు లగ్నము చేయవలెను. వేరొండు గత్యంతరము లేదు.

శ్రీ

గీతావాణి గీతాజయంతి ప్రత్యేక సంచికను వెలువరింప బూసుకొనుట ప్రశంసార్హ విషయము. అష్టాక్షరీ మహా మంత్రమువలె గీతలోని అక్షర పరబ్రహ్మ యోగమును రి-వ అధ్యాయము ముఖ్యమైనదియు, సర్వోత్తమమైనదియునై అలరారుచున్నది. ఈ అధ్యాయమునందు బ్రహ్మము, అధ్యాత్మము, కర్మము, అధిభూతము, అధిదైవము, అధియజ్ఞము, అంత్యస్మరణక్రమము జిజ్ఞాసువుల కత్యవసరములగు యీ యేడు ముఖ్య సమస్యలను గీతాచార్యుడు విపులముగ చర్చించియున్నాడు. పై యేడు ప్రశ్నములలో కడపటిదియగు అంత్యస్మరణక్రమము అమూల్యమైనది. సంవత్సరమంతయు శ్రమించి పఠించిన విద్యార్థికి పరీక్షాసమయమున ఆ ముఖ్యాంశములన్నియు స్మరణకు రావలసినట్లు జీవితమంతయు చేయబడిన యోగసాధన, ప్రణవోపాసనము, భగవన్నామస్మరణము అవసానకాలమున జ్ఞాపకమునకు రావలయును. అప్పుడే పరమశాంతి; అపుడే కైవల్యము; అపుడే పునరావృత్తిరహిత దివ్యధామప్రాప్తి. ఈ అనంతజ్ఞానము యీ పరమశాంతి చిత్రైకాగ్రతతో చేయబడిన అభ్యాసయోగమున సుసాధ్యమని శ్రీ కృష్ణదేవుడు లోకమునకు చాటియున్నాడు. యుగములు మారినను, దేశములు మారినను, వస్తువులు మారినను, వ్యక్తులు మారినను, వ్యవహారములు మారినను యీ సువర్ణోపదేశము నిత్యనవీనమై ముముక్షుజన హితకారిణియై శోభిల్లుచున్నది. “ఓమ్”

శ్రీ సత్యానందాశ్రమము, ఇనమడుగు,

80—9—57.

— శ్రీ సత్యానందమహర్షి.

ఓమ్

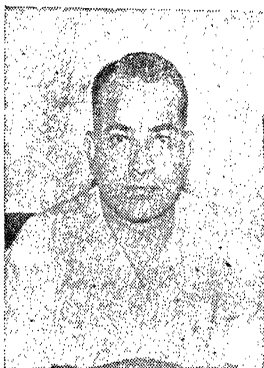
అక్షరపరబ్రహ్మయోగము

★

వేదాంతశాస్త్రమునకు కీలకము

లైన ప్రశ్నలను ఈ అధ్యాయమున అర్థమును శ్రీ కృష్ణభగవానుని అడిగినాడు.

(1) బ్రహ్మమననేమి? (2) అధ్యాత్మము, (3) అధిభూతము, (4) అధిదైవము, (5) కర్మ అననేమి? (6) అధ్యక్షము దేహము దెట్లుండును? (7) మనోనిగ్రహము గలవారిచే నీవు మరణావసానకాలమందు యెట్లు యెరుగబడుదువు?

ఈ యేడు ప్రశ్నలకు సమాధానము తెలుసుకొనినచో, వేదాంతసారమును గ్రహించినట్లే. కావున యీ ఎనిమిదవ అధ్యాయము వేదాంతసారమును బోధించుచున్నది. సారభూతమైన విజ్ఞానమును, గీతావాణి ప్రత్యేకసంచికగా ప్రకటించుట యెంతయు ముదావహము. యోగసారము ఉపనిషత్సారమునైన గీతలోని ప్రతి అధ్యాయమును గుఱించి ప్రత్యేకసంచికలు క్రమేపి వెలువడునుగాక యని శ్రీకృష్ణపరమాత్మను ప్రార్థించుచున్నాను.

హైదరాబాదు, } 14-10-57. } శుభాకాంక్షులకు.

గీతావాణీ ప్రశంస

స్వామి ఆత్మానంద,

శ్రీ నిర్వచనాంధగీతాభాష్యదిగ్రంథకర్త, పాలకొల్లు.

మ॥ “ధర సౌఖ్యంపుట్రబసక్తి ముచ్చటగఁ బాఢా! మూడునాళ్లే నుమా,
మరణం బెన్నటికైన తప్పనిదె జన్మంబొందు జీవాళికా;
బరమోదాత్తము గీత నక్షరపరబ్రహ్మశ్రుయోగంబు, శ్రీ
హరి, నా జేరెడి మార్గముకొదలుపు”, నంచాడెక రమాజానియుకొ.

కా॥ “గీతావాణి”ఁ బఠించు సజ్జనులకుకొ గృహ్లాపదేశార్థముకొ
బ్రీతికొ విస్తృతముకొ బొనర్పఁగ శ్రమం బెంతేనియుకొ పైచి యీ
భాతికొ గ్రంథ మొకండు నేర్పలఁగఁ బ్రత్యేక మర్పించి రో
హో! తత్త్వజ్ఞులు రామకృష్ణయతివర్యులొ శంకరానందులుకొ.

సీ॥ నాస్తిస లెందఱో ఆస్తికులైరి మీ అమృతోపమాత్మల నాలకించి
అట్టి ఆస్తికులందు గట్టిపట్టునుబట్టి పలుమంది ఆభ్యాసపరులు నైరి
అట్టి సాధకులందు నెట్టిన నిఁకఁ గొంద టిద్ధచరిత్రులు సిద్ధులైరి
వారు వీరన కల్లవారు గీతను జేతఁబట్టి పఠించెడు ప్రాఙ్

గీ॥ ఇంత లోకోపకారంపుఁ జింత మీకుఁ
గలదు కావున సభఁజేయు స్థలములందుఁ
బ్రజలు మిను బ్రహ్మరథమాను బట్టుచుండు
జంటయరులార! మా నోముపంటలార.

ఓమ్

అష్టాదశాధ్యాయాత్మకమైన భగవద్గీత లో అష్టమాధ్యాయానికి ఒక విశిష్టతవున్నది. ఇంతవరకు గడచిన ఏడధ్యాయాలలో అర్జునుడు కొన్ని ప్రశ్నలను అడిగాడు. శ్రీకృష్ణ పరమాత్మ అన్నింటికీ విశదంగా జవాబు చెప్పాడు. ఈ ఏడు అధ్యాయాలచేత శ్రీకృష్ణుని ఉపదేశం విన్న తరువాత అర్జునుడు కొంత పరిపక్వత కలవాడై నాడు. బ్రహ్మ విషయకంగా, కర్మవిషయకంగా యింకా

అధ్యాత్మికమైన ప్రశ్నలనేకం అడిగే సమర్థుడయ్యాడు.

శ్రీకృష్ణుడు యీ అధ్యాయారంభంలో అడిగిన మొదటి ఆరు ప్రశ్నలకు సంగ్రహంగాను, కడపటి ప్రశ్నయైన అంత్యకాలస్మరణనుగూర్చి విశదంగాను జవాబిచ్చాడు. మానవుని జీవనకాలంలో యితరచింతలో వుండి అంత్యకాలంలో మాత్రం భగవచ్చింతన వుంటే చాలునని భగవంతునికి వివక్షితంకాదు. జీవితకాలంలో సహితం యే పని చేసినా “భగవానేవ స్వస్మై స్వప్రీతయే స్వయమేవ కారయతి” అని కర్తృత్వాన్ని భగవంతుని కర్పించినిచ్చింతగా నిరంతరంగా భగవచ్చింతన గలవానికే, అభ్యాసపాటవంచేత అంత్యకాలంలో మోక్షసాధనమైన భగవత్స్మరణ లభ్యమాతుండన్నదే యీ అధ్యాయంలోని ఆశయం.

చిత్తూరు, }
19-11-57.

కీకాత్తూరు శ్రీనివాసాచార్యులు,
పరీక్షామంత్రి - సం. భా. ప్ర. సభ.

ఓమ్

సం దేశ ము

గీత:- ఎనిమిదవ అధ్యాయము

హరిః ఓం. భగవద్గీతా యోగమును సంపూర్ణ యోగమనియు, అక్షరబ్రహ్మయోగమనియు, అక్షరపరబ్రహ్మయోగమనియు, సర్వయోగ మనియు వ్యవహృతము సలుపనగును. వాస్తవములో వున్నది ఒక్క యోగమే, అదియే బ్రహ్మయోగము. అన్ని యోగములు అయ్యదియే.

భగవద్భక్తుడై యుండనిదే, స్థితప్రజ్ఞుడై యుండనిదే, గుణా తీతుడై యుండనిదే మానవుడు పరిపూర్ణకర్మయోగి కాజాలడు. కృతులు గీతాభావనయందు నాటుకొనియున్నప్పుడు ఆ కృతులు యోగ కృతులగును. అదియే బుద్ధియోగము. బుద్ధియోగమునకు ఆధారశిల ధ్యానయోగము.

భగవద్గీత సహస్రశీర్షుడై న పురుషునకు నిర్ణీతకర్తవ్యాచరణము లనెడి జ్యోతుల నారతి యొసగును. అక్షరపరబ్రహ్మయోగమున స్వామి సర్వులకు నుపదేశించిన యోగము స్మరణయోగము.

“అనన్యచేతాః సతతం యో మాం స్మరతి నిత్యశః ।

తస్మాహం సులభః పార్థ నిత్యయుక్తస్య యోగినః ॥ ”

ఇది అక్షరపరబ్రహ్మయోగమాలకు మేరువు, మధ్యమణి.

వెంకటగిరిటౌన్, నెల్లూరుజిల్లా. (ఆంధ్ర)

తే

ఆత్మతత్త్వం యీ మనుష్యశరీరంలోవలెనే అన్ని భూతాలలోనూ వుంది. కాని యీ మనుష్యశరీరంలో అనాసక్తస్థితిరూపంలో అనగా విశేషరూపంలో వుండగలిగింది. ఆత్మతత్త్వమే సంపూర్ణజగత్తుయొక్క సర్వస్వరూపంగానూ వ్యక్తమై అధిభూతమనిపించుకొనింది. అదియే అన్ని భూతములలో సర్వవ్యాపీస్వభావమై ‘పురుషు’డనిపించుకొంది. ఆ పురుషునినే అధిదైవతమనినారు. అదే ఆత్మతత్త్వమే శరీరంలో అనాసక్తస్థితిలో వున్నపుడు అధియజ్ఞమనబడింది. సర్వభూతాలలో ఊరభావము అధిదైవతభావమును రెండు రూపాలలోమాత్రంవుండే ఆత్మ మనుష్యశరీరంలో ఊరభావ అధిదైవతభావ అధియజ్ఞభావమనే మూడురూపాలతో విరాజమానమై వుంది.

(గీతామృతంనుండి)

తే

కర్తృత్వ భోక్తృత్వాది లక్షణములు లేని నిర్గుణస్థితికి బ్రహ్మమనియు, కర్తృత్వ భోక్తృత్వాది లక్షణములుగల సగుణస్థితికి అధ్యాత్మ (జీవాత్మ)మనియు, యజ్ఞయాగాది క్రతువులచే పొందబడి దేవతలకన్న అగ్రస్థానము నొందినపుడు ఆ అధ్యాత్మమే అధిదైవమనియు, నశించునది కావున దేహమునకు అధిభూతమనియు, యీ దేహము చేయబడు యజ్ఞయాగాదులే కారణముగా గల సృష్టి వ్యాపారమునకు కర్మయనియు చెప్పబడెను. దేహము, దేహమునందలి జీవాత్మ, జీవాత్మయే సృష్టికర్తయగు స్థితి, సృష్టికర్తయే సర్వభోక్తయగుస్థితి, సర్వభోక్తయే నిర్గుణమగుస్థితి, యీ తరగతులన్నియు నిందు సూచింపబడినవి. కావున నొకే పదార్థమునకే అవస్థాభేదము ననుసరించి కల్గిన పేర్లు.

— విన్నకోట వెంకటరత్నశర్మ.

నా అభిప్రాయం

ఎనిమిదవ అధ్యాయాన్ని గురించి వ్రాస్తూ వ్రాస్తూ నా మనస్సు కొంత కొంతగానేవుంది. మోక్షం పొందుటకు యోగమార్గం వ్యూహాత్మకమైనదని మనస్సుకు తెలియజేయవలసిందిగా దేవాన్ని వదలవలసిన ఆవశ్యకత యేమో, యీ విషయంలో వ్యాసుని అభిప్రాయమేమో నాకు బోధపడలేదు. గీతకు టీకలు వ్రాసినవారు యీ విషయంలో తేలికగా జారిపోయినారే కాని అనివార్యంగా చూపించలేదు. వాసనారాహిత్యం - జ్ఞాననిష్ఠే, మోక్షానికి ఆవశ్యకమంటూ వారు సూచించినారు. నా పంథాకూడా ఆ విధంగానే వెళ్లింది. కాని మహాభారతంలో ఆయా భాగాలలోనూ సంగంలోనూ గమనికతో చూచినపుడు, వ్యాసుని కాలంలో పై విధంగా దేహత్వాగం చేయుటలో యెక్కువ గౌరవం వుండిందంటూ భావించాలి. ఈ అధ్యాయంలోని 27-వ శ్లోకం కొంత మట్టుకీపద్ధతిని తాత్పర్యం చేసిందంటూ పూహించవచ్చు. కాని ఆ మాట కూడా స్పష్టంగా చెప్పలేము. కాని గీతకు తర్వాత కాలంలోమాత్రం యీ ప్రాచీనపద్ధతి ఉపేక్షింపబడ్డూవచ్చింది. కావుననే టీకాకారు లీవిషయాన్ని గౌణంగా భావిస్తూవచ్చారు. జ్ఞానమార్గీయులు భక్తిమార్గీయులు జ్ఞానేశ్వరునివంటి యోగమార్గీయులు సైతం యీ విధానాన్ని పట్టుదలతో స్వీకరించకపోయారు.

శ్రీ కిశోరీలాల్ ముఖూవాలా.

(గీతామంథన్ నుండి)

ఓమ్

సం దేశ ము

★

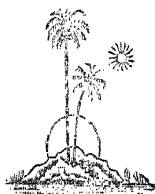
“సప్తమాధ్యాయముయొక్క చివర సూచించిన విషయములపై అర్జునుడు జిజ్ఞాసతో సడిగిన ప్రశ్నలకు సమాధానముగా భగవంతుడు పరమకరుణతో బోధించినట్టి బ్రహ్మము, అధ్యాత్మము, కర్మ, అధిభూతము, అధిదైవము, అధియజ్ఞము. వీని స్వరూప లక్షణములు మిక్కిలి మననీయములు.

ఇవిగాక అర్జునుని చివరిప్రశ్నకు సమాధానముగా, ప్రయాణకాలమున ముము

క్షుప్తనకు కర్తవ్యము, ధ్యాతవ్యము మరియు ప్రాప్తవ్యమును నగు వస్తు ప్రతిపాదనకై పునరావృత్తి సహితరహితస్థానముల స్వరూపమును బోధించు నుద్దేశ్యముతో కర్మిష్ఠులకు ఉపాసకులకును గలిగెడి కృష్ణ శుక్ల మార్గములను యీ అప్తమాధ్యాయమున చక్కగా బోధింపబడినది. ఇట్టి అధ్యాయముయొక్క సారసర్వస్వము విపులముగాను సులలితశైలితోను చక్కని ఉపమానాదులతోను యీ ప్రత్యేకసంచికరూపముగా వెలువడి పాఠకుల కత్యంతోపాదేయమైయున్నది.”

ఎన్. రాజగుప్త,

తెంగళూరు.

తొలి పలుకులు

మనుష్యుడు యెందుకు పుట్టినాడు? చచ్చే కోసం. ఎందుకు చస్తాడు? పుట్టేకోసం — అని మనకు దొరికే సామాన్యమైన సమాధానం. కాని నిజమిదికాదు. ఎందుకు పుట్టినాడు? మరీ పుట్టకుండా వుండేకోసం. ఎందుకు చస్తాడు? మరీ చావకుండా వుండేకోసం. జన్మమెందుకు? జన్మ రాహిత్యంకోసం. మరణమెందుకు? మరణ రాహిత్యం కోసం. ఇదీ పరమార్థం.

ఒక మహాత్ముడు చెప్పినాడు: “పుట్టెనా మరీ చావు నెఱుగని గుట్టు నేర్వగవలె జుమీ, ఆ పట్టు దొరకొనదేని మరి తా, పుట్టు వెఱుగని విద్యనైనను పట్టుకొనవలెను”. పుట్టి చావని విద్య జ్ఞాన విద్య. చచ్చి పుట్టని విద్య ఉపాసనావిద్య. మనుష్యుడు అజ్ఞానంతో పుట్టినాడు; కాని అజ్ఞానంతో చావరాదు. ఏడుస్తూ పుట్టినాడు; యేడుస్తూ చావరాదు. పుట్టేటపుడు పసినాడు కాబట్టి — అజ్ఞానం కాబట్టి యేడ్చినాడు. సరిపోయింది. మరణించేటపుడు యేడుస్తూ మరణించడం మానవునికి శోభాయమానం కాదు. పుట్టేటపుడు మనుష్యప్రాణితప్ప మరేప్రాణులూ యేడ్వవు. మనుష్యుడు “కోఁహం కోఁహం” అంటూ యేడుస్తూ పుట్టినాడు. “సోఁహం సోఁహం” అంటూ మరణించాలె. అప్పుడే జన్మ సమాప్తమైతుంది. సమాప్తమంటే అర్థమేమి? ‘సమ’ అంటే బ్రహ్మం. “సమం బ్రహ్మ” — అని భగవద్గీత అయిదో అధ్యాయం పందొమ్మిదవ శ్లోకంలో, సమశబ్దా

నికి బ్రహ్మమనే అర్థం చెప్పబడింది. ఆప్తమంటే పొందుట. బ్రహ్మ ప్రాప్తే సమాప్తం. చావడంతో సమాప్తం కాదు. చస్తే మళ్ళీ పుట్టనే పుట్టాన్నాడు. ఎక్కడికి సమాప్తం !

జ్ఞాని యిక్కడే ముక్తిని పొందినాడు. వాడు చచ్చినాక యెక్కడో ముక్తిని పొందుతాడనే మాటలేదు. వాని ముక్తి అప్పు సప్పుల బేరంకాదు. అప్పటికప్పుడు నగదుబేరం. నిజానికి వానికి మరణమే లేదుగదా ! మరణించిన తర్వాతనే జ్ఞానులై నారు కాబట్టి వారికిక మరణంలేదు. కానీ ఉపాసకుడు మరణానంతరం బ్రహ్మ లోకంచేరి ముక్తిని పొందుతాడు. వాడూ తిరిగిరాడు. ఈ రెండు తర గతులకు చెందనివర్గం ఒకటివుంది. ఒకటికాదు. కోటానుకోట్లు ఆ రకంనారే. వాళ్లు జన్మిస్తారు. ఎందుకు? చచ్చేకోసం. చస్తారు. ఎందుకు? పుట్టేకోసం. ఏతంబానలాగా పైకి క్రిందికి తిరుగుతూండుటే వారి పని.

మొత్తానికి యీ అధ్యాయంలో 'జరామరణమోక్ష' విద్య చెప్పబడింది. అనగా మరణవిద్య చెప్పబడిందని అర్థం. మృత్యు గ్రస్తుడైన మానవుడు మృత్యుంజయుడు కావాలే. ఇది శాస్త్రాల ఆశయం. అందుకు కావలసిన భగవదుపాసన యీ అధ్యాయంలో బహువిధాల చెప్పబడింది. ఉపాసనాప్రధానమైన అధ్యాయం కాబట్టి యెంతెంత చెప్పుకున్నా అవగాహనకాడం కష్టం. అనుభవవిద్య అనుభవానికి వచ్చినపుడే అర్థమైతుందిగాని అనుకున్నంతమాత్రంతో అర్థంకాదు. భగవంతు డనుగ్రహించుగాక!

గంపెడు గొడవలెందుకు? భగవంతు డీ అధ్యాయంలో రెండు మహావాక్యాల నువదేశించాడు. అవి మహావాక్యాలే కాదు; మహామంత్రాలు. "తస్మాత్ సర్వేషు కాలేషు మామనుస్మర యుద్ధ్య చ" (7 శ్లో.) "తస్మాత్ సర్వేషు కాలేషు యోగయుక్తో భవద్భవన"

(27 శ్లో.) అధ్యాయంయొక్క ఉపకమోపసంహారాలలో చెప్పిన యీ మహామంత్రాలు నిరంతరమననీయాలు. మృత్యుగస్తుడైన మానవుడు మృత్యుంజయు డయ్యేటందుకు యింతకు మించిన ఉపాయమేముంది? “తాను సంసారంలోవున్నా తనలో పరమాత్ముడుండాలె” — దీనికంటె మించిన యోగమేముంది? ఇదే మహా యోగం.

అనంతపురంజిల్లా కల్యాణదుర్గంలో శ్రీశంకరానందస్వాముల వారొసగిన ఉపన్యాసాల చిత్తుప్రతులనూ, మరీ ఆయా సహాయక గ్రంథాలనూ సేకరించి యీ రచనను కూర్చినాను. ఎప్పటివలె వ్యవహారభాషలోనే గ్రంథం వ్రాయబడింది. ఇందులో సారవస్తు వేదైనా లభిస్తే అది గురుదేవునిది. లోపదోషాలను నా అల్పజ్ఞతపై వదలి త్తమించండి. అమూల్యమైన తమ అభిప్రాయాలను, సందేశాలను పంపి గ్రంథాన్ని సమగ్ర శోభాసంపన్నంగా ఉత్తమభావభూషితంగా అనుగ్రహించిన పూజ్యపాదులకు, పుణ్యమహాశయులకు నా అనంతానంత ప్రేమాభివందనాలు. పాఠకులు ఆ సందేశాలను తప్పక పఠించాలంటూ సానురోధంగా అభ్యర్థిస్తున్నాను.

మరొక్కమాట. ఈ పుస్తకం 1957 వ సంవత్సరంలో గీతావాణి పత్రికకు విశేషసంచిక రూపంలో మొదటిసారి ముద్రింపబడింది. నాటి ప్రతులన్నీ ముగిసిపోవడంతో రెండవ ముద్రణ నందుకొనింది. మా సేవను యింతగా ఆదరించిన ఆంధ్రప్రజకు గీతాభక్తులకు హృదయపూర్వక నమస్కారాల నర్పిస్తున్నాను.

ఇట్లు,

శ్రీశంకరానందస్వామి

‘గీతావాణి’ సంపాదకులు.

శ్రీ కృష్ణ పరబ్రహ్మ జే నమః

శ్రీ శంకరానందస్వామిలవారి

భగవద్గీతోపన్యాసాలు

(ఎనిమిదో అధ్యాయం)

అక్షరపరబ్రహ్మయోగం

ముద్రణ

మకాం — కళ్యాణదుర్గం

6—9—57.

ప్రియమైన ఆత్మబంధువులారా!

ఇంతటి విశాలనరనారీరూపంతో విరాజమానమైవుండే శ్రీకృష్ణ భగవంతునికి ప్రప్రథమంలో నా హృత్పూర్వకనమస్కారాలు. భక్త

జనులైన మీ అందరి అనుమతితో భగవద్గీత లోని యెనిమిదవ అధ్యాయం - పేరు అక్షర పరబ్రహ్మయోగం - ప్రారంభిస్తున్నాను. సావధానచిత్తంతో ఆలకించి నా శ్రమను సార్థకం చేయగలుగతారంటూ ఆశిస్తున్నాను.

ప్రపంచంలో ఒక నియమముంది. ఒకరి ద్వారా ఒక వస్తువు తీసుకో దలచావా - ప్రత్యామ్నాయంగా వారికొకటి యిచ్చే తీరాలె. నేను మీకు గీతోపన్యాసాలు వినిపిస్తూ

న్నాను. మరి మీరు నా కేమిస్తారు? భయపడకండి. ఏమీ అక్కర లేదు. చెప్పే మాటలను శాంతంతో సావధానంతో నిశ్శబ్దంతో వినండి. అంతేచాలు. నేను కోరేదంతే. బజారునుండి ఒక కిరసనాయిల్ టిన్ను

శ్రీభగవద్గీతోపన్యాసాలు

ఇంటికి తెచ్చినావు. అందులోని నూనెను వేరే ఖాళీడబ్బాకు తిరుగబోయాలె. పోనేటపుడు క్రింది డబ్బా తొణకరాదు; పై డబ్బా తొణకరాదు. రెండూ నిశ్చలంగా వున్నపుడే పై పాత్రనుండి క్రిందిపాత్రలోకి నూనె చక్కగా చొక్కంగా చేరగలేది. అట్లే చెప్పేవాడూ నిశ్చలచిత్తంతో చెప్పాలె. వినేవాడూ నిశ్చలచిత్తంతో వినాలె. అప్పుడే చెప్పటా - వినటా సఫలమైతుంది.

ఇది ఎనిమిదవ అధ్యాయం. దీనిపేరు అక్షరపరబ్రహ్మయోగం. ఈ అధ్యాయానికి మరీ కొన్ని పేర్లు వాడుకలో ఉన్నాయి. అక్షరబ్రహ్మయోగమని - అభ్యాసయోగమని - ధారణాయోగమని - తారకబ్రహ్మయోగమని - మంగళమార్గయోగమని - మహాపురుషయోగమని - బ్రహ్మక్షరనిర్దేశయోగమని - నామాంతరాలతో యీ అధ్యాయాన్ని వ్యవహరించడం కద్దు. (యోగమనగా ఉపాయం; అథవా యుక్తి. అంతే కాని, చిత్తవృత్తినిరోధం యోగమని పతంజలి చెప్పిన యోగాన్ని యిక్కడ అన్వయించుకోరాదు.) ఊరమనగా నశించునది. ఏ విధంగా కూడా యేది ఊరంకాదో - దేశంతో కాలంతో జ్ఞానంతో అజ్ఞానంతో యేవిధంగానూ యేది నశించదో - అది అక్షరం. దానినే పరబ్రహ్మమంటారు. అట్టి అక్షరరూప పరబ్రహ్మన్ని పొందే ఉపాయం యీ అధ్యాయంలో చెప్పబడింది కాబట్టి యీ అధ్యాయానికి అక్షరపరబ్రహ్మయోగమనే పేరు సంభవించింది. మరీ కొందరి అభిప్రాయంలో - “అక్షర + పరబ్రహ్మ” అనే రెండు శబ్దాలు బ్రహ్మముయొక్క సగుణ నిర్గుణ స్వరూపాలను సూచిస్తవి. పైపెచ్చు “అక్షర” శబ్దము బ్రహ్మవాచకమగు ప్రణవమును - అనగా ఓంకారాన్ని తెల్పుతుంది. బ్రహ్మముయొక్క సగుణ నిర్గుణ స్వరూపాలనూ, ఓంకారాన్నీ గురించి యీ అధ్యాయంలో చెప్పబడింది కాబట్టి యీ అధ్యాయానికి అక్షరపరబ్రహ్మయోగమని పేరు వచ్చింది.

పరమాత్మను తెలుసుకోడం - ముక్తిని పొందడం, మానవజీవిత లక్ష్యం. మేడలు కట్టడంతో - భూములు సంపాదించడంతో - డబ్బు నార్జించడంతో - బిడ్డల కనడంతో మానవజన్మానికి గొప్పతనం లేదు. పిల్లి తనకూస కల్గుతేరిచే లోగా యేడుమార్లు తట్టలలో బుట్టలలో

అక్షరపరబ్రహ్మయోగం

గాదెలలో గంపలలో మారుస్తుందంటారు. మాయ అనే పిల్లి, జీవుడనే కూనను మచుష్మజన్మ వచ్చేలోగా, ఎవరై మూడులక్షల తొంబై తొమ్మిది వేల తొమ్మిదివందల తొంబైతొమ్మిది గర్భగోళాలలో వేసి తీసింది. కళ్లు తెరువవలసిన జన్మ మానవజన్మ. దీనిలోనూ కళ్లు మూసుకుంటిమా “పునరపి జననం పునరపి మరణం — పునరపి జననీ జతరే శయనం” తప్పిందికాదు. జ్ఞాననేత్రం తెరిచి ముక్తిని సాధించి, నరుడు నారాయణుడై, జన్మసంసారబంధంనుండి శాశ్వతవిముక్తిని సాధిస్తాడు. అది వానికి నిత్యశాంతి. అది వానికి నిత్యవిశ్రాంతి.

ఒక నదివద్దకు పోయి నిలవండి. ఆమె ప్రవహిస్తూంది. నదీమాతకు గడియ తీరుబడిలేదు. ఒకటే ఉరుకు; ఒకటే పరుగు. “అమ్మా! నదీ మతల్లీ! ఎక్కడికి నీ అవిరామప్రయాణం?” - అని అడగండి. ఆ మహాకర్మ యోగిని ప్రక్కమాటలు యేమీ వినిపించుకోదు. ఇటు చూడదు; అటు చూడదు. తన పనే పని. తన ప్రయాణమే ప్రయాణం. ఆమె తన మానభాషలో మనకు సమాధానం చెప్పకనే చెప్పింది. ఆ సంజ్ఞను మనం గ్రహించవలసిందే తరువాయి. “నేను సముద్రం పోవాలె, సముద్రం చేరాలె. అదే నాకు పతి. అదే నాకు గతి. అక్కడ చేరేనే నాకు శాంతి - విశ్రాంతి. నది నదిగా వుండేవరకూ ప్రయాణం తప్పదు. హద్దులు పద్దులు లేని అఖండమహాసముద్రంలోచేరి తద్రూపమై పోవాలె. పరిచ్ఛిన్ననామ రూపాలను గోల్పోయినప్పుడే నాకు అఖండశాంతి; అనంత విశ్రాంతి. సముద్రంలోచేరిన తర్వాత గంగ గంగకాదు; యమున యమునకాదు; గోదావరి గోదావరికాదు; కృష్ణ కృష్ణకాదు; కావేరి కావేరికాదు; పెన్న పెన్నకాదు. ఒకే ఒక అఖండమహాసముద్రం. సముద్రానికి యెందుకు పోవాలె? ఇక్కడే వుండరాదా? అని అడుగుతారా? వినండి. సముద్రం నాకు స్వస్థానం. సముద్రంనుండే నేను వచ్చినాను. సముద్రానికే వెళ్లాలె. ఎక్కడనుండి వచ్చారో అక్కడికి వెళ్లడం, ప్రపంచంలో సహజమైన ఒక నియమం. సముద్రజలం సూర్యకిరణాలతో ఆవిరై మేఘమై వానై క్రిందబడి, నదీరూపంతో యిప్పుడు ప్రవహిస్తూంది. స్వస్థానమైన సముద్రం చేరేవరకు మధ్యలో ఆగే పనిలేదు” నది తన ఆత్మకథ వినిపించింది. గుణ పాతం బోధించింది.

శ్రీ భగవద్గీతోపన్యాసాలు

పరమాత్మను మరచి జీవుడు జననమరణాలకు గురి అయ్యాడు. తాను దేహాభిమానియై వుండేవరకు యీ నానా నామరూపపరిచ్ఛిన్న ప్రతిబంధాలు తప్పవు. అఖండపరమాత్మస్వరూప ప్రాప్తి కల్గిందా - జీవుని జీవననదీప్రవాహానికి నిత్యశాంతి; నిత్యవిశ్రాంతి. స్వస్థానమై - స్వరూపమే అయిన పరమాత్మను చేరాలంటూ వాని తహతహ. నీటిలోనుంచి చేప గట్టునపడి విలవిలలాడిపోతూంది. తన స్థానమైన నీరు చేరాలంటూ దాని తాపత్రయం. అట్లే మానవప్రాణి శాంతిలేక విశ్రాంతిలేక తపించి పోతూన్నాడు. వ్యాపారంచేసి వ్యవసాయంచేసి ఉద్యోగంచేసి సద్యోగం చేసి యెక్కడా శాంతిలేదు; విశ్రాంతిలేదు. ఒకటే ఉరుగు; ఒకటే పరుగు నది సముద్రంలోచేరి సముద్రమైనట్లు, జీవుడు పరమాత్మునిలోచేరి తానూ తద్రూపమైతూన్నాడు. అదే వానికి ముఖ్యపురుషార్థం. పురుషునికి అర్థమేదో అది పురుషార్థం. పురుషుడంటే జీవాత్మ. అర్థమంటే ప్రయోజనం. నిజంగా పురుషునికి - జీవునికి ప్రయోజనం కల్గించేదేదో అదే ముఖ్యపురుషార్థం. తక్కినవి గౌణపురుషార్థాలు.

మీరు వింటూండేది అక్షరపరబ్రహ్మయోగం. అక్షరపరబ్రహ్మన్ని ప్రాపించే ఉపాయం యిందులో చెప్పబడింది కాబట్టి యీ అధ్యాయాని కావేరు కల్పింది.

వెనుకటి యేడవ అధ్యాయం చివరిలో భగవంతుడు అర్జునుని ఉద్దేశించి యిలా అన్నాడు.

“జరామరణమోక్షాయ మామాశ్రిత్య యతంతి యే ।

తే బ్రహ్మ తద్విదుః కృత్స్నమధ్యాత్మం కర్మ చాఖిలమ్ ॥

సాధిభూతాధిదైవం మాం సాధి యజ్ఞం చ యే విదుః ।

ప్రయాణకాలేఽపి చ మాం తే విదుర్యుక్తచేతసః ॥”

“అర్జునా ! జరామరణాలనే దుఃఖాలనుండి విముక్తిపొందేకోసం నన్నాశ్రయించి యెవరు సాధన చేస్తారో, వారు ‘తత్’ అని చెప్పబడే బ్రహ్మాన్నీ, సంపూర్ణమగు అధ్యాత్మాన్నీ, సమగ్రమగు కర్మనూ తెలుసుకున్నవారైతారు. పార్థా! అధిభూత అధిదైవ అధియజ్ఞాలతోకూడిన

అక్షరపరబ్రహ్మయోగం

నన్ను యెవరు ఉపాసన చేస్తూన్నారో, అట్టివారు సమాహితచిత్తవృత్తి కలవారై మృత్యుసమయంలో సైతం నన్ను మరచిపోరు.”

రెండో శ్లోకానికి క్రిందివిధంగా కొందరు వ్యాఖ్యానకర్తలు అర్థం చెప్పారు. “అధిభూత అధిదైవ అధియజ్ఞాలతోకూడిన నన్ను, మరణ కాలంలోనై నా యెవరు తెలుసుకుంటూన్నారో వారు నన్నే ప్రాప్తిస్తారు.”

దుఃఖనివృత్తి ప్రతిమానవునియొక్క పరమాశయం. మానవుడే కాదు — పశు పక్షి క్రిమికీటకాలు సైతం, దుఃఖం పోవాలని సుఖం కావాలని అభిలషిస్తాయి. దుఃఖం తన గడపే తొక్కరాదు; తన పూరి పోలి మేరకే రారాదు; ఇంతగా మానవుడు దుఃఖాన్ని నిరసిస్తాడు. దేవాలయం వెళ్లి దేవునికి పెంకాయకొట్టి, దుఃఖం పోవాలె పోవాలని ప్రతివాడూ కోరేవాడే కానీ, దుఃఖం కావాలని — రావాలని కోరేవాడెవడూ లేడు. ఇక్కడ భగవంతుడు చెబుతూన్నాడు. “జరామరణమోక్షాయ” ముసలితనమూ — చాపూ, యీ రెండుదుఃఖాలు నివర్తించాలని ప్రతివాని కోర్కె. కోర్కె ఉండడంతోనే లాభంలేదు. దానికి అనుకూల ఆచరణమూ వుండాలె. బొంబాయి పోవాలనుకున్నావు. గుంతకల్లు జంక్షన్ వెళ్లావు. టిక్కెట్టూ తీసుకొన్నావు. పోరబాటుతో మద్రాసు బండి నెక్కావు. పోవాలనుకున్నది బొంబాయే. టిక్కెట్టూ బొంబాయికే. అనుకున్న ప్రకారం బొంబాయి చేరలేవు. బండి మాత్రం మద్రాసుకే నిన్ను చేరవేస్తూంది. ముసలితనమూ — చాపూ, యీ రెండు పరిస్థితులూ, మానవునికి నిండా దుఃఖదాయకాలు. ముసలితనమనే మాట, జన్మమాదిగాగల సంకటాలన్నిటికీ ఉపలక్షణంగా చెప్పబడింది. జన్మదుఃఖం భరింపరానిదే అయినా, అది అజ్ఞాతంగా గడచిపోయింది. పుట్టి తెలివి వచ్చిన తర్వాత, మనుష్యుని పట్టి సతాయించే దుఃఖాలు యీ రెండూ. వీటినుండి విముక్తి పొందాలని ప్రతివాని అభిలాష. అభిలాషేకాని దానికి తగిన సాధనాన్ని వాడు చేపట్టడంలేదు. మరింతా దుఃఖాన్నే వృద్ధిచేసే విపరీతమార్గాలే వాడవలంబించాడు. వాని ఉద్దేశ్యం సిద్ధించడం లేదు. కావుననే భగవంతుడు చెబుతూన్నాడు “మామాశ్రిత్య యతంతి” — అని. భగవంతుని ఆశ్రయించి సాధన చేసేవారు దుఃఖాన్ని తరిస్తారు. దుఃఖ

శ్రీభగవద్గీతోపన్యాసాలు

రూపాలైన ప్రాపంచికపదార్థాలను ఆశ్రయించినవారికి దుఃఖమేలా తప్పు తుంది! మనం మాయీకపదార్థాల నాశ్రయిస్తూన్నామేకాని, మాయా పతిని ఆశ్రయించడంలేదు. కాబట్టి దుఃఖం తప్పడంలేదు. దుఃఖానికి మూలకారణమేదంటారు? అజ్ఞానమే — దేహాత్మభ్రాంతే దుఃఖానికి కారణం. అజ్ఞానం తొలగాలంటే జ్ఞానం కావాలే. జ్ఞానం కల్గిందా సమస్త దుఃఖనివృత్తి సంపూర్ణంగా తన పాటికి తాను లభిస్తుంది. కలలో కల్లే దుఃఖసంకటాలు తొలగిపోవాలంటే; పూజలతో పురస్కారాలతో మంత్రాలతో తంత్రాలతో — ససేమిరా — పోవు. మేల్కొంటే చాలు. వూడ్చుకొనిపోతాయి. అట్లే, అజ్ఞానజన్యమైన దుఃఖసముదాయం నశించాలంటే జ్ఞానంతోనే శక్యం. అన్యథా శక్యం కాదు. జన్మాలుండేవరకు జరామరణాలు నివర్తించవు. అజ్ఞానం మిగిలివుండేవరకూ జన్మబాధ తప్పదు. అజ్ఞానం పోవాలంటే జ్ఞానం కలగాలె. ఆ జ్ఞానంకోసమే అర్జునుడు శ్రీకృష్ణుని ఆశ్రయించాడు. జ్ఞానాన్ని పొందాడు. అతని దుఃఖం తొలగింది. ఆలాగే ప్రతిమానవుడూ గురుసన్నిధికి పోయి అజ్ఞాననివృత్తి చేసుకోవాలె.

జ్ఞానమంటేయేమి? ఈవిషయమే భగవంతుడు యేడవ అధ్యాయం చివరిలో సంక్షేపంగా సెలవిచ్చాడు. “బ్రహ్మమునూ అధ్యాత్మమునూ కర్మనూ, అధిభూత అధిదైవ అధియజ్ఞాలతో కూడిన భగవంతున్నీ తెలిసి, యెవరు మహాప్రయాణకాలంలో యుక్తచిత్తులై వుంటారో వారు మోక్షాన్ని పొందగలుతారు.” ఈ ప్రసంగంలో చెప్పిన బ్రహ్మము-అధ్యాత్మము - కర్మము - అధిభూతము - అధిదైవము - అధియజ్ఞమనే మాటలకు అర్థమేమో తెలుసుకోవాలనే అపేక్ష అర్జునునికి కల్గింది. ప్రయాణకాలంలో పరమాత్ముని తెలుసుకొనే విధాన మెట్టిదో, అదీ తెలియాలనే అభిలాషకూడా అతన్ని ఆవరించింది. కాబట్టి తాను శ్రీకృష్ణుని అడుగు తూన్నాడు. అర్జునుని ప్రశ్నలను పురస్కరించుకొని యీ యెన్నిదవ అధ్యాయం ప్రారంభమైతూంది. సప్తమాధ్యాయంలోని చివరి రెండు శ్లోకాలు, బీజశ్లోకాలై అష్టమాధ్యాయమనే మహావృత్తాన్ని ఉద్భవింపజేశాయి.

అక్షరపరబ్రహ్మయోగం

ఇక్కడినుండి యెనిమిదవ అధ్యాయం ప్రారంభమైతూంది. అర్జును డడుగుతూన్నాడు: “పురుషోత్తమా! ఇంతవరకు నీవాడినమాటలు నాకు సరిగ్గా అర్థం కాలేదు. మరి కాస్త వివరించి చెప్పు. తత్పదవాచ్యమగు బ్రహ్మమంటే యేమి? అధ్యాత్మమంటే యేమి? కర్మమంటేయేమి? అధి భూతమని దేన్ని చెబుతారు? అధిదైవమని చెప్పబడేదెవరు? మధుసూదనా! అధియజ్ఞుడెవడు? అతడీశరీరంలో యెట్లున్నాడు? చిత్తనిగ్రహంకల్గిన మహా నీయులు ప్రయాణకాలంలో నిన్నెట్లు తెలుసుకొని ఉపాసిస్తారు?”

అర్జునుడు అడుగవలసినవి తటతట అడిగినేశాడు. మొత్తం యేడుప్రశ్నలు. కొందరు అధియజ్ఞానికి సంబంధించిన ప్రశ్నను రెండుగా విభజించి ప్రశ్నలు యెనిమిదంటారు. త్రిమతాచార్యులూ మరికొందరు వ్యాఖ్యాతలూ యేడు ప్రశ్నలనే అంగీకరించారు. ఏకొద్దిమందిమాత్రమో యెనిమిది ప్రశ్నలుగా విభజించినారు.

అర్జునుడు ప్రారంభంలోనే శ్రీకృష్ణుని “పురుషోత్తమా” అని సంబోధిస్తున్నాడు. పురుషుడనగా “పూర్ణం అనేన సర్వమితి పురుషః” అని వ్యుత్పత్తి. పురమనగా శరీరం. ఈ శరీరంలో నఖి శిఖ పర్యంతం నిండివుండేవాన్ని పురుషుడంటారు. అంతేకాని, పురుషుడంటే మగవాడని ఇచ్చటి అర్థంకాదు. జీవుడే పురుషుడు. అతడు శరీరమంతా నిండి వున్నాడు. కాబట్టే యేభాగంలో పట్టుకున్నా తెలుసుకుంటూన్నాడు. అట్టి జీవులలో శ్రేష్ఠుడు పురుషోత్తముడు. జీవుడు శరీరమనే పురంలో పూర్ణంగావుంటే, పురుషోత్తముడనబడే భగవంతుడు చరాచరవిశ్వ బ్రహ్మాండమనే పురంలో నిండి విడికెక్కకుండా వున్నాడు.

“అయ్యా! కృష్ణా! నీవు నా నొగలపై కూర్చుని గుర్రాలనుతోలే మూడున్నరమూర శరీరంమాత్రం కాదు. నీవు పురుషోత్తమునివి. ఈశ్వరునివి. సర్వజ్ఞునివి. నీకు తెలియనిదంటూ ఒక్క విషయమూలేదు. స్థూలప్రపంచాధిదేవతయగు విరాట్పురుషునికి స్థూలప్రపంచంలోని సంగతులు మాత్రం తెలుసు. సూక్ష్మప్రపంచాభిమానదేవతయగు హిరణ్యగర్భునికి స్థూల సూక్ష్మప్రపంచాలలోని విషయాలు మాత్రం తెలుసు. అతని జ్ఞానం అంతమట్టుకే పరిమితం. స్థూల సూక్ష్మకారణప్రపంచాలకు

కూడా అధిపతివగు నీకు యావత్ప్రపంచవ్యవహారాలలో తెలియని దంటూ లేదు. కాబట్టి నీవు పురుషోత్తమునివి. సర్వజ్ఞునివి. నీ జ్ఞానం అపరిమితమైంది. నా ప్రశ్నలకు సమాధానం చెప్పగలిగే సమర్థునివి నీవే కాబట్టి నిన్నే ప్రశ్నిస్తూన్నాను. ఉత్తమపురుషునిబోధ యెవ్వరికై నా సంతృప్తి కరంగానే వుంటుందిగదా! 'తత్' పదవాచ్యమగు బ్రహ్మమనగానేమో దయచేసి చెప్పు".

బ్రహ్మానికి 'తత్' అనే పదాన్ని విశేషణంగా యిచ్చట చెప్పి నారు. తత్ - అంటే - తెల్లులో అది - ఆ, అని అర్థం. అనగా దూరంగావుండే వస్తువును చూపెట్టి చెప్పేటందుకు వాడబడే పదమిది. దగ్గరిలోని వస్తువును చెప్పేటప్పుడు 'ఇది - ఈ' అని వ్యవహరిస్తాము. దూరంలోని వస్తువును చెప్పేటప్పుడు 'అది - ఆ' అని అంటాము. 'తత్ - బ్రహ్మ' ఆ బ్రహ్మము, అనినపుడు బ్రహ్మము యెంతదూరంలో వుందని ప్రశ్న. ఇంద్రియాలకు మనస్సుకు అందనంతటిదూరం. అజ్ఞానులకో అంతింతనరానంతటి దూరం. తెలిసినవారికి, భగవదనుగ్రహం - గుర్తునుగ్రహం కలవారికి మరింతా దగ్గర. కబీరుదాసు ఒకసూక్తి చెప్పి నాడు: "కోటిజన్మకా పంథ థా క్షణమేః పహుంచా జాయ్". "గురు దేవా! నాకు నేనుగా ప్రయాణంచేస్తే, ఆ చోటికి కోటిజన్మాలకుగాని చేరలేను. నీ అనుగ్రహంతో ఒక్కక్షణంలో చేరిపోయాను." ఒకడు కలగంటూన్నాడు. కలలో ఘటసర్పమొకటి వాన్ని పట్టుకొంది. వాడు పెడబొబ్బలు పెట్టున్నాడు. ఆ సమయంలో వానికి మందువేయాలా? మంత్రవేత్తకావాలా? ఏదీకాదు. మేల్కొల్పితే సరిపోయింది. అట్లే మానవజీవుడు అజ్ఞాననిద్రలోబడి వివిధనిచిత్రస్వప్నాలను కంటూన్నాడు. దేహం తానని జగత్తు నిజమని అసత్యము సత్యమని అనిత్యము నిత్యమని అనాత్మ ఆత్మయని - కలవరిస్తూన్నాడు. గురువు అజ్ఞాననిద్రనుండి మేల్కొల్పితే సరిపోయింది. అట్టివానికి పరబ్రహ్మం మరింతా దగ్గర. తన స్వరూపమే అయివుంది. అటుగాక, అజ్ఞాననిద్రలోనే పడివుండేవానికి పరబ్రహ్మం ఆమడలకొద్దిదూరం. ఈ అభిప్రాయంతో బ్రహ్మమునకు తచ్చబ్రహ్మము విశేషణంగా వాడబడింది.

అక్షరఃసర్వబ్రహ్మయోగం

“స్వామీ ! కృష్ణా ! బ్రహ్మము యింద్రియాలకు అతీతమైంది. ప్రమాణాలకు అందనిది. లౌకికవస్తువులను పంచజ్ఞానేంద్రియాలతో తెలిసికోవచ్చునుగాని, అలౌకికమైన పరబ్రహ్మన్ని తెలుసుకొనే వీలులేదు. అది నా బుద్ధివై భవంతో - పాండిత్యప్రభావంతో అందుకునేదీ కాదు. బోధాపరంగా మాత్రమే తెలుసుకోవలసివుంటుంది. కాబట్టి దేవా! నీవు చెప్పాలె; నేను తెలుసుకోవాలె. ప్రపంచంలో - శాస్త్రాలలో బ్రహ్మమనే మాటకు పలువిధాలైన అర్థాలున్నవి. బ్రహ్మ అంటే సృష్టికర్త చతుర్ముఖబ్రహ్మకూ అర్థమైతుంది. ప్రకృతికీకూడ బ్రహ్మశబ్దం వాడబడుతుంది. వేదమునూ యజ్ఞమునూ బ్రహ్మమని చెప్పడంకద్దు. ప్రణవమును - ఓంకారాన్ని సైతం బ్రహ్మమంటారు. ఈ అన్నింటికీ మించి నిర్విశేష నిరుపాధికమైన పరబ్రహ్మమునూ బ్రహ్మమంటారు. మరి నీ అభిప్రాయంలో బ్రహ్మమనేమాటకు యేది అర్థం? సవిశేషబ్రహ్మమా? నిర్విశేషబ్రహ్మమా? సోపాధికబ్రహ్మమా? నిరుపాధికబ్రహ్మమా? ఈ విషయాన్ని నిర్దుష్టంగా బోధించు.

అధ్యాత్మమంటే యేమి? అధి+ఆత్మ=అధ్యాత్మ. ఇచ్చట ఆత్మ అనగా దేహం. దేహానికి సంబంధించి దేహాన్ని అధికరించివుండు వస్తువులను అధ్యాత్మములంటారు. ‘అధి’ అనే ఉపసర్గలో నిష్పన్నమయ్యే అర్థమిది. అధికారి అంటే కార్యకర్తలకు సంబంధించి వారిని అధికరించివుండేవాడు. ‘అధి’ అనే ఉపసర్గ వచ్చిన ప్రతిచోటా యిదే అర్థాన్ని గ్రహించాలె. అధ్యాత్మమంటే దేహమూ యింద్రియాలు మనస్సు బుద్ధి జీవుడూ పరమాత్మకూడా అర్థమైతుంది. మరి మీరు ఉద్దేశించిన అర్థమేమిటి? చైతన్యవిశిష్ట ఉపాధులూ? కేవలచైతన్యమా?

కృష్ణా ! కర్మమనగా అర్థమమూ చుట్టు. నల్వనై మిల్ల కామ్యు నిషిద్ధ ప్రాయశ్చిత్తాది కర్మలను కొందరు కర్మలంటారు. ఆగామి సంచిత ప్రారబ్ధాలను కొందరు కర్మలంటారు. యజ్ఞ యాగ దాన ధర్మాది సత్కర్మలను కొందరు కర్మలంటారు. సమస్త క్రియావ్యవహారాలన్నీ - తినడం తిరగడం లేవడం కూర్చోడం, యింద్రియాలద్వారా స్వతంత్రంగా అతంత్రంగా జరిగే ప్రతివని కర్మేనని కొందరంటారు. భగవంతుని సృష్టి

వ్యాపారాన్ని కర్మ అని కొందరంటారు. దీనిలో కర్మ అనేమాటకు మీ అర్థమేమో చెప్పు.

అయ్యా! అధిభూతమనగా నేమి? పంచభూతాలా? పంచ జ్ఞానేంద్రియాలకు గోచరించే పాంచభౌతికదృశ్యవర్గమూ? దేహాదికములా? ఈ అన్నిటికి వేరైన మరోతత్త్వమూ? వివరించి చెప్పు. స్వామీ! కృష్ణ మూర్తీ! అధిదైవమంటే యేమో చెప్పు? ప్రపంచములో అనేకదేవతలున్నారు. ఒక్కొక్క యింద్రియానికి ఒక్కొక్క అధిదైవమంటూవుంది. మరి వీనిలో అధిదైవమని యేది చెప్పబడుతుంది. ఇవీగాక, అదృష్టమూ హిరణ్యగర్భుడా జీవుడా - దేన్ని వృద్ధేశించి అధిదైవమంటూ చెప్పావు?

అధియజ్ఞుడని అంటేవే - అతడెవడు? నేను చేసే సమస్త కర్మా లకు ఫలప్రసర్తకుడు ఫలభోక్త యెవడు? మధుసూదనా ! ఆ అధియజ్ఞుడీ శరీరంలో యేలావున్నాడు? వెలుపలనున్నాడా? లోపలనున్నాడా?"

ఇచ్చట అర్జునుడు శ్రీకృష్ణున్ని “మధుసూదనా” అని సంబోధించాడు. ఇది జన్మలగ్నంచూచి నామనక్షత్రంచూచి పెట్టిన పేరుకాదు. లాక్షణికార్థాన్ని బట్టి పెట్టిన పేరు. ఒకణ్ణి ఉపాధ్యాయుడని అంటాం. ఆ పేరు వాని తలిదండ్రులు పెట్టిన పేరు కాదు. వాని వృత్తినిబట్టి వచ్చినపేరు. అట్లే యీ చోటకూడా. మధుకైటభులనే రాక్షసులను సంహరించాడు కాబట్టి భగవంతునికి మధుసూదనుడనే పేరు సంభవించిందని పురాణాలు చెప్పే అర్థం. ఈ ఆధ్యాత్మిక ప్రసంగంలో అంతమాత్రం అర్థం చాలదు. మధువనగా తేనె, అనగా తీపివస్తువు. అన్నిటికంటే తీపి అయిన వస్తువేది? అహంకారం. దానికంటే తీపి అయిన వస్తువేలేదు. దేనికి ఆఘాతంకల్గినా మానవుడు సహిస్తాడేమో కానీ, అహంకారానికి దెబ్బతగిలే మాత్రం సహించడు. బెల్లంకంటే డబ్బుకంటే పెండ్లానికంటేకూడా అహంకారం మహాతీపి. దాని సంహరించేవాడు మధుసూదనుడు. భగవంతునితో తప్ప - ఆత్మజ్ఞానంతోతప్ప, అహంకారం సృష్టిలోని మరి యేవస్తువు తోనూ చావదు. అదే పరమాత్మునికి జీవాత్ముని అడ్డుతెర. అహంకారగ్రంథి వీడక జ్ఞాని కాబోడు. అహంకారావరణం తొలగక భక్తుడు కాబోడు. భాగవతంలో శ్రీకృష్ణుడు గోపికల వస్త్రాలను అపహరించాడని

వ్రాశారు. దాని అర్థమేమి? అదొక్క సాంకేతికమైన అర్థం. ఆ అంత రాధాన్ని విచారించక కేవల బాహ్యార్థాన్నిమాత్రం చూచి ఆధునిక విమర్శకులు అశ్లీలప్రసంగమంటూ ఆక్షేపిస్తారు. గోపికలంటే జీవులు. స్త్రీలెట్లు పరతంత్రలో జీవులుకూడా పరతంత్రలే. వస్త్రమంటే అహంకారం. వస్త్రం దేహాన్ని మూసినట్లు, అహంకారం జీవుని ఆవరిస్తుంది. ఆ అహంకారం జీవుని స్వప్రయత్నంతో తొలగదు. ప్రయత్నం కూడా ఒక అహంకారమై పరిణమిస్తుంది. అనుగ్రహించి భగవంతుడే తొలగించాలె.

“కృష్ణా! నీవు మధుసూదననివి. ఆశీతులకొరకు యెంతైనా కష్టాన్ని సహిస్తావు; ఏమైనా చేయగల్గుతావు. భక్తజనపాలనార్థం మధుకైటభులనే రాక్షసులనే సంహరించగలిగావు. నా సంశయాన్ని తొలగించలేవా? సమాహితచిత్తులైనవారు ప్రాణప్రయాణకాలంలో నిన్ను చేరగల్గుతారంటూ ఆనతిచ్చావు. వారు యే విధంగా నిన్ను తెలుసుకుంటారు? మరణసమయ మతిదారుణమైన క్లిష్టసమయం. ఆ సంకటసమయంలో నీవుపాసన యెలా నిలువగల్గుతుంది? నిన్ను మరువకుండుట యెలా సంభవిస్తుంది?” ఈ యేడు ప్రశ్నలు అర్జునుని సొంత ప్రశ్నలుకాదు. అర్జునుడు విశ్వమానవకోటికి ప్రతినిధి. ఆయన నిమిత్తమాత్రంగా నిలిచి మనకు కావలసిన ప్రశ్నలనే జగద్గురుని ప్రశ్నిస్తూన్నాడు.

ప్రియమైన ఆత్మబంధువులారా!

వినండి. అర్జునుడు అడుగడలచినవి తటతట అడిగివేశాడు. ఇక భగవంతుడు సమాధానం చెప్పవలసివుంది. మొదటి ఆరుప్రశ్నలకు రెండు శ్లోకాలలో ముక్తసరిగా సమాధానంచెప్పి, చివరిదైన ప్రయాణకాలపు ప్రశ్ననుగూర్చి విస్తారంగా అధ్యాయాంతంవరకూ చెప్పకపోయాడు. రణాంగణంలో నిలిచి అవసరమైతే ప్రాణాలను గోళ్లతో చిమ్మేటందుకు సిద్ధంగా వుండవలసిన యోధునికి అవసరమైన ప్రస్తుతసమస్యకూడాయిదే.

“ధనంజయా! బ్రహ్మమనగానేమి - అనిగదా నీ ప్రశ్న. విను. ‘అక్షరం బ్రహ్మ పరమం’. పరమమైన అక్షరమే బ్రహ్మము. బ్రహ్మమనగా పెద్దది అని అర్థం. ఎంతపెద్దది? నీవెంతచెబితే అంతకంటే పెద్దది. ఆ బ్రహ్మము అక్షరస్వరూపం. అక్షరమంటే అక్షణము - నాశము లేని వస్తువని అర్థం. సరళబైనికి మరొక్క అర్థంకూడా వుంది. అంతట వ్యాపించివుండు వస్తువును అక్షరమంటారు. బ్రహ్మము కేవలం అక్షరం కాదు. పరమమైన అక్షరం. కేవలం అక్షరమని చెబితే అతివ్యాప్తిదోషం సంభవిస్తుంది. కాబట్టి పరమమైన అక్షరమే బ్రహ్మమని చెప్పుచున్నాను. అతివ్యాప్తిదోషం అంటే యేమో, సదృష్టాంతంగా వివరిస్తాను విను. ఇద్దరు వ్యక్తులు పొరుగుగారికి ప్రయాణమైపోతూన్నారు. వారు మార్గమధ్యంలో ఒక అడవిగుండా పోవలసివచ్చింది. నడిచి వెళ్లుతూన్నారు. శ్రమ తీర్పు కొనేకోసం వారిద్దరొక దట్టమైన చెట్టుకింద కూర్చున్నారు. ధార్మిక వ్యక్తులు కాబట్టి ధార్మికప్రసంగాలే ముచ్చటించుకుంటూన్నారు. ‘సమానశీలే వ్యసనేషు సఖ్యం’ - అంటూ ఆర్యోక్తి వుంది. శీలం కలిగినపుడే సావాసమూ కలుస్తుంది. ‘ఆవు పూజనీయమైన ప్రాణి. భారతీయునికి భూమాత గోమాత వేదమాత యీ మూడూ తల్లితర్వాత తల్లులు. గోవును పూజిస్తే ముప్పదిమూడుకోట్ల దేవతలను పూజించినంత పుణ్యం వస్తుంది. దాని అంగోపాంగాలలో దేవతలు వెలసి

వున్నారు' — అని బ్రహ్మాండంగా ప్రశంసిస్తూన్నారు. చెట్టుచాటుననే వుండే అడవిమనుష్యు డొకడు ఆ మాటలను విన్నాడు. తానూ శోవును దర్శించాలనుకున్నాడు. ఎన్నడూ వాడు ఆవును చూచిందిలేదు. వారి ఎదుటికివచ్చి నమస్కరించాడు. 'స్వామీ! గోవంటే యెట్లుండునో చెప్పండి. నేనూ దానిని దర్శించి పూజించి ధన్యున్ని అయితాను' అని ప్రార్థించాడు. వారు ఆవు యిట్టిదని వానికి తెలిసేటట్లు నిరూపించాలె. ఆవు యెదురుగావుంటే యేతంటాలేదు. ఇదే ఆవని పట్టి చూపించవచ్చు. సమయానికి యెదుటలేదు. కాబట్టి లక్షణాలుచెప్పి యెరుకపరచాలె. 'అయ్యా! కొమ్ములు దేనికి వుండునో అదే గోవని తెలుసుకో' — అని చెప్పినారు. నాడు ఆ లక్షణాన్ని గమనికలో పెట్టుకొని వెదుకుతూ వెళ్లి నాడు. అదాటుగా ఒక గేదెగొడ్డు యెదురైంది. 'కొమ్ములుండునది గోవు' — ఈ లక్షణంబట్టి చూస్తే దానికి కొమ్ములున్నవి. దాన్నే గోవనుకున్నాడు. సాగిలపడి నమస్కరించాడు. చూశారా! ఎంత ప్రమాదం. అతివ్యాప్తి దోషమంటే యిట్టిదే. గోవుకు చెప్పిన లక్షణం గోవునందేగాక, బ్రరెగొడ్డు నందు పై తం ప్రవర్తించింది. ఏ వస్తువునుగూర్చి యే లక్షణం చెబుతారో, ఆ లక్షణం ఆ వస్తువునందుతప్ప అన్యవస్తువునందు ప్రవర్తింపరాదు. ప్రవర్తిస్తే అతివ్యాప్తిదోష మంటారు. చెప్పేవాడు గోవుకు అసాధారణలక్షణం చెప్పక, సాధారణలక్షణం చెప్పినాడు. 'గంగడోలుకలది గోవు' — అని చెప్పట అసాధారణలక్షణం. 'కొమ్ములుకలది గోవు' — అని చెప్పట సాధారణ లక్షణం. కొమ్ములు గోవుకే కాదు; గేదెగొడ్డుకు కూడా వుంటవి. అట్లే బ్రహ్మము అక్షరమని చెపితే, అక్షరమనే మాట ప్రణవానికి అర్థమిస్తుంది; మాయకూ అర్థమిస్తుంది, కాబట్టి ఆ అతివ్యాప్తి నివారించేకోసం, బ్రహ్మమునకు పరమమూ — అక్షరమూ నని రెండు విశేషాలు చెబుతూన్నాను. అక్షరమని చెప్పబడే మాయకూ, ప్రణవానికి పరమైన — శ్రేష్ఠమైన వస్తువే బ్రహ్మం. ఆ రెండూ సోపాధికాలు. బ్రహ్మం నిరుపాధికం. ఆ రెండూ సవిశేషాలు, బ్రహ్మం నిర్విశేషం. ఆ బ్రహ్మమును తెలుసుకున్న యోగులు, జన్మజరామరణ విముక్తి నొంది నన్నే ప్రాప్తిస్తారు.

“అద్భుతా! అధ్యాత్మమంటే యేమనికదా నీ ప్రశ్న. ఇది త్వం పదార్థవిమర్శకు సంబంధించిన విషయం. సర్వసాధారణంగా అందరూ తెలుసుకునే విషయం కాదు. అధికారియైనవాడు మాత్రమే తెలుసుకోగలుగుతాడు. తత్ పదార్థ విషయంలో పెద్ద చిక్కులేదు. శ్రద్ధవుంటే చాలు. శాస్త్రాలు చెప్పినవి — ఉపనిషత్తులు చెప్పినవి — తత్ పదార్థ బ్రహ్మ మిట్టిదని నమ్మి తెలుసుకుంటాడు. కాని త్వంపదార్థమగు జీవుని విషయం అలాకాదు. విచారశక్తి వుండాలే. అంతటి అధికారియై వున్న పుడే త్వం పదార్థశోధన చేయగలుగుతాడు.

‘స్వభావోఽధ్యాత్మముచ్యతే’ — స్వభావమే అధ్యాత్మమని చెప్పబడుతుంది. దేని స్వభావం? ఇంతకుముందు చెప్పిన బ్రహ్మముయొక్క స్వభావమే అధ్యాత్మం.”

బ్రహ్మమే మన శరీరంలోపల నేను నేననే రూపంతో వుంది. అదే అధ్యాత్మం. నేననే వస్తువును ఆశ్రయించే యీ దేహం — యీ యింద్రియాలూ — యీ ప్రాణం — యీ అంతఃకరణంవుంది. ఆ ‘నేను’ అనే వస్తువు యీ అన్నింటితో సంబంధించి అన్నింటికీ అతీతంగానూ వుంది. కరెంటు ఫ్యాక్తో చేరినపుడు ఫ్యాక్ విసిరింది. బల్ బుతో చేరినపుడు బల్ బు వెలిగింది. రేడియోతో చేరినపుడు రేడియో పాడింది. ఇంజన్ తో చేరినపుడు మిషన్ పని చేసింది. కరెంటులేక యే యంత్రమూ పని చేయలేదు. అట్లే ‘నేను — తాను’ అనే ఆత్మశక్తి కరెంటులాంటిది. దానితో సంబంధపడినపుడే, కన్నులు ముక్కులు కాళ్లు చేతులు మనో బుద్ధులు, పని చేయగలుగుతూన్నాయి. నేను కంటితో చూస్తూన్నా. నేను చెవితో వింటూన్నా. నేను ముక్కుతో మూచూస్తూన్నా. నేను కాళ్లతో నడుస్తూన్నా. నేను చేతితో యిస్తూన్నా. నేను మనస్సుతో సంకల్పిస్తూన్నా. నేను బుద్ధితో నిశ్చయిస్తూన్నా. ప్రతి యింద్రియంతో ‘నేను’ చేరినపుడే ఆ యింద్రియంపని చేయగలుగుతుంది. ఆ ‘నేను’ అనేది యెవరి సొత్తు? తల్లిదండ్రులిచ్చినారా? కంపెనీనుండి తెప్పించావా? కాదు. అది పరబ్రహ్మయొక్క స్వభావం.

మీరింతమంది యిచ్చుటున్నారు. ఒక్కమాట అడుగుతాను. కోపంరాదుగదా! సాయంకాలానికి చచ్చేటందుకు యెవరు సిద్ధమైతారు? చేతులెత్తండి. ఊహించండి. ఎవ్వరికీ యిష్టంలేదు. నిత్యశాశ్వతంగా వుండి పోవాలనే ప్రతివాని యిష్టం. చావంటే యెవనికీ యిష్టంలేదు. పోనీ! ఇష్టం లేకపోతే మాత్రం చావు తప్పిందా అని. రాముడుపోయాడు; కృష్ణుడు పోయాడు; బుద్ధుడు పోయాడు; శంకరుడు పోయాడు; రామకృష్ణుడు పోయాడు; రమణమహర్షి పోయాడు; అరవిందుడు పోయాడు; గాంధీ పోయాడు; వారు ముందూ మనం వెనుకా, తప్పక పోవలసిందే. పుట్టిన వారు గిట్టేది శిలాశాసనం. అయినా మనం సమ్మతించం. దానికేమి కారణం? ఆత్మకూ చావుకూ సంబంధంలేదు. చావు దేహానికి మాత్రమే. ఆత్మ యెప్పుడూ వుండేది. కాబట్టి అది చావును ఒప్పుకోదు. ఆత్మకు నిద్ర లేనప్పుడు చావెక్కడిది? నిద్రంటే చిన్నచావు. చావంటే పెద్దనిద్ర. నిద్ర బుద్ధికేకాని ఆత్మకు లేదు. చావు దేహానికేగాని ఆత్మకుగాదు. మనం ఆత్మస్వరూపులం. మనకు మరణంయొక్క అనుభవం యెప్పుడూ లేదు. ఆ అభిప్రాయంలో యీ సత్యం వున్నా, ఆత్మయొక్క అమర ధర్మాని మానవుడు దేహంపై ఆరోపిస్తున్నాడు. వేసవికాలంలో క్రొత్తకడవతెచ్చి దానిలో నీళ్లుపోసినావు. లోపలి నీటిచలువ కడవపైకి యెగదట్టి, పై నకూడా చల్లగా వుంటుంది. కడవకు పైగా కానవచ్చే చల్లదనం స్వయంగా కడవది కాదు. లోపలి నీటిది. అట్లే మనం దేహంపై ఆరోపించుకొనే అమరధర్మం దేహంది కాదు, ఆత్మది. కాబట్టి ఆత్మ యెప్పుడూ వుండేది. మీ స్వరూపం ఎప్పుడూ వుండేది. ఎప్పుడూ వుండుట అంటే వేదాంతపరిభాషలో 'సత్' అంటారు. ఇదొక్క లక్షణం.

తర్వాత వెళ్లుదాం. అన్నీ తెలుసుకోవాలనే ఆసక్తి ప్రతి మానవునికీ వుంది. నలుగురు కలిసి యేమో మాట్లాడుతున్నారు. అదేమిటో తెలిసికోవాలని వీని తహతహ. మీ పిల్లవాన్ని వెంటబెట్టుకొని బజారు వెంబడి వెళ్లినావు. వాడు కనబడిన వస్తువునంతా అదేమి యిదేమీ అని అడుగుతాడు. మూడున్నరమూర శరీరంలో అడగి మడగి పడివుండడం ఆత్మకు యిష్టం లేదు. త్రివిక్రమునిలాగా విశ్వబ్రహ్మాండాన్ని ఆలింగనం

చేసుకోవాలని, అగస్త్యుడులాగా జ్ఞానసముద్రాన్ని ఆపోశనంపట్టాలని. ఆత్మయొక్క ఉత్కంఠ. పసిపిల్లవాడు రూములో పడుకొనివున్నాడు. తల్లి పని చేసుకుంటూంటుంది. పిల్లడు లేచి యేడుస్తాడు. వెలుపలికి తీసుక పొండ్చి తల్లి చెబుతుంది. చీకట్లోవుంటే అబ్బాయి యేడుస్తాడు. వెలు తుడుకు తెస్తే వానికి శాంతి; లోపల జ్ఞానప్రకాశమైన ఆత్మ వుంది. అది చీకట్లో వుండుటకు ఒప్పుకోదు. బైటకూడా తనకు సజాతీయమైన ప్రకా శమే కావాలె. ఇదీ పిల్లవాని యేడ్పులోని అర్థం. అయ్యా! నీవు మట్టి ముద్దకాదు; మాంసపిండంకాదు. స్వయంగా చైతన్యమై జడవస్తువులను సైతం, చైతన్యవంతంగా ప్రకాశింపజేసే జ్ఞానజ్యోతివి నీవు. జాగ్రదవస్థలో స్థూలప్రపంచాన్ని, స్వప్నవస్థలో సూక్ష్మప్రపంచాన్ని, సుషుప్త్యవస్థలో ఆ రెంటి లేమిడిని తెలిసికొనే తేటతెలివి నీవు. నీ స్వరూపముయొక్క రెండవ లక్షణం 'చిత్'.

ఎప్పుడూ వుండాలె; అన్నీ తెలుసుకోవాలె; యింతే కాదు — సుఖంగా వుండాలె — అని ప్రతివాని ఆశయం. దుఃఖం యెవ్వనికీ పనికి రాదు. సుఖంగావుంటే — సుఖంగా యెందుకున్నావని అడగం. దుఃఖంతో వుంటే — ఏడుస్తూంటే, కారణమేమని అడుగుతాము. సుఖం మనకు స్వభావం. దుఃఖం ఆగంతుకం. ఆగంతుకం కాబట్టే యెందుకు దుఃఖి స్తాన్నావని అడగడం కల్గింది. పిల్లవాడు నవ్వుతూంటే యేమీ ప్రశ్న లేదు. ఏడిస్తేమాత్రం — ఎందు కేడుస్తాడంటూ ప్రశ్న. ఏడ్వకపోతే యెందు కేడ్వలేదంటూ అడగంకదా! నీళ్లు చల్లగావుంటే ప్రశ్న లేదు. బదరీ నాథం తప్తకుండంలో వేడిగావుండే నీళ్లు సుచూచి, నీళ్లు వేడిగా యెందు కున్నాయంటూ ప్రశ్నిస్తాం. నీళ్లకు చల్లదనం స్వభావం. వేడిమి విపరీత ధర్మం; ఆగంతుకంగా వచ్చిన ధర్మం. కాబట్టే యెందుకలా వున్నవంటూ ప్రశ్న యేర్పడింది. అట్లే ఆత్మకు దుఃఖం ఆగంతుకం. దుఃఖాన్ని లోపల పెట్టుకునేందుకు ఆత్మ ఒప్పుకోదు. బైటికి నెట్టి వేయాలంటూ దాని యిష్టం. సుఖంగా వుండడం ఆత్మకు సహజం; దానినే ఆనందమంటారు. ఆత్మకు ఆనందం స్వరూపం. నీవు స్వయంగా ఆనందసముద్రానివి. సిని మాల వెంటబడి సిగరెల్లు వెంటబడి హోటల్లు వెంటబడి రేడియోల వెంట బడి ఆనందాన్ని దేబరించే పక్షివికాదు; భిక్షగానివికాదు.

ఎప్పుడూ వుండాలనడం సత్. అన్నీ తెలుసుకోవాలనడం చిత్. సుఖాపేక్ష ఆనందం. మన అనుభవంలో సచ్చిదానందాలు జీవుని స్వభావాలుగా తేల్చుకున్నాం. ఉపనిషత్తులలో శాస్త్రాలలో బ్రహ్మము “సచ్చిదానంద స్వరూప” మని చెప్పబడింది. అనుభవరీత్యా నీ స్వరూపం కూడా సచ్చిదానందమే అని ఋజువైంది. పోల్చి చూచుకొన్నప్పుడు - బ్రహ్మముయొక్క లక్షణాలు నీలోనూ సంభవించినప్పుడు ‘అహం బ్రహ్మస్మి’ అనుకోవడంలో తప్పేముంది? మగవాడంటే యెట్లుంటాడని యెవడో అడిగాడట. మీసాలుంటే మగవాడని జవాబు చెప్పినారు. పట్టి చూచుకొన్నాడు. తనకూ మీసాలున్నాయి. ఇక తానూ మగవాడే. మగవాని లక్షణం తనలోవుందికదా! బ్రహ్మలక్షణాలు - సచ్చిదానందాలు తనలో గోచరించినపుడు తానే బ్రహ్మమనుటలో జంకేమిటికి? జీవుడే బ్రహ్మము. అతడు బ్రహ్మముయొక్క స్వభావం కాబట్టి ‘అధ్యాత్మ’ మనబడినాడు. “స్వభావోఽధ్యాత్మముచ్యతే”

“ధనంజయ! బ్రహ్మమంటే అధ్యాత్మమంటే విడివిడివస్తువులు కాదు. పేర్లమార్చేకాని వస్తుభేదంలేదు. తర్వాతి విషయం విచారిస్తాను. కర్మమంటే యేమనికదా నీ ప్రశ్న. ‘భూతభావోద్భవకరో విసర్గః కర్మ సంజ్ఞితః’. భూతమనగా పుట్టిన ప్రతియొక్కవస్తువు. చరాచరాత్మక వస్తువులన్నీ భూతాలు. వాటి భావము అనగా వాటిస్థితి, మరియు వాటి ఉద్భవము, భూతములు పుట్టుటకు వుండుటకు కావలసిన విసర్గమే-త్యాగమే కర్మమని చెప్పబడుతుంది. విసర్గమనుమాటకు త్యాగమని అర్థం. భూతభావ ఉద్భవకరమైన విసర్గమే కర్మ అని చెప్పబడుతుంది. భూతముల స్థితి ఉత్పత్తికి కారణమైన త్యాగమే కర్మ.”

ఈ విషయాన్ని సవిస్తరంగా వివరిస్తాను. ఇదో! ఎదురుగా ఇది ఒక టేబుల్ వుంది. ఇదెప్పుడు సృష్టి అయిందంటారు? వడంగివాడు తయారుచేసుకొనివచ్చి మీ యెదుట పెట్టిననాడు సృష్టి అయిందని మీరంటారు. అలాకాదు. నేను చెబుతాను. వినండి. ఈకన్యకాపరమే శ్వరీదేవస్థానం అధిపతికి ఒకనాడొక పూహకల్గింది. ఉపన్యాసాలు జరిగే సమయాలలో ఉపయోగించుకొనేటందు కొక టేబుల్ వుంటే బాగుండు

నని ఆయన తలంచాడు. టేబుల్ యీ మాదిరి యీ యెత్తు యీ వెడల్పు యీ రకంగా వుండాలని ఆయన దీనిని మొదట్లో తన భావనాప్రపంచంలో సూక్ష్మరూపంతో సృష్టించుకొన్నాడు. వడ్డంగిని రమ్మని తయారు చేయించాడు. ఆ తర్వాత స్థూలరూపంతో యిప్పుడిది మన యెదుట వుంది.

ఇది దృష్టాంతం. ఇక దార్ఢాంతం వినండి. ఆదిలో ఒకే ఒక పరమాత్మ అఖండంగా వున్నాడు. “సదేవ సామ్యేదమగ్ర ఆసీత్ ఏకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మ - నేహనానాస్తి కించన” - అని శ్రుతి చెప్పింది. ఆ అఖండపరమాత్మకు ఒక సంకల్పం పొడమింది. ‘నేను ఒక్కడుగా వున్నాను. బహురూపులు ధరిస్తాను’ - అని ఆయన సంకల్పించాడు. “ఏకోఽహం బహుస్యాం” - అను దీనిని సృష్టిసంకల్పవీక్షణమంటూ శ్రుతి చెప్పింది. అంతకు ముందుకల్పంలోని జీవులు చేసిన కర్మలయొక్క సమష్టిసంస్కారమే యీశ్వరునికి సంకల్పం కల్గించింది. సంకల్పించేది అంతఃకరణం కదా! అంతఃకరణంలేక యీశ్వరుడెలా సంకల్పించాడని శంకించవచ్చు. జడవస్తువైన అంతఃకరణంకూడా పరమాత్ముని వై తస్య శక్తివల్లనే సంకల్పించ గల్గుతూంది. అంతఃకరణం సంకల్పించాలంటే పరమాత్ముని శక్తిసహాయం దానికి కావాలె. కాని పరమాత్ముడు అంతఃకరణసహాయం లేకనే సంకల్పిస్తాడు. ఆ పరమాత్ముని సమష్టిసృష్టి సంకల్పమే ప్రతివానిలోనూ జొరబడి వ్యష్టిరూపంలో భాసిస్తూంది. ప్రపంచంలో యెవ్వనికినీ తానొక్కడుగానే వుండాలను యిష్టంలేదు. బహురూపులు ధరించాలనే ప్రతివాని యిష్టం. సంసారులు బిడ్డలను కోర్తూన్నారు. సంన్యాసులు శిష్యులను అపేక్షిస్తూన్నారు. ఆ సమష్టి సృష్టి సంకల్పమే వ్యష్టిగతంగా మనలో గోచరిస్తూంది.

సృష్టిసంకల్పంతోబాటు పరమాత్ముడు తన స్వరూపాన్ని త్యాగం చేశాడు. విత్తనం తన స్వరూపాన్ని త్యాగంచేసి వృక్షమైతుంది. తన ఏకస్వరూపాన్ని త్యాగంచేసి ఆయన బహురూపాలు ధరించాడు. ఆ త్యాగమునే విసర్గమనినారు. ఈశ్వరుని సృష్టిసంకల్పమే ప్రపంచానికి ఆదిబీజం. ఆ సంకల్పం వుండేవరకూ యీ ప్రవాహం సాగిపోతూనే

వుంటుంది. ఈ యీశ్వరసంకల్పమే మొదటి యజ్ఞం. దీనినే కర్మ ప్రవాహమంటారు. ఈ కర్మప్రవాహానికి వెనుకతట్టు వుండే పరమాత్మ భావమే కర్మాతీతస్థితి. ఈ కర్మచక్రం మనం అపిత్తే ఆగేదికాదు. మనం చేసినా చేయకున్నా యీ కర్మ - యీ జగన్నాథుని రథం సాగుతూనే వుంటుంది. మనంచేసే కర్మలన్నీ యీ మహాప్రవాహంలోని అంత ర్భాగాలే. ఆ యీశ్వరుని సృష్టినంకల్పరూపమైన కర్మే సమస్తభూతాల సృష్టి స్థితికీ కారణమైవుంది. కర్మ అంటే వేరుకాదు. పరమాత్ముని స్వరూపమే యిది. పరమాత్ముడే తన సంకల్పప్రభావంతో మారి కర్మ రూపంతో గోచరిస్తూన్నాడు.

ఈశ్వరసంకల్పమే మొదటి యజ్ఞమని అన్నాం. ఆ మొదటి యజ్ఞాన్ని ఆదర్శంగా పెట్టుకొని తొలికయజ్ఞాలు బయలుదేరాయి. ఆ యజ్ఞాలలో చరుపురోడాశాలను సమర్పించుటనుకూడా విసర్గమంటారు. చరువంటే అన్నం. పుగోడాశమంటే పరిపిండితో చేసిన పదార్థం. యజ్ఞంలో వ్రేల్చిన ఆహుతులు సూర్యుని చేర్తవి. సూర్యునివలన వృష్టి కలుగుతుంది. వర్షంద్వారా భూతముల సృష్టిస్థితులు సంభవిస్తవి. కావున విసర్గలక్షణమైవ యజ్ఞమే కర్మమని కొందరంటారు. యజ్ఞమను నది కర్మలన్నిటికీ ఉపలక్షణమని కొందరి అభిప్రాయం. ఇదొక్క అర్థం. యాగము హోమము దానము మొదలగు త్యాగములే కర్మ అనిపించు కొనునుగాని తక్కినవన్నీ 'కర్మ' అనబడుటకు వీలుగాదని కొందరంటారు. జ్ఞానాంగాలగు శ్రవణమననాదులే 'కర్మ' అని కొందరి అభిప్రాయం. మనం ప్రస్తుతప్రసంగంలో యీశ్వరుని సృష్టినంకల్పాన్నే కర్మ అని చెప్పు కున్నాం.

బ్రహ్మమంటే యేదో, ఆధ్యాత్మమంటే యేదో కర్మ అన్నా అడే. ఇవి వేరువేరుకాదు. ఈ అఖండతత్త్వాన్ని తెలుసుకున్నవాడే జన్మ జరామరణ విముక్తిని సాధింపగలుగుతాడు.

“పార్థా ! అధిభూతమనగా యేమనికదా నీవడుగుట? విను. ‘అధి భూతం క్షరోభావః’ - క్షరభావమనగా నశించే స్వభావం కలవి. నశించే స్వభావం కల నామరూపాలన్నిటీ అధిభూతాలంటారు. క్షరమంటే నశిం

చుట; భావమంటే పుట్టుట. పుట్టి నశించే స్వభావంకలవి అధిభూతాలు. సృష్టినితనినాశాలకు లోబడిన వస్తువులన్నీ అధిభూతాలు”

ఏడవ అధ్యాయంలో, పరాప్రకృతి అపరాప్రకృతి అని ప్రకృతిని రెండు రకాలుగా చెప్పినారు. పరాప్రకృతిని అధ్యాత్మమనవచ్చు. అపరాప్రకృతిని అధిభూతమనవచ్చు. మొత్తం యీ స్థూలశరీరాలు అధిభూతాలనబడ్డవి. అధిభూతాలనబడే యీ స్థూలశరీరాలు సైతం పరమాత్ముని కంటే భిన్నంకావు. విచారణద్వారా యీ విషయాన్ని నిరూపించుకొందాం.

ఈ స్థూలశరీరానికి కారణమేది? ఇది యెచ్చటినుండి ఉత్పత్తి అయింది. తల్లిదండ్రులు తిన్న అన్నమే యీ శరీరానికి కారణం. మొదట్లో యీ శరీరం అన్నరూపమై వుండింది. అప్పుడు యీ దేహాన్ని యేజాతి అని చెప్పాలి? అన్నానికి జాతి యేది? ఏజాతీలేదు. ఈ జాతులు-కులాలు తర్వాత కల్పించుకున్నవే. సరే. ఆ అన్నం యెచ్చటినుండి వచ్చింది? పృథివి నుండి. పృథివియే అన్నరూపంలో పరిణమించింది. ఆ అన్నమే శరీరరూపం ధరించింది. పృథివి యెచ్చటినుండి వచ్చింది? జలంనుండి. జలంనుండి పృథ్వి; పృథ్వినుండి అన్నం; అన్నంనుండి శరీరం. ఈ శరీరం మొట్టమొదట్లో జలరూపంగా వుండింది. ఇంకా సాగిపోదాం. ఆ జలం యెచ్చటినుండి వచ్చింది? అగ్నినుండి. ‘అగ్నే రావః’ అనిగదా శ్రుతి. అగ్నినుండి జలం, జలంనుండి పృథ్వి, పృథ్వినుండి అన్నం, అన్నంద్వారా శరీరం. ఈ శరీరం మొదట్లో అగ్నిరూపంగా వుండింది. మారిమారి యీ రూపానికి వచ్చింది. అగ్నికి కారణమేది? వాయువు. వాయువునుండి అగ్ని, అగ్నినుండి జలం, జలంనుండి పృథ్వి, పృథ్వినుండి అన్నం, అన్నంతో శరీరం. ఈ శరీరానికి మూలస్వరూపం వాయువు. వాయువునకు ఉత్పత్తిస్థానమేది? ఆకాశం. ఆకాశంనుండి వాయువు, వాయువునుండి అగ్ని, అగ్నినుండి జలం, జలంనుండి పృథ్వి, పృథ్వినుండి అన్నం, అన్నంతో శరీరం. ఈ శరీరానికి మూలస్వరూపం ఆకాశం అయింది. మరి ఆ ఆకాశానికి కారణమేది? ఆ విషయం మనకు తెలియదు. అది బుద్ధికి తెలియనిచోటు. దాన్నేమాయ అనినాము. మాయనుండి ఆకాశం కల్గింది. ఆకాశంనుండి వాయువు,

వాయువునుండి అగ్ని, అగ్నినుండి జలం, జలంనుండి పృథ్వి, పృథ్వినుండి అన్నం, అన్నంతో శరీరం యేర్పడింది. ఈ శరీరానికి మూలం మాయ. మాయకు పరమాత్మ ఆధారం. కాబట్టి మన శరీరాలన్నిటికీ మొదట్లో పరమాత్మే కారణం. కార్యంలో కారణానికంటే అన్యవస్తువు లేదనేది ఒక నియమం. ఈ కార్యకారణ నియమాన్ని బట్టి మొదటికి విచారిస్తూ పోతే అధిభూతమని చెప్పబడే ఈ శరీరాలు పరమాత్మస్వరూపాలే. బ్రహ్మమనినా అధ్యాత్మమనినా కర్మ అనినా అధిభూతమనినా ఒక్కే ఒక అఖండపరమాత్మే. ఈ అఖండభావం పొందినవాడు జన్మజరామరణ విముక్తి నొంది భగవత్పదవి నందగలుతాడు.

“కిరీటీ! అధిదైవమంటే యేమనిగదా నీవడిగావు. విను. ‘పురుషశ్చాధిదైవతం’ హిరణ్యగర్భపురుషుడే అధిదైవతం. ఆదిత్య మండలంలో, దానికి అభిమానదేవుడొక్కడన్నాడని, అతడు సర్వదేవ మయ్యుడని, అతని శక్తివిశేషాలే సర్వదేవతలనీ వైదికుల విశ్వాసం. పురుషుడే అధిదైవము. వ్యష్టి సమష్టి పురాలన్నిటిలో పూర్ణంగావుండే వాడు పురుషుడు. పురుషశబ్దం బలాన్ని-శక్తిని సూచిస్తుంది. ఆ పురుషుడే హిరణ్యగర్భుడు”.

దేవతలంటే చాలకశక్తులు. వారు భగవంతునికి ప్రధానోద్యోగులు. మనకంటికి సూర్యుడు అధిదేవత. ఆ సూర్యుడు హిరణ్యగర్భపురుషునికి ఒక యింద్రియం మాత్రం. సూర్యునిలోనిశక్తి సాంతం సూర్యునిదికాదు, హిరణ్యగర్భునిశక్తితో సూర్యుడు ప్రకాశిస్తూన్నాడు. చెవికి అధిదేవతలు దిక్కులు. చేతికి యింద్రుడు అధిదేవత. మనకు యింద్రియాలవలె, హిరణ్యగర్భునికి యీ అధిదేవతలు యింద్రియాలు. సర్వదేవతామయ్యుడైన హిరణ్యగర్భుని మూలాననే సాధకుడు పరమగతిని పొందవలసి వుంటుంది. కాబట్టి ఆ అధిదైవతాన్ని పురుషుడన్నారు. ఆ హిరణ్యగర్భుడుకూడ పరమాత్మునికంటే భిన్నంకాదు. పరబ్రహ్మమే స్థూలసూక్ష్మోపాధులతోకూడి హిరణ్యగర్భుడనిపించుకున్నాడు. కాబట్టి ముందు చెప్పిన బ్రహ్మం-అధ్యాత్మం-కర్మం-అధిభూతం-అధిదైవమన్నవి ఒక్కే-స్వరూపమే కాని భిన్నభిన్నంకాదు.

“దేహధారులలో శ్రేష్ఠుడవగు ఓ అర్జునా! ఇచ్చట యీ దేహమునందు అధియజ్ఞుడును నేనే.”

అధియజ్ఞుడనగా యెవ్వడని అర్జునుడు ప్రశ్నించినాడు. మనం చేసే సమస్తకర్మఫలాలను అనుభవించే మహాభోక్తయెవడు? అతిథికి పట్టెడు అన్నం పెట్టావు. కుక్కకు ఒకరొట్టెముక్క వేస్తావు. దాన్ని ఆరగించి సంతృప్తి పొందేవారెవరు? తిని తృప్తిపడేది శరీరమేనా? నేనొక రోజు మీ యింటికి భిక్షార్థం వచ్చినాను. పంక్తిలో అందరమూ కూర్చున్నాము. విస్తళ్లలో అన్నం సిద్ధంగా వడ్డించినారు. తీరా భోజనం చేయవలసిన సమయం. హఠాత్తుగా నేను చనిపోయాను. ఈ శరీరమిక్కడే వుంది. భుజించకూడదా? లేదు. ఈ శరీరంలోవుండి ఆహారాన్ని స్వీకరించే భోక్త యెవడు? భగవద్గీత పదునైదవాధ్యాయం పద్నాలుగవశ్లోకంలో-

“అహం వై శ్వానరో భూత్వా - ప్రాణీనాం దేహమాశ్రితః |

ప్రాణాపానసమాయుక్తః - పచామ్యన్నం చతుర్విధమ్ ||

అని భగవంతుడే సెలవిచ్చినాడు. చతుర్విధభూతాలశరీరాలలో నివసించి చతుర్విధాహారాలను ఆరగించే యజ్ఞభోక్త, వై శ్వానరరూపపరమాత్ముడేనని దాని అర్థం.

అదొక్కసమయం. గోపాలకృష్ణుడు గోపబాలురతోకలసి అడవిలో గోవులను మేపుతూన్నాడు. ప్రొద్దెక్కి పోయింది. శ్రీకృష్ణునికి ఆకలివేస్తూంది. తోడిగొల్లపిల్లలతో అన్నాడు. “మిత్రులారా! అల్లదిగో అది మునిపల్లె. అందులోని బ్రాహ్మణులు యజ్ఞం చేస్తూన్నారు. హోమధూమం మిన్ను ముట్టుతూంది. చూడండి. అక్కడికి వెళ్లి అడగండి. శ్రీకృష్ణుడు ఆకలిగొన్నాడు. కాస్త అన్నం అడిగితెమ్మన్నాడు. పెట్టండంటూ అడగండి.” గోపాలకులు వెళ్లినారు. బ్రాహ్మణులు ఆడంబర పూర్ణంగా యజ్ఞం చేస్తున్నారు. గగనం పగిలేటట్టు వేదఘోషచేస్తూన్నారు. వారు గొల్లపిల్లలు చెప్పినమాటలు విన్నారు. “పోపాండి వల్లగాదు-వెళ్లండి. యజ్ఞవిధి పూర్తికాలేదు. నైవేద్యం పెట్టలేదు. మా భోజనం కాలేదు. గొల్లవానికి పెట్టడం మెలా వీలై తుంది?” - నిరాశరించి పంపివేశారు. వల్లవబాలురు వ్రసూరని పాపం - వెనక్కు వెళ్లి

నారు. యావద్ వృత్తాంతం శ్రీకృష్ణునికి నివేదించినారు. ఆయన అన్నాడు. “అరే ! ఎంత పెరివాళ్లు. ఆకలిసంగతి అమ్మగారికి తెలుసుకాని అయ్యగారికేమి తెలుసు. ఈ పర్యాయం వెనుకదారినవెళ్లి అమ్మగారినడగండి.”

శ్రీకృష్ణునికి ఆకలి. అన్నం కావాలట. ఆ మాట వినే సరికి విప్రకాంతలు తమ్ముతాము మరిచారు. పరవశలై నారు. వారికి యజ్ఞవిధితో పనిలేదు. నై వేద్యంతో పనిలేదు. తాము తినడంతో అసలేపనిలేదు. అయస్కాంతపర్వతం లాగిన సూదులలాగా, పల్లానికి ప్రవహించే నీళ్లలాగా, భర్తలు వలదన్నా, వారిపరుగే పరుగు. చేతులు కాళ్ళు కరిపించుకొని జీవం పోసుకొని మూర్తీభవించిన, యజ్ఞేశ్వరుడు - యజ్ఞ ఫలభోక్త స్వయంగా వారి ఆహారాన్ని ఆరగించాడు. సంతృప్తుడై నాడు. సిద్ధియెదురుగావుంటే దాన్ని నిరసించి సాధనలలోనే పడి అఘోరించే మూఢత్వం వారికిలేదు. వారి యజ్ఞం వెయ్యి రెట్లు పండిపోయింది.

“విప్రాః పశ్చిమబుద్ధయః” - ఉర్విసురులకు పెడతలనుండు బుద్ధి - అన్నమాటను బ్రాహ్మణులు సార్థకం చేసుకొన్నారు. తాము చేసిన పనికి తర్వాత పశ్చాత్తాపం చెందినారు. చేతులు కాలినాక ఆకులకు తడుముకున్నారు. “కటకట మోసపోయితిమి కాంతలపాటియు బుద్ధితో”దని చెంపలు వేసుకున్నారు. ఏం లాభం? యజ్ఞాలేమో చేస్తూన్నారు. యజ్ఞ ఫలభోక్త యెవ్వడనే జ్ఞానం వారికిలేదు.

మనం చేసే క్రియలు కర్మలు - అన్నిటిభోక్త ఆ పరమాత్మే. కంటితో రూపాన్ని అనుభవించేదెవరు? చెవితో శబ్దాన్ని వినేదెవరు? నాలుకతో రుచిని ఆస్వాదించే వారెవరు? ‘భోక్తాదేవో మహేశ్వరః’ మహాభోక్త మహేశ్వరుడు. కావుననే శ్రీ శంకరాచార్యులవారు అననే అన్నారు. “యద్యత్ కర్మ కరోమి తత్తదఖిలం శంభో తవారాధనమ్” - ప్రభూ! నా యింద్రియాలే పుష్పాలు. నేను చేసే ప్రతిపనీ నీ పూజే.

శ్రీకృష్ణుడే అధియజ్ఞుడు. అధియజ్ఞుడు యెవ్వడనే మాటకు సమాధానం వచ్చింది. కాని అతడెట్లున్నాడను ప్రశ్నకు ఉత్తరం కావాలె. అధియజ్ఞుడు యీ దేహంలో యిచ్చట వున్నాడంటూ శ్లోకంలో చెప్ప

బడిందే కాని 'అధియజ్ఞోఽహమేవాత్ర దేహే'—యింతకు మించిన వివరం లేదు. భాష్యకారులు - వ్యాఖ్యానకర్తలూ ఒక సమన్వయమైన అర్థాన్ని వ్యక్తం చేసినారు.

“దేహధారులలో శ్రేష్ఠుడవైన అర్జునా! అధియజ్ఞుడను నేనే. ఈ దేహంలో అతడు అంతర్యామియై వున్నాడు.” అధియజ్ఞుడు దేహమందంతర్యామియై వుండి — సమస్త కర్మఫలవిధాతయై కర్మఫల మహాభోక్తగానూ వున్నాడు. ఈ అధియజ్ఞుడుకూడా పైన చెప్పిన బ్రహ్మాంకంపై భిన్నంకాదు. బ్రహ్మమని అధ్యాత్మమని కర్మ అని అధిభూతమని అధిదైవమని యేది చెప్పబడిందో — అదే అధియజ్ఞుంకూడా. ఈ అఖండతత్త్వాన్ని తెలుసుకున్నవాడు జన్మజరామరణాలనుండి విముక్తి నొంది బ్రహ్మభావం పొందగలుతాడు.

‘అధియజ్ఞుడను నేనే’ — అని పూదిచెప్పడంలో, “ముందు చెప్పిన బ్రహ్మము — అధ్యాత్మము — కర్మము — అధిభూతము — అధిదైవము మాత్రమేగాక, యీ అధియజ్ఞుడుకూడా నేనే” అనే ఆంతర్యభావం అఖండభావం గోచరిస్తూంది. దేహధారులలో శ్రేష్ఠుడా అని అర్జునుని సంబోధించుటలోకూడా ఒక స్వారస్యం వుంది. అధియజ్ఞుడు శ్రీకృష్ణుడే కాబట్టి, ‘దేహధారిననుకొను నీ స్వరూపం నా స్వరూపమే సుమా’ అని శ్రీకృష్ణుడు అర్జునునికి అద్వైతబోధ చేసినాడు. ఈ జ్ఞానాన్ని పొందుటే దేహమును ధరించినందుకు ఫలమన్నమాట. అంతేకాని ధనం సంపాదించుట— యుద్ధాలలో గెల్చుట — వేరు ప్రతిష్ఠలు సంపాదించడంతో దేహధారులలో శ్రేష్ఠుడు కాలేడు. ఈ అర్థం ఆ సంబోధనలో వ్యక్తమైతూంది.

అర్జును డడిగిన యేడు ప్రశ్నలలో భగవంతుడు ఆరు ప్రశ్నలకు ముక్తసరిగా సమాధానం చెప్పివేశాడు. ఇక మిగిలింది యేడవప్రశ్న. ఇది చివరిప్రశ్న. మరణసంబంధమైన ప్రశ్న. ఈ ప్రశ్నకు సమాధానంగా భగవంతుడు మొత్తం మొత్తం అధ్యాయం చెబుతున్నాడు. అర్జునునికి కావలసిన ప్రస్తుతసమస్యకూడా యిదే.

ప్రియమైన ఆత్మబంధువులారా!

భగవద్గీతలోని యెనిమిదవ అధ్యాయం ముఖ్యంగా మరణవిద్యను గురించి బోధిస్తుంది. మానవునికి అన్నీ తెలుసు-కాని ఏ విధంగా మరణించాలో మాత్రం తెలియదు. మనుష్యుడై పుట్టి, కుక్కవలె నక్కవలె మరణిస్తూన్నాడు. మానవయోగ్యమైన మరణాన్ని వాడు పొందడంలేదు. నిజానికి మనుష్యుడు యెల్లాబ్రతకాలో కాదు నేర్చుకోవలసింది. ఎల్లాచావాలో నేర్చుకోవాలె. పుట్టినవాడు యేలాగో ఓలాగు బ్రతుకనే బ్రతుకుతాడు. ఆయుస్సే అన్నం పెడుతుంది. ప్రారబ్ధమే దేహాన్ని పోషిస్తుంది. కాని మానవుడు ప్రయత్నించి బంగారువంటి మరణాన్ని తాను మలచుకోవాలె. పశుపక్ష్యాదులవలె మాటిమాటికి సిగ్గుబిడియంలేక పుట్టూ పుట్టూ చస్తూ చస్తూవుండే దుర్గతి-దురవస్థ మానవునికి శోభాకరం కాదు. మరణం కట్టకడ మరణం కావాలె; చిట్టచివరి మరణం కావాలె. మనుష్యుడు పుట్టేటపుడు యేడుస్తూ పుట్టాడు; కాని చచ్చేటప్పుడు యేడుస్తూ చావరాదు. మానవజీని 'కోఁహం కోఁహం' అంటూ జన్మించాడు. 'సోఁహం సోఁహం' అంటూ మరణించాలె. అదే వానికి బంగారువంటి మరణం.

మానవుడు యెందుకు పుట్టాడు? మళ్ళీపుట్టకుండా వుండేకోసం. మానవుడు యెందుకు చస్తాడు? మళ్ళీ చావకుండా వుండేకోసం. మాటిమాటికి పుట్టూ పుట్టూ చస్తూ చస్తూండడం మానవజన్మాన్ని దురుపయోగం చేసినట్లు. మరణవిద్యను పురస్కరించుకొని కఠోపనిషత్తు బయలుదేరింది. మరణవిచారంతో సిద్ధార్థుడు బుద్ధుడైనాడు. మరణసమస్యే రమణమహర్షిని సృష్టించింది. మరణమొక వరప్రదానంవంటిదని మతకర్తలందరూ అన్నారు.

రామబాణంతో వారికి ప్రాణోత్క్రమణం జరుగబోతుంది. ఎదుటికి వచ్చిన శ్రీరామచంద్రుని చూచి వారి మరణవేదనతో నోరారాతూలనాడ్తున్నాడు. రామమూర్తి అన్నాడు: “వాలీ! ఎందు కాక్రోశిస్తావ్? కావలసి వస్తే కోరుకో. నీకు జీవితప్రదానం చేస్తాను. బ్రతికిస్తాను.

బ్రతుకుదువుకాని మరీకొన్నాళ్లు". శ్రీరామచంద్రుని ముఖములు సందర్భంతో వాలికి అజ్ఞానావరణం తొలగింది. జ్ఞాననేత్రం వికసించింది. గుక్క-త్రిప్పకొన్నాడు. “ప్రభూ! అజ్ఞానిని. తమించు. తెలివి కల్గింది. నాకు జీవితంతో పనిలేదు. ఎన్నాళ్లు జీవించినా, యేదో ఒకరోజు మరణించడం తప్పదు గదా! ఈనాటి మరణం నాపాలికి బంగారువంటి మరణం. ప్రాణపతివైన నిన్ను దర్శిస్తూ, ప్రాణం వదిలే సాభాగ్యవంతుడైన యీ మరణమే నాకు చాలు. మీదట మరణమంటూ వుంటుంది, కాని ఆ మరణంతోపాటు నీ దర్శనమంటూవుండదు. స్వామీ! దౌర్భాగ్యమైన ఆ మరణం నాకు పనిలేదు.”

మరణమంటే ఏమి? ఈ శరీరంతో అనుభవించవలసిన కర్మముగిసి, మరోశరీరంతో అనుభవించవలసిన కర్మ యింకా వుత్పన్నం కావటంవంటి సంధిసమయం. ఆ సంధిసమయమే భగవంతుని స్మరించేటందుకు యోగ్యమైన సమయం. అట్టిదానినే సంధ్యావందనమంటారు. సంధిలో వందనం చేయుట సంధ్యావందనం.

“అంతకాలే చ మామేవ - స్మరన్ముక్త్వా కళేబరం |

యః ప్రయాతి స మద్భావం - యాతి నా స్త్యత్ర సంశయః ||”

“సవ్యసాచీ! అంత్యకాలంలోకూడా నన్నే స్మరిస్తూ శరీరాన్ని వదిలి యెవ్వడు ప్రయాణం చేస్తూన్నాడో, వాడు నా భావాన్ని పొందుతూన్నాడు. ఈ విషయంలో సందేహంలేదు.”

ప్రయాణకాలం విషయం అర్జునుడడిగాడు. భగవంతుడు అంత్యకాలవిషయాన్ని చెబుతూన్నాడు. యుద్ధరంగంలో వచ్చి నిలిచినవానికి, యే ఊణంలో మృత్యువు గల్గుతుందో చెప్పలేము. ఏక్షణానికి ఆక్షణమే అంత్యకాలం. అర్జునుని మాటేకాదు, ప్రతిమనుష్యునికీ యిది సంబంధించే మాట. నశ్వరశరీరానికి ప్రతిక్షణమూ అంత్యకాలమే. ‘అంత్యకాలంలో కూడా’ - అన్న భగవంతుని మాటలో ఒక అర్థం వుంది. మరణం జీవితానికి ప్రభావోపేతమైన ఘట్టం. ఆ సమయంలో యెట్టిభావముంటుందో, తర్వాతిజన్మ - తర్వాతి పరిస్థితి దాని కనుకూలంగా వుంటుంది. ఫోటో గ్రాఫరు ఒకటి రెండు మూడు అని నిలిపేసరికి నీవేపోజులో వుంటావో,

ఆ రూపంలో ఫోటో యేర్పడుతుంది. మనయిప్పటి సాధనలూ - ప్రయత్నాలన్నీ మరణకాలాన్ని సంస్కరించ గల్గినవిగా వుండాలె.

నీవొక చిలుకను సాకినావు. అల్లారుముద్దుగా దాన్ని పెంచు తూన్నావు. పాలుత్రావుతావు. పండుపెట్టావు. దానికి 'రామ-రామ' అని పల్కేది నేర్చినావు. అది అడవా దడవా చీటికి మాటికి యెవ్వరు వచ్చినా, యెవ్వరు పోయినా 'రామ రామ' అంటుంది. బాగుంది. కాని పిల్లివచ్చి తోకపట్టినపుడుమాత్రం 'రామ రామ' అనదు. కీచు కీచు మంటుంది. 'రామ - రామ' స్మరణ యేదేశానికి పోయిందో తెలియదు. మీ పిల్ల వానికి 'నారాయణ - నారాయణ' అనడం నేర్చినావు. వాడు యెల్లప్పుడూ 'నారాయణ - నారాయణ' అని పల్కుతూనే వుంటాడు. కాని రాయి త్రొళ్లుకొని క్రిందపడినపుడు మాత్రం 'అమ్మా' అనివేస్తాడు. నారాయణ స్మరణ యెక్కడ వెళ్లిందో తెలియదు. మన విద్యలూ అంతే. కమ్మగతిని చల్లగవున్నంతకూ అన్ని కబుర్లూ చెబుతాం. మృత్యువు రానక్కరలేదు - చావుపేరు చెప్పితేచాలు - భక్తిలేదు - వేదాంతం లేదు. ఇవన్నీ 'శ్రీఘ్రబుద్ధిః పలాయనం' - యెక్కడికి పలాయనం చిత్తగిస్తో తెలియదు. భీష్ముడు అంపశయ్యపై పరుండి శాంతిని బోధించాడు. శాంతిపర్వం బోధించాడు. పండుకొన్నది శరతల్పం మీద - బోధించింది శాంతిపర్వం. సెభాష్ - ఆయనకే చెల్లింది. కాబట్టే ఇక్కడ భగవంతుడు అంత్యకాలాన్ని జ్ఞాపకంచేసి మనలను హెచ్చరిస్తూన్నాడు.

ఈ అధ్యాయం ఉపాసనాప్రధానమైన అధ్యాయం. ఉపాసన సోపాధికబ్రహ్మమునందే - సగుణబ్రహ్మమునందే సంభవిస్తుంది. అంత్య కాలంలో భగవద్భావనను అపేక్షించువారు ఉపాసకులేగాని జ్ఞానులు కాదు. జ్ఞానులకు జ్ఞానం కల్గినపుడే అజ్ఞానం నివర్తించి ముక్తి సిద్ధించింది. వారికి అంత్యభావనాపేక్ష లేదు; జ్ఞానులకు ప్రయాణమూలేదు. దేహం వదలిన తర్వాత ముక్తి అనే మాటలేదు. దేహంతో వున్నప్పుడూ వారు ముక్తులే. అంత్యకాలంలో భగవద్భావనను అపేక్షించి సాధనచేసే ఉపాసకులు, దేహంవదలి ప్రయాణంచేసి శుక్లమార్గం గుండా బ్రహ్మ లోకంచేరి అచ్చట బ్రహ్మదేవునిద్వారా జ్ఞానంపొంది పరమాత్మప్రాప్తి

పొందగల్గుతారు. వీరు జీవితకాలంలో నిత్యనిరంతరం సోపాధికబ్రహ్మన్ని - సగుణబ్రహ్మన్ని - ప్రణవస్వరూప పరమాత్మను ఉపాసిస్తూ, ఆ భావ నను అంత్యకాలంలో పైతం పొందగల్గుతారు.

[ప్రయాణకాలమంటే యెప్పుడోకాదు. ఎప్పటికప్పుడే ప్రయాణ కాలం. మనుష్యుడు పుట్టినప్పటినుండీ, మృత్యువు దగ్గరకు ప్రయాణం చేస్తూనే వున్నాడు. నీవు బెంగుళూరు వెళ్లాలని అనంతపురం చేరి రైలు యెక్కినావు. ఫస్ట్ క్లాసు టికెట్టు తీసుకున్నావు. హాయిగా విశ్రాంతిగా వుంది. కొంతసేపు పత్రిక చదివావు. కొంతసేపు సిగరెట్టు త్రాగావు. కొంతసేపు నిద్రపోయావు. కొంతసేపు చీట్లవేక ఆడినావు. నీవు యేమి చేసుకుంటున్నా, బండి త్రూగా ఊణుణం బెంగుళూరు దగ్గరికి చేరవేస్తోంది. మనకు దానిపై నిగాలేదు. మనం ఆయుస్సనే టికెట్టు తీసుకొని జన్మానికి వచ్చాము. ఆటలు ఆడ్తూన్నాం. పాటలు పాడ్తూన్నాం. పెండ్లిండ్లు చేసుకొంటూన్నాం. బిడ్డలు కంటూన్నాం. డబ్బు సంపాదిస్తూన్నాం. బండి హోరాహోరి సరాసరి స్మశానానికి చేరబోతోంది. మనకా ధోరణీలేదు. ప్రత్యేక ఊణుమూ ప్రయాణకాలమే. ప్రయాణ కాలమేకాదు; ప్రత్యేక ఊణుమూ అంత్యకాలమే. ఈ ఆక్సిడెంట్లు యుగంలో యీ హెచ్చరిక మరింతా ముఖ్యం. బస్సుల అపఘాతాలు-రైళ్ల అపఘాతాలు- విమానాల అపఘాతాలు, ప్రపంచాన్ని కలవరపరుస్తూన్నవి. ఆటంబంబుల హైడ్రోజన్ బాంబుల యీ యుగంలో సామూహిక మృత్యువు యే ఊణంలో విరిగిపడుతో వూహింపలేం. ఇది ప్రయాణ కాలం - ఇకముందెప్పుడో అంత్యకాలం వస్తుందని వాయిదావేసుకుని మోసపోరాదు. ఆ సూచనకోసం ప్రయాణకాలమే అంత్యకాలమని చెప్పబడింది.

అంత్యకాలంలో నన్నే స్మరించుమంటూ భగవంతు డాడే శించాడు. ఏదో ఒకటి స్మరించడం మనుష్యుని స్వభావం. ఆ స్మరణలు నిన్ను ఉద్ధరించలేవు. “న హి న హి రక్షతి దుశ్కృత్ కరణే”. ఒకాయన తీరాచనిపోయేసమయం. చుట్టాలు పక్కాలు ఆలూ బిడ్డలు అతని చుట్టూమూగి “అయ్యో! తండ్రీ! వెళ్లిపోతూన్నావే! ఇక మాగ తేమి?

మాగతేమి?” అంటూ విలపిస్తూన్నారు. ఆ బుద్ధిమంతుడన్నాడట; “నేను సంపాదించిన ఆస్తులు పాస్తులు మొత్తం మీకే దిగవిడిచి పోతూన్నా. నేనొక్కటే తీసుకపోడం లేదు. నా కొక్కరూ తోడురాడం లేదు. నాగతి చెప్పండి” — అని. ఆ మాటకు వారు పూరకై పోయినారు. పెండ్లాము బిడ్డలు ఇండ్లు వాకిండ్లు ఆస్తులు పాస్తులు నిన్ను కాపాడలేవు. ఆ అన్య స్మరణలు మానుకొని భగవంతుడైన నన్నే స్మరించమన్నాడు. నన్నంటే లీలామానుషవిగ్రహుడైన శ్రీకృష్ణుని అయినా, సర్వజ్ఞ సర్వేశ్వర సగుణ పరమాత్మనైనా, అహంపద లక్ష్యార్థమైన ప్రత్యేకభిన్న పర బ్రహ్మమునైనా, యేవిధంగానైనా అనుకొండి.

మహాప్రయాణకాలంలో పరమాత్ముని స్మరణ లభించాలంటే — ఆత్మచింతన సంభవించాలంటే రెండు ప్రతిబంధాలుండరాదు. లోపల ప్రాపంచిక వస్తుస్మరణ వుండరాదు. వెలుపల ఆలుబిడ్డల చుట్టాల పక్కాల యేడ్పులు పెడబొబ్బ లుండరాదు. చస్తే యేడ్వాలనే ఆచారాన్ని మనవాళ్లు పెట్టుకున్నారు. ఇది యే శాస్త్రంలో వుందో కాని నాకుమాత్రం అగమ్యగోచరం. వేదాంతం పుట్టిన మనదేశానికి యిదొక్క అవమానం. అపచారం. మార్వాడీ దేశంలో చచ్చినవాళ్ల దగ్గర యేడ్చే కూలీల ముతాలున్నవి. పెండ్లికి మేళగాండ్రు వచ్చినట్లు ఇంట్లో యెవరైనా చస్తే యీ ముతా హాజరై తుంది. వారు పడిపడి యేడ్చి యేడ్చి పని ముగుస్తూనే కూలీ తీసుకొని కళ్లుతుడుచుకుని చక్కా వెళ్లిపోతారు. భగవంతుడు చెబుతూన్నాడు:

“అర్జునా! అంత్యకాలంలోకూడా నన్నే స్మరిస్తూ, శరీరాన్ని వదలి యెవడు ప్రయాణంచేస్తాడో వాడు నా స్వరూపాన్ని పొందగల్గుతాడు.”

వదలవలసింది శరీరం. గ్రహించవలసింది పరమాత్మస్వరూపం. దేన్ని దేన్ని వదలుతున్నామో, అది అది మన స్వరూపంకాదు. మన స్వరూపాన్ని మనం వదలిపెట్టడమంటూ వుండదు. శరీరము వదలిపెట్టవలసిందని భగవంతుడు చెప్పడంతో అది నీ స్వరూపం కాదని చెప్పినట్లే అయింది. భగవంతుడు నీ స్వరూపమే కాబట్టి ఆయన్ను పొందడం

జరుగుతూవుంది. భగవద్భావం పొందుట అంటే భగవంతున్ని అపరోక్షంగా తెలుసుకొనుట అని అర్థం. శరీరాన్ని వదలిపోవుట ప్రయాణం చేయుటవంటిదని స్వామి చెప్పినాడు. ఈ యింటినుండి ఆ యింటికి పోయినట్లు, యీ వూరినుండి ఆ వూరికి పోయినట్లు జీవుడు యీ శరీరాన్ని వదలి ప్రయాణం చేస్తూన్నాడు. ఈ శ్లోకంలో భగవంతుడు ‘ప్రయాతి’ అనే పదాన్ని ప్రయోగించినాడు. ‘యాతి’ అనినా ‘ప్రయాతి’ అనినా ఒకటే అర్థం. కానీ ‘ప్రయాతి’ అని ‘ప్ర’ అనే ఉపసర్గను యెక్కువగా యిక్కడ వాడినారు. దీని స్వారస్యమేమి? తక్కిన ప్రయాణాలలో తిరిగి రావడమంటూ వుంటుంది. భగవంతుని స్మరిస్తూ ప్రయాణంచేస్తే తిరిగి రావలసిన పని వుండదు. ఈ స్వారస్యమే ఆ పదంలో సూచింపబడింది. భగవంతుడు యీ శ్లోకంలో “యః ప్రయాతి” — అంటూ యచ్చబ్ద ప్రయోగంచేసి భగవత్ ప్రాప్తికి జాతి మత కుల లింగభేదాలతో పని లేదంటూ సూచించాడు. మనుష్యుడై తేసరి — అర్హత ఒకటే కావలసింది — ప్రతివాడూ భగవత్ ప్రాప్తి నొందవచ్చునంటూ ఫలితార్థం. ‘ప్రయాతి’ — ప్రయాణం చేస్తాడనేమాట ఉపాసకునికి చెల్లుతుంది కాని జ్ఞానికి చెల్లదు. జ్ఞాని యెక్కడా పోవలసిన పనిలేదు. ‘అత బ్రహ్మ సమశ్చ తే’ — అతడు వున్నచోటే ముక్తిని బొందుతాడు. ఉపాసకుడు పొందేది క్రమముక్తి కాబట్టి, అతనికి ప్రయాణమంటూవుంది. అయితే జ్ఞానిపరంలో యీ మాటను యెలా అన్వయించుకోవాలి? ప్రయాణం చేస్తాడనే మాట లోకదృష్టి ననుసరించి చెప్పినమాట. జ్ఞానిదృష్టిలో చెప్పిన మాట కాదు.

“అయ్యా! అర్జునా! మరణకాలంలో ఈశ్వరచింతన చేసిన వాడు భగవత్స్వరూపం పొందునో పొందడో అనే సంశయంతో పని లేదు. సంశయగ్రస్తుడు చెడిపోతాడు. కాబట్టి నామాటలో సంశయం పెట్టుకోవద్దు” అంటూ భగవంతుడు వూది చెప్పినాడు. శాస్త్రవాక్యాలలో — భగవద్వాక్యాలలో సంశయం పనికిరాదు. ఆంధ్రప్రభ — ఆంధ్రపత్రిక అంటే మనకు పరమప్రమాణం. పత్రిక యీ రోజు న్యూస్ పేపరు. రేపు వేస్తుపేపరు. అది మనపాలికి సత్యం సత్యం పునస్సత్యం భగవంతుని మాటలపై విశ్వాసం కల్గదు. ఎంతెంత దౌర్భాగ్యం!

“కుంతీకుమారా ! ఉపాసకుడు అంత్యకాలంలో పరమాత్మను స్మరిస్తూ పరమాత్మస్వరూపాన్ని పొందిపోతాడు. ఈ నియమం ఒక్క భగవంతుని విషయంలోనేకాదు. సర్వత్రా అన్వయిస్తుంది. మనుష్యుడు జీవితంయొక్క చివరిక్షణంలో దేన్ని స్మరిస్తూ ప్రాణాలను వదల్తాడో, వాడా స్వరూపాన్ని పొందిపోతాడు.”

భ్రమరం కీటకాన్ని తెచ్చి మట్టిగూటిలో పెట్టుంది. గూటి చుట్టూ తిరిగి ఝంకారం చేస్తుంది. ఆ గూటికి సన్నని ద్వారంమాత్రముంటుంది. లోపలి పురుగును భ్రమరం తన ముక్కుతో ఆ ద్వారంగుండా పొడుస్తుంది. మట్టి ఝంకారం చేస్తుంది. అడపా దడపా యిలా చేస్తూపోతే భయయోగంతో కీటకం భ్రమరరూపంగా మారిపోతుందని ప్రతీతి. ఆలాగానే మనుష్యుడు దేన్నిదేన్ని నిరంతరభావన చేస్తాడో ఆ భావనా దార్ధ్యంతో వాడు ధ్యేయవస్తుస్వరూపాన్ని పొందిపోతాడు. భ్రమర కీటకన్యాయవద్దతిలో కీటకం జీవించివుండగానే ధ్యేయవస్తుసారూప్య స్థితిని పొందిందంటే దేహం వదలిన తర్వాత మానవుడు పొందు ననుటలో సందేహించపనిలేదు. మహాదేవుని స్మరిస్తూ స్మరిస్తూ నంది కేశ్వరుడు ఆ జన్మలోనే శివుని సారూప్యస్థితిని పొందినాడని శివపురాణం చెబుతుంది. భరతుడు మరణకాలంలో జింకను స్మరిస్తూ మరుజన్మలో జింకే అయి పుట్టినాడు. జాగ్రత్త. చచ్చేటపుడు ‘డబ్బు డబ్బు’ అని స్మరణచేస్తూ చస్తే యినుపపెట్టెలై పుడ్తారు. ‘మతి యెంతో గతి అంత’. మరణ కాలంలో యెట్టిభావన వుంటుందో దానికి తగిన సిద్ధి లభిస్తుంది. ‘అంతే మతిస్సా గతిః’. జీవితకాలంలో అంతఃకరణవృత్తి మార్తాండుటబట్టి స్మరణకూడా మారిమారి పోతూంటుంది. మరణకాలంలో దేహవియోగం సంభవించేటపుడు వృత్తి స్తంభిస్తుంది. ఆ సమయంలో స్మరణకూడా సిరమై తనకు అనుకూలమైన తర్వాతిజన్మాన్ని యిచ్చేందుకు సమర్థమై తుంది.

కన్నడభాషలో ఒక కథవుంది. ఒక ధనవంతుడు తీరామరణిస్తూ న్నాడు. ఇంద్రియాలు విహ్వలాలై పోయాయి. నోటమాట సరిగారాలేదు. ‘కకక’ అంటూ కలవరిస్తూన్నాడు. అదేమిటో ! ఏమి చెబు

తూన్నాడో! తెలుసుకోవాలంటూ కుమాళ్లకు యోచనకల్గింది. డాక్టర్లతో యింజెనీర్లు యిప్పించారు. ఆ ఒక్కమాటా కూడా మాట్లాడి మరుక్షణం చచ్చినాసరే. అదెంత విలువైనమాటోనని వారి తహతహ, మందుమహిమతో శక్తి పులకరించింది. “కరు కసబరికెయన్న కడియు త్తడె” — అని వాడు అన్నాడు. ‘కకక’ అన్నందుకు అది అంతరార్థం. దూడ చీపురును కొరుకుతుంది అని అర్థం. వానికి యెదురుగా ఆవు దూడ మొద్దు చీపురుకట్టను నమిలివేస్తోంది. అర్థణా చీపురు (పరకకట్ట) పాడైపోతుందే అని ఆ చచ్చేవానికి తాపత్రయం. ఒట్టుమొత్తం వదలి పెట్టిపోతూన్నా మనుష్యునికి చీపురుకట్టపై భ్రాంతి. ఒక బ్రాహ్మణ సంన్యాసి అంత్యకాలంలో చెప్పలను స్మరిస్తూ రోహిదాసు అనే చండాలభక్తుడై జన్మించాడని కథ చెబుతుంది.

మనుష్యుడు పుట్టేటపుడు ఒకడూపుట్టాడు. చచ్చేటపుడు ఒకడూ చస్తాడు. తనవెంట ఒక చీపురుపుల్ల తేలేదు. తనవెంట ఒక చీపురుపుల్ల తీసుకపోలేదు. మొత్తం మొత్తం దిగవిడిచి పోవలసిందే. వస్తువును తానైనా వదలిపెట్టి పోవాలె. వస్తువు తననైనా వదలిపెట్టి పోతుంది. ఈ నియమంపై యెర్రగీతగీసేవాడింతవరకు పుట్టలేదు. మనస్ఫూర్తిగా వదలక పోతే ప్రకృతి బలవంతంగా వదిలిస్తుంది. ఏడుస్తూ అయినా వదలవలసిందే. నవ్వుతూ అయినా వదలవలసిందే. ప్రకృతియొక్క ఉక్కు-పిడికిలితో మొట్టికాయలు తినకముందే వివేకి వదలి కూర్చుంటాడు.

అలెగ్జాండరు చక్రవర్తి దండయాత్రలపై దండయాత్రలు చేస్తూ తనివిలేకుండా దేశదేశాలను కొల్లగొడుతున్నాడు. ఇల్లువాకిలి ఆలుబిడ్డల చింతలేకుండా ఒకటేరంధ్రలో పడిపోయిన రాజుతో సేనలు వేగించలేక పోయాయి. వారు తిరుగుబాటు చేసినారు. విధిలేక చక్రవర్తి వెనుకకు — స్వదేశానికి ప్రయాణం సాగించినాడు. స్వదేశం చేరకముందే మార్గమధ్యంలోనే ఆయనకు మరణం తటస్థించింది. మహారాజు మరణించబోతూన్నాడు. బ్రహ్మాండమైన మిల్టరీ చుట్టూవుంది. కాని లాభం లేదు. ఈ మిల్టరీ బ్రతికినవాళ్లను చంపే మిల్టరీ కానీ చచ్చేవాళ్లను బ్రతికించేదికాదు. తీరా అవసానకాలంలో మంత్రులను పిలిచి చక్రవర్తి

అన్నాడు: “మరణానంతరం యీ శరీరాన్ని స్మశానానికి తీసుకువెళ్లు తారుగదా! శవాన్ని అంతా మొత్తం మూసినప్పటికీ రెండు చేతులను మాత్రం వెల్లడిగా బటాబయలుగా బట్టబయట అందరూ చూచేటట్లు పెట్టి శ్మశానానికి తీసుక వెళ్లండి. ఎందు కంటారా? వినండి. దేశదేశాలను కొల్లగొట్టి రత్నాలను రాశులకు రాశులకు పోసుకున్న అలెగ్జాండరు చక్రవర్తి పోయేటప్పుడు వట్టిచేతులతో పోయినాడంటూ ప్రపంచమంతా చూడనీ!”

జీవుడు చేసుకున్న కర్మమూ - ధర్మమే వానివెంట వెళ్ళేది. తక్కినది యే ఒక్కటే వానివెంటరాదు. ఇట్టి అనిత్యమైన - తుచ్ఛమైన వస్తువుల స్మరణ మరణకాలంలో రాసీరాదు. పరమాత్మను స్మరించి జన్మము ధన్యం చేసుకోవాలె. మహారాష్ట్రంలో ‘పీష్వా’ వంశీయుడైన ‘మాధవరావు’కు మరణకాలం ఆసన్నమైంది. కళాధిక్యంతో కంఠం అడ్డగింపబడింది. డాక్టర్లు చెప్పినారు: “కళాన్ని నివారిస్తే అతిసారం కలుగుతుంది. అతిసారాన్ని నివారిస్తే కఫం కలుగుతుంది. దేనితోనైనా మరణం తప్పదు.” మరణం నిశ్చయమని తెలుసుకున్నాడు. “అతిసారంతో చచ్చినాసరే - కళాన్ని నివారించండి - భగవన్నామం ఉచ్చరిస్తూ ప్రాణాలను వదుల్తాను” - అని ఆయన అన్నాడు.

కొందరు తమజీవితంలో సత్కార్యాలు - పుణ్యకార్యాలు - భగవచ్చింతన కల్గివుంటారు. మరణకాలంలో ధాతుదోషప్రకోపంతో వారికి స్మృతి తప్పిపోవచ్చు. బాహ్యదృష్టికి వారు భగవంతుని జ్ఞప్తిలేనివారుగా తోచవచ్చు. వారు ముందు చేసిన కృత్యాలు విఫలమైనట్లేనా? ఎంత మాత్రంకాదు. కర్మసిద్ధాంతంబట్టి తర్వాతిజన్మకు ఆ ఫలం అవశ్యంవుండే తీర్తుంది. “న హి కల్యాణకృత్ కశ్చిత్ దుర్గతిం తాత గచ్ఛతి” - మంచి చేసినవాడెప్పుడూ చెడిపోడని గీతాచార్యుడే అభయమిచ్చివున్నాడు.

ఆత్మజ్ఞాని జ్ఞానంపొందినపుడే ముక్తుడైనాడు. కాబట్టి అతనికి మరణదోషప్రభావం పట్టదు. విప్రగృహంలోకాని చండాలుని యింటిలో కాని నవ్వుతూకాని యేడుస్తూకాని అతడేవిధంగా మరణించినా అతని ముక్తికి లోటులేదు; అతడు ముక్తుడే ముక్తుడు.

భగవంతుడీశ్లోకంలో అర్జునుని ‘కుంతీకుమారా’ అని సంబోధించాడు. కుంతి పరమభక్తురాలు. మరణసమయంలో కృష్ణుని స్మరిస్తూ దేహం వదలిన పుణ్యాత్మురాలు. అట్టి తల్లికి కలిగిన కొడుకు అర్జునుడు. అంత్యకాలంలో భగవంతుని స్మరణ సీబోటివానికి దుర్లభం కాదంటూ ఆశ్వాసించే కోసం యీ సంబోధన చెప్పబడింది.

“పార్థా! మరొక్కమాట. అజామిళుడువలె మరణకాలంలో నారాయణస్మరణ చేస్తే సరిపోతుందిగదా! ఇప్పటినుండి యెందుకు ముప్పుతిప్పలు పడాలె? ఆ నాడు చూచుకోవచ్చునని వాయిదా వేస్తూ వేమో! మరణసమయంలో వుట్టిపడినట్లు ఆత్మజ్ఞుడై - భగవత్ స్మరణ రావాలంటే అది అంత తేరకు రాదునుమా! అయ్యా! అస్త్రవిద్యను నిరంతరం నీవెందుకు అభ్యసిస్తూండాలె? యుద్ధంనాడు కదా కావలసింది! అయినా, అభ్యాసం లేకపోతే హఠాత్తుగా యుద్ధంలో జ్ఞుడికి రాక పోవచ్చు. అందుకోసమేగదా - నీవు శస్త్రాస్త్రమంత్రవిద్యను ప్రయోగోపసంహారాలతో నిత్యమూ జప్తిస్తూంటావు. ఈ విషయమూ అంతే. బ్రతికినదిగాలు తింటూ తిరుగుతూ, స్వేచ్ఛగా కాలం గడపి ముహూర్తం చూచుకొని సరిగ్గా పైముకు దిగిరమ్మంటే అంతతేలికగా భగవత్ స్మరణ రాదు. అందులో మరణకాలం అత్యంత భయంకరమైంది. ఇంద్రియాలు పరవశమైతవి. బుద్ధి వికలమైపోతుంది. వానిచిత్తం వానికి స్వాధీనముండదు. పరిస్థితి అట్లుండును కదా! మరి - చేయవలసిన కర్తవ్యమేమంటావా? విను.

“తస్మాత్సర్వేషు కాలేషు - మామనుస్మర యుద్ధ్య చ |

మయ్యర్పితమనోబుద్ధిః - మామేవైష్యస్యసంశయః ||”

ఇది యెనిమిదో అధ్యాయంలోని యేడవశ్లోకం. అర్జునుని నిమిత్తంగా పెట్టుకొని యావత్ప్రపంచమానవకోటికి భగవంతుడు సందేశమిస్తున్నాడు. ‘తస్మాత్’ అనే పదప్రయోగంద్వారా యిక్కడి కొక ప్రకరణం ముగిసింది. అయిదు - ఆరు - ఏడు శ్లోకాలుకలిసి ఒక ప్రకరణం.

“అర్జునా! ఈ కారణమువలన నీవు సర్వకాల సర్వావస్థలలోను నన్నే అనుస్మరిస్తూ నీ కర్తవ్యమగు యుద్ధాన్ని ఆచరించు. నీ మనోబుద్ధులను నాకే సమర్పించు. నన్ను చేరగలవు. సంశయం లేదు.”

ఇంతకు ముందు చెప్పిన రెండు శ్లోకాలనుబట్టి అంత్యకాలంలో పరమాత్ముని స్మరణ అనివార్యమగు ఆవశ్యకమని తెలిసింది. అది ఆ సమయంలో సిద్ధించాలంటే, యిప్పటినుండి జీవించివున్నంతకు ఆత్మ చింతన — పరమాత్ముని స్మరణ ఆచరింపవలసివుంటుంది. పరీక్షలో విద్యార్థి నెగ్గాలంటే తక్కిన రోజులలో పైతం శ్రద్ధగా పఠించవలసి వుంటుంది. పరీక్షసమయంలో చూచుకోవచ్చు లెమ్మంటూ, తక్కిన దినాలలో తాత్సారంగా సినిమాలకు తిరుగుతూంటే విద్యార్థి పరీక్షలో ఉత్తీర్ణుడు కాలేడు. అట్లే మరణకాలంలో ఆత్మజ్ఞప్తి - భగవత్ స్మరణ కల్గాలంటే అనుదినం - అహరహం, సాధనచేయాలె. మొత్తం జీవితంలో యే సంస్కారం బలిష్ఠంగా వుంటుందో, అదే మరణకాలంలో వచ్చి యెదురుగా నిలుస్తుంది. మరణసమయం పరీక్షాఘట్టం. బ్రతికినదివాలు చదువుకొనేరోజులు. ఓపికతో చదువుకునే విద్యార్థి కూడా ఒక్కొక్క పర్యాయం పరీక్షలో తప్పిపోతూంటే, చదువుజోలికిపోని సోమరివిషయం చెప్పేసనేలేదు. బాగా యీతవచ్చినవాడే ఒక్కొక్కసారి కంగారుతో మునిగిపోతాడు; యీత రానివాని విషయం మరెందుకు చెప్పాలె! ఎంతకైనా మానవునికి పూర్వసిద్ధత వుండాలె. కాబట్టే భగవంతు డన్నాడు — సర్వకాలం నన్నే స్మరిస్తూ యుద్ధం చేయుమన్నాడు. కురుక్షేత్రంలో యుద్ధం జరిగింది పద్దెనిమిది రోజులేకదా! ఆ పద్దెనిమిది రోజులూ నన్ను స్మరించుమని చెప్పలేదే. సర్వకాలమూ స్మరించాలె; సర్వకాలమూ యుద్ధం చేయాలె. ఈ యుద్ధం కురుక్షేత్రంలోని యుద్ధం కాదు. మానవుడు ప్రకృతితో సాగించే నిత్యపోరాటం. మన సంసారమే కురుక్షేత్రం; మన హృదయమే కురుక్షేత్రం. ఇందులో యెప్పుడూ యుద్ధం జరుగుతూనే వుంది. వెయ్యేల! మనంచేసే పనిపాటలన్నీ యుద్ధాలే. ఇవి జీవితమంతా జరిగే యుద్ధాలు. ఇవి చేస్తూ భగవంతుని అనుస్మరిస్తూండాలె. స్మరించుట అనలేదు. అనుస్మరిస్తూ అనినారు. స్మరించుట అంటే యేదో ఒక సమయంలో, ఉదయం సాయంకాలం, స్మరించుట మాత్రం. అనుస్మరించుట అంటే, కంటూ వింటూ తింటూ తిరుగుతూ సర్వకాల సర్వావస్థలలో అఖండ బ్రహ్మకారవృత్తి - భగవదాకారవృత్తి, యెడబాయకుండా వుండడం. దేహేంద్రియాదులతో బైటపనులూ

జరగాలె. లోపల అంతఃకరణంతో ఆత్మానుసంధానం — యీశ్వర చింతనమూ జరగాలె. గోపికలు కామంతో కంసుడు భయంతో శిశుపాలాదులు వైరంతో యాదవులు బంధుభావంతో పాండవులు ప్రేమతో నారదాదులు భక్తితో బ్రహ్మజ్ఞానులైన మునులు ఆత్మ భావంతో భగవంతుని స్మరించి ధన్యులైనారు. ఏదోవిధంగా నిరంతర స్మరణ జరిగిందంటే మానవుడు కృతార్థుడైపోతాడు. నిరంతరస్మరణం జరగాలంటే చిత్తశుద్ధి తప్పనిసరి అవసరం. ఆ చిత్తశుద్ధి సిద్ధించేసోసం స్వధర్మపరిపాలనం — కర్తవ్యచరణం సూచింపబడింది. యుద్ధమని చెప్పింది ఆ కర్తవ్యపాలనంగూర్చే.

లోభి ధనాన్ని స్మరిస్తూన్నట్లు, కాముకుడు కామినిని తలపోస్తూ న్నట్లు, సాధకుడు యే యే పనులు చేస్తూన్నా తన ధ్యేయవస్తువును చింతిస్తూనే వుండాలె. పతివ్రతాంగన తాను ఆయా గృహకృత్యాలు చేస్తూనే పతిని స్మరిస్తూ వుంటుంది- తన పతిభక్తికి తాను చేసేపనులు అడ్డంకావు. పనుల పాలిటికి పనులూ జరుగుతూంటవి. పతిభక్తి జరిగి పోతుంటుంది. అట్లుకాదని, పనులు పాటలు మానుకొని ఆవిడ స్నానం చేసి మడిగట్టుకొని తావళం తీసుకొని ‘పతి పతి పతి’ అని జపం మొదలు పెట్టితే అది పతిభక్తి అంటామా? పిచ్చి పట్టిందని బెంగుళూరు ఆస్పత్రికి పంపిస్తాం. మరోదృష్టాంతం చెబుతాను వినండి. ఒక గృహిణి వూరిబైటి బావికి మంచినీటికై బయలుదేరింది. ఇంట్లో మరెవ్వరూలేరు. ఒక చంటి బిడ్డ మాత్రమున్నాడు. వానిని లొట్లల్లో పడవేసి నిద్రబుచ్చింది. తాను బావికి బయలుదేరింది. దూరం నీళ్లుకాబట్టి ఒకేదఫా తేవచ్చునని మూడు పాత్రలు తీసుకొంది. చేత్రాడు తీసుకొని వెళ్లింది. నూతినుండి నీరు చేదుకొంది. రెండుపాత్రలు తలపై ఒకదానిపై నొకటి పెట్టుకొంది. సందిట ఒకపాత్ర వేసుకొనింది. ఒకచేతితో త్రాడు పట్టుకొనింది. దారి వెంట నడుస్తూ మనస్సులో పిల్లవానిని స్మరిస్తూంది. ‘వాడు లేచినా డేమో! ఏడుస్తూన్నాడేమో!’ అంటూ అంటూ ఆమె నడచివస్తూనే వుంది. పిల్లవాని స్మరణ జరుగుతూనేవుంది. నడచిరావడమూ జరుగు తూనేవుంది. పిల్లవాన్ని స్మరించాలంటే, పాత్రలను క్రిందబెట్టి నడవడం

మానుకొని ఒకచోట కూర్చొనవలసివచ్చిందా మరి. లేదు. అట్లే మనమూ రూఢిపడ్డామంటే అర్జునునిలాగా ఒకేసారిగా యుద్ధమూ చేయవచ్చు; ఈశ్వరస్మరణ చేయవచ్చు అయితే యిప్పటి మన పరిస్థితి దీనికి భిన్నంగావుంది. పనులు చేసుకుంటూంటే భగవంతుని మరచిపోతాము — భగవంతుని స్మరించుకుంటే పనులను మరచిపోతాం. మన అవస్థ యిలావుంది. ఈ విషయంలో ఒక దృష్టాంతం చెబుతాను.

ఒక గ్రామంలో ఒక దేవాలయంవుంది. ఆ ఆలయం పూజారి హతాత్తుగా మరణించాడు. అవసరానికి ఒక క్రొత్తవాన్ని తెచ్చి పూజారిగా అతికించినారు. అతనికి యెన్నడూ యీ పూజావగైరా తెలిసినవికాదు. క్రొత్తవైష్ణవం. పూజాసమయంలో హారతి యిచ్చేటపుడు గంట వాయిం చాలె. హారతి త్రిప్పితే గంటవాగదు. గంట వాగితే హారతి తిరగదు. ఒకేసారి రెండుచేతులు తిరిగే అలవాటు వానికిలేదు. పదిరోజులు అలవాటుపడిందంటే గబగబ హారతి త్రిప్పుతాడు, గణగణ గంటా మ్రోగిస్తాడు.

మన పరిస్థితి అంతే. కర్మం ధర్మం— పసిపాటా, చేసుకుంటూంటే భగవత్ స్మరణ మరచిపోతాం. భగవంతుని స్మరణ ప్రారంభిస్తేమా, అవన్నీ ఆగిపోతవి. కానీ యీ పరిస్థితి ఆరంభదశలోమాత్రం. అలవాటు పడిపోయిందా—రెండుజోడై నడుస్తాయి. అప్పుడు మేళం తాళం కలిసిన సంగీతంలాగా జీవితం దివ్యంగా శోభిస్తుంది.

మనోబుద్ధులు నాకు సమర్పించుమంటూ భగవంతుడాదేశిస్తూ న్నాడు. పూలు పుష్పాలు — పండ్లు టెంకాయలు సమర్పించడంకాదు గొప్ప. చెట్లకు పూసినపూలు చెట్లకు కాసినకాయలు గిల్లితెచ్చి దేవునికి సమర్పించి, నాకు పుణ్యం రావాలంటూ కోర్తావు. పుణ్యం చెట్లకు రావాలె. మధ్యలో నీకెందుకని వస్తుంది? నీకు పుణ్యం రావడానికి నీవస్తు వేమిచ్చావు? కాబట్టి మనోబుద్ధులను సమర్పించుమంటూ భగవంతు

డంటూన్నాడు. జీవునికి దేవునికి భేదం కల్పించినవి యీ మనోబుద్ధులే. ఈ మనోబుద్ధుల ఆటంకం తొలగితే జీవుడే దేవుడు. ఇదంవృత్తి మనస్సు, అహంవృత్తి బుద్ధి. ఈ రెంటికీ విషయంగా భగవంతుని చేసుకో. అహంవృత్తికి లక్ష్యమైన తానూ భగవంతుడే - ఇదంవృత్తికి గోచరించే జగత్తూ భగవంతుడే. ఈ అఖండభావన కల్గిందంటే మనోబుద్ధులు భగవంతునికి సమర్పించినట్లే. విమర్శించేది మనస్సు. నిశ్చయించేది బుద్ధి. ఈ రెంటికీ భగవంతుడే విషయం కావలసివుంటుంది. భగవంతుని గురించే విమర్శ. భగవంతుని గురించే నిశ్చయం. అప్పుడు మనోబుద్ధులను భగవంతునికి సమర్పించినట్లే. అట్టివానికి యిహంలో భగవంతుని నిష్ఠ; పరంలో భగవత్ ప్రాప్తి. సంశయం వద్దంటూ మరొక్కసారి గీతాచార్యుడు మనలను హెచ్చరించినాడు.

“Death is most important event of life. Birth is also so. But it happens in full ignorance. Man has sufficient time to know how to die.”

(ఒక ఆంగ్లగ్రంథం నుండి)

అత్మీయ ప్రియబంధువులారా :

భగవద్గీత - ఎనిమిదవ అధ్యాయం-పేరు అక్షరపరబ్రహ్మయోగం - మీరు వింటున్నారు. అర్జునుని నిమిత్తం చేసుకొని భగవంతుడు యావత్ప్రపంచానికి ఈ సందేశమిస్తున్నాడు. “పార్థా! మనస్సును అభ్యాస యోగయుక్తం చేసి యితరచింతలను వదలించి, నిరంతరం చింతిస్తూ ఉపాసకుడు పరమదివ్యపురుషుని ప్రాప్తిస్తాడు.”

మరణసమయంలో భగవంతుని స్మరణ కావాలంటే రెండు సాధనలను అవలంబించాలి. మనస్సు అభ్యాసయోగయుక్తం కావాలి; అన్యచింతలను వదలాలి. అభ్యాసమొకయోగం. అసలు యీ అధ్యాయానికి అభ్యాసయోగమనే పేరుంది. అభ్యాసంతో సాధింపరాని పనులు లేవు. ‘సాధనమున పనులు సమకూఱు’. అభ్యాసబలంతో సముద్రాలలో మునగవచ్చు; హిమవత్పర్వతము నెక్కవచ్చు, సర్కసులో చూస్తుంటాము కదా! ఆడనునిషి సన్ననితీగపై గబగబనడచి వెళ్లుతుంది. పులులు మొదలైన వన్యమృగాలు చెప్పినట్లు పనిచేస్తవి. భారతంలో ఒక కథవుంది. అర్జునుడొకనాడు రాత్రిపూట భోజనము చేస్తూన్నాడు. ఉన్నట్టుండి దీపమారిపోయింది. చిమ్మచీకటి క్రమ్ముకొంది. ఆ సమయంలో ఆరినకొక యోచన తట్టింది. “ఇంత చీకటిగా వున్నా నా చేయి సరిగ్గా నోటివద్దకే పోతుందే! ఇది అభ్యాసబలం కదా! చీకట్లో అన్నం తినకల్లి నపుడు బాణాలను మాత్రం యెందుకు ప్రయోగించరాదు?” అని ఆతడు ప్రయత్నించి సాధనచేసి చీకటిలో అస్త్రప్రయోగం చేయుటసైతం నేర్చుకున్నాడు.

అభ్యాసమంటే ప్రాణం బిగబట్టడంకాదు; తల్లక్రిందులు తపస్సు చేయుటకాదు. తన ధ్యేయవస్తువును సదా సర్వదా చింతించుటే అభ్యాసం.

“తచ్చింతనం తత్కథనం - అన్యోన్యం తత్ ప్రబోధనం ।

ఏతదేకపరత్వం చ - బ్రహ్మభ్యాసం విదుర్బుధాః ॥”

అని విద్యారణ్యస్వాములవారు చెప్పినారు. తత్త్వదవాచ్యమగు పరమాత్ముని చింతనచేయాలి. లేచినా కూర్చున్నా తినినా తిరిగినా, బ్రహ్మచింతనం

లోనే కాలం గడపాలె. సోఽహం శివోఽహం అహం బ్రహ్మస్మి తత్త్వ మసి, మహావాక్యాలను మననం చేస్తూండాలె. అయిదో అధ్యాయంలో “పశ్యత్ శృణ్వత్ స్మృత్ జప్సున్” అని చెప్పినట్లు ఆత్మచింతన - పర మాత్మచింతన ఒకపిచ్చిలాగా పట్టిపోవాలె. వినినా అదే - చెప్పినా అదే. దానినే బ్రహ్మభ్యాసమంటారు. నాటకంలో పురుషుడు స్త్రీవేషంవేసినా స్త్రీవలె ఆడ్తూ పాడ్తూ పలుకుతూ కులుకుతూన్నా, తాను పురుషుడననే భావం యెలా మరువడో, అట్లే మీరందరూ జగన్నాటకరంగంపై వానివానిపాత్రకు అనుకూలంగా వ్యవహారం చేస్తూ వ్యాపారంచేస్తూ వ్యవసాయం చేస్తూ ఉద్యోగం చేస్తూ ఉపన్యాసం చేస్తూ తాను బ్రహ్మ స్వరూపమనే విషయాన్ని మరువరాదు.

మొదట్లో మొదట యీ అభ్యాసం మనస్సుకు కొంత కష్టంగా వున్నా క్రమేణ సులభంకాగలదు. దీనివల్లకలిగే ప్రయోజనమేమంటారా? చిత్తం తనంతకు తానే యితరచింతలనుండి వెనుక్కు మళ్లుతుంది. మనస్సు దొంగగొడ్డు లాంటిది. ఉండుమన్నచోట పట్టుమని పదినిముషాలుండదు.. బహిర్ముఖమై పారిపోవుటే దానివని. బైటికివెళ్ళిన చిత్తం పూరక కొంప చేరదు. దొంగమేత మేసి వస్తూ యింటికి తంటాలు తగాదాలు తెచ్చి పడవేస్తుంది. లేనిపోని విషయవాసనాసంస్కారాలను తెచ్చి మనపాలిట వేస్తుంది. అలవాటుపడిన గొడ్డు అంతంతలో తన స్వభావం మానడం కష్టం. అది తన స్వభావం మార్చుకొనేవరకూ సాధకుడు తన సాధన మానరాదు. పాతసంస్కారం మాసిపోయేవరకూ క్రొత్తసంస్కారాలు అలవరుస్తూ రావాలె.

ఏనుగు తొండం బహుచపలమైంది. తనకేది యెదురైతే దాన్ని పట్టుకొంటుంది. దేనినో ఒకదాన్ని పట్టుకొనుట దానికి అలవాటు. అట్లే పూరక వదలిపెట్టితే ప్రక్క ప్రక్కనుండు మనుష్యులకు అపాయం కల్గించ వచ్చు. కాబట్టి మావటివాండ్లు యేనుగు తొండానికి బరువైన గొలు సును పట్టిస్తారు. దాని బెడద అంతటితో తీరింది. మనస్సు విషయమూ అంతే. సోమరిపోతు మనస్సులో దయ్యాలు నివసిస్తాయనే సామెతవుంది. మరోదృష్టాంతం చెబుతాను - వినండి.

ఒక వ్యక్తి భగవంతునిగూర్చి తపస్సు చేసినాడు. భగవంతుడు సాక్షాత్కారమై యేమి కావాలో కోరుకొమ్మన్నాడు. “స్వామి! చెప్పినట్లు యెప్పుడూ పనిచేసే నౌకరు నాకు కావాలె. దయచేయండి” — అని వాడు కోరాడు. భగవంతుడు “సరే - యిచ్చినాను. కానీ ఒక మాట. వానికి నీవు యెప్పుడూ పని చెబుతూండాలె. అతడు పనిలేక ఊణం వుండడు. పని చెప్పకపోతే నీ ప్రాణం కీసేస్తాడు” - అని చెప్పి వెళ్లిపోయాడు.

సంవత్సరాల తరబడి చేయవలసిన పనులు గంటలలో అయి పోయినా మంత్రమహిమతో జరిగినట్లు ఊహలోని స్థానులన్నీ ముగిసి పోయినవి. పని - పని - పని, ఒకటేపోరు. అది దేవతకాదు; వాని పాలిటికీ భూతమైంది. “ఈ తద్దినం యెందుకు కొనితెస్తారా - దేవుడా!” అని వాడు అంగలారుస్తూన్నాడు. అంతలో బుద్ధిమంతుడగు మిత్రు డొకడు వచ్చి వాని సంగతి సందర్భాలు తెలుసుకున్నాడు. ఆ భూతం తోనే యింటి కెదురుగా ఒక పొడుగాటి గుంజను నాటించాడు. దానితో అన్నాడు: “ఇదో! అబ్బాయ్! విను. మా మిత్రుడు పని చెప్పి నపుడు ఆ పని చేయ్. తక్కిన సమయాలలో, చీటికి మాటికి పని-పని అంటూ అడుగవలసింది లేదు. ఈ గుంజను యెక్కుతూ దిగుతూండు. ఇదే పని”. తంటా తీరిపోయింది.

అవివేకి మనస్సే భూతం. వివేకి మనస్సే దేవత. అది పని చేయక ఒక్కనిముషం వూరకోదు. సోమరి మనస్సు లేనిపోనీ ఉపద్రవా లను తెచ్చిపెట్టుంది. దానికొక సాధన - అభ్యాసం పట్టించాలె. దృష్టాంతంలో, భూతం గుంజను యెక్కుతూ దిగుతూండడం యజమానికి లాభ మేమీ లేదు, నష్టం తప్పింది. కాని దార్జ్ఞాంతంలో, మనస్సుకు అభ్యాసం పట్టించడం ద్వారా నష్టం తప్పుటే కాదు, లాభంకూడా వుంది.

మనస్సు చెడిపోతే మనుష్యుడే చెడినట్లు. మనస్సును సంస్కరించే కోసమయ్యే మతాలు - ధర్మాలు - శాస్త్రాలు - సాధనలు ఆవిర్భవించాయి. మనస్సును సంస్కరించేందుకు మార్గాలు అనేకం. వాని వాని అభిరుచికి - అనుకూలతకు తగినట్లు మార్గాన్ని అవలంబించాలె. మరో విషయం చెబుతాను వినండి. నేను సుమారు పాతికేండ్లక్రితం బొంబాయి

వెళ్లినాను. బొంబాయిలో ఒకచోట చిన్నగుట్టమీద బాబులేళ్ళర మందిరమనే దేవాలయం వుంది. పట్టణవాసులు వచ్చిపోయేందుకు అనుకూలమైన ప్రదేశం. పారాయణ చేసేందుకు భగవద్గీతలు — జపానికి తావళాలు — క్రింద వేసుకునే దర్భాసనాలు — కావలసినన్ని అక్కడే వున్నవి. సాధకులు వాటిని ఉపయోగించుకొని తమ తమ అనుష్ఠానాలను చేసుకొని పోవచ్చు. సాయంకాలం ఆ ప్రాంతంలోని భక్తకోటి అక్కడ సమావేశమైతూంటారు. ఆ మందిరంలోనే వుండే స్వామివారొకరు ప్రతిరోజూ సాయంకాలం ఉపన్యాసం చెబుతూంటారు. నేనూ వెళ్లినాను. వింటూన్నాను, వారు చెబుతూన్నారు. “ఓ గృహస్థులారా! వినండి. మీరు సులువుగా తరించిపోవాలంటే మీకొక యుక్తిని బోధిస్తూన్నాను వినండి. రెండు మాటలు యెప్పుడూ జ్ఞప్తిలో పెట్టుకొండి. రెండు మాటలు యెప్పుడూ మరచిపోతుండండి. సులభంగా మీరు కడతేరిపోతారు. జ్ఞాపకం పెట్టుకోవలసిన రెండూ యేమంటే, ఒకటి — మృత్యువు; రెండు — భగవంతుడు. మృత్యువును జ్ఞప్తి పెట్టుకుంటే పాపాలలోకి జారిపోడం వుండదు. భగవంతుని జ్ఞప్తి పెట్టుకొంటే ముక్తి లభిస్తుంది. ఇక మరచిపోవలసిన రెండూ యేమంటారా? ఒకటి — తాను పరునికి చేసిన ఉపకారం; రెండు — తనకు యితరుడు చేసిన అపకారం. తానితరులకుచేసిన ఉపకారం యెప్పటికప్పుడు మరచిపోవాలె. అందరికీ ఉపకారం చేసేవాడు భగవంతుడు. తానెంతమాత్రం? అట్లుగాక తాను చేశానని జ్ఞాపకం పెట్టుకుంటే అహంకారం కలుగుతుంది. తనకు యితరుడు చేసిన అపకారాన్ని మరచిపోవాలె. కష్టసుఖాలకు వాని వాని కర్మ కారణం కాని మనుష్య మాత్రు డెంతమాత్రం? అట్లుగాక యితరుడు చేసిన అపకారాన్ని జ్ఞప్తిలో పెట్టుకుంటే ద్వేషం కలుగుతుంది.” చూచారా? ఆ స్వామివారు సామాన్య సంసారులుసైతం తరించేట్లు సులువైన సాధనను చెప్పివేశారు. మన స్సును జయించేటందుకు అనేకమార్గాలు. ఆయన చెప్పిన మాటలు నాకిప్పటికీ జ్ఞప్తిలో వున్నాయి.

విజాతీయ ప్రత్యయనిరాకరణపూర్వకంగా చిత్తము సజాతీయ ప్రత్యయప్రవాహం సాగించిందంటే దానిని అభ్యాసమంటారు. అదే యోగం. యోగమంటే యుక్తి. ఆ అభ్యాసమే ముని సాధించుటకు

యుక్తిగా వుంటుంది. ఆ అభ్యాసయోగంతో చిత్తం యేకాగ్రమగుట అభ్యాసయోగయత్నమంటారు.

“పుథాకుమారా ! అభ్యాసయోగంతోకూడి అన్యత్రా భ్రమించని చిత్తంతో అనుచింతనం చేస్తూ సర్వాతిశయమైన దివ్యపురుషుని సాధకుడు ప్రాప్తిస్తాడు.”

పుథ అనగా కుంటిదేవి. ఆమె కుమారుడు పార్థుడు. ఇది అర్జునుని పేరు. మరొక్క అర్థమేమంటే — పుథినిలో పుట్టినవారందరూ పార్థులే. భగవద్గీతోపదేశం ఒక్క అర్జునునికేకాదు. “నిమిత్తమాత్రం భవ సవ్యసాచి” — అర్జునుడు యుద్ధానికే కాదు, గీతోపదేశానికి కూడా నిమిత్తమాత్రమే. ఇది సర్వమానవకోటికి బోధించిన బోధ. ఇచ్చట ‘అనుచింతనం చేయా’లని అన్నారు. పరమాత్ముని చింతనము స్వేచ్ఛగా తన యిష్టానుసారం చేయరాదు. గురుశాస్త్రోపదేశాల ననుసరించి చేయాలే. ఆ పరమపురుషుని యేవిధంగా చింతించాలో ఆ స్వరూప వర్ణనం మీదటి తొమ్మిదవ శ్లోకంలో భగవంతు డాడేశిస్తూన్నాడు.

“కవి — పురాణుడు — అనుశాసకుడు — సూక్ష్మైతిసూక్ష్ముడు — సర్వాధారుడు - అచింత్యరూపుడు - ఆదిత్యవర్ణుడు - తమస్సుకు పరుడని పరమపురుషుని అనుస్మరిస్తూ సాధకుడు తత్ప్రాప్తిని పొందుతాడు.”

ఉపాసకులు పరమాత్ముని స్వరూపాన్ని మూడు విధాలుగా వర్ణించి ఉపాసిస్తారు. ఒకటి — నిర్గుణ నిరాకారస్వరూపం. రెండవది — సగుణనిరాకారస్వరూపం. మూడవది — సగుణసాకారస్వరూపం. జ్ఞానులు నిర్గుణనిరాకారాన్ని భావిస్తారు. రెండవదైన సగుణనిరాకారస్వరూపాన్ని భగవంతుడిచ్చట పేర్కొంటూన్నాడు. భగవంతుని ఉపాసించేవాడు — స్మరించేవాడు, ఆయన లక్షణాలను కొన్నిటిని హృదయంగమం చేసుకొని స్మరించాలే. కావున పరమాత్మునికి సంబంధించిన లక్షణాలు యీ శ్లోకంలో చెప్పబడ్డూన్నవి.

మొదటి లక్షణం ‘కవి’ అన్నారు. భగవంతుడు కవి. ఆయన కవిత్వమే యీ సృష్టి. కవి అంటే పద్యాలు వ్రాసేవాడనికాదు. ‘కవిః సర్వజ్ఞః, కవిః క్రాంతదర్శి’ అని వ్యుత్పత్తి. రవి చూడనిచోటు కవి

చూస్తాడంటూ తులసీదాసు చెప్పినాడు. భగవంతుడు సర్వజ్ఞుడు. ఆయన త్రికాలదర్శి. దేశకాల వ్యవధానాలు ఆయనకు అటంకంకాదు. ప్రతివాని హృదయంలో క్రాంతి గల్గించేది ఆయనే. ఆయన అక్షరకవి. ఆయన కావ్యం అమృతకావ్యం. భగవంతున్ని రాముడని కృష్ణుడని శివుడని కేశవుడని దేవిలని అల్లాఅని ఆయాపేర్లతో వ్యవహరిస్తారు. అవి సర్వమాన్యమైన పేర్లుకావు. శివుడంటే వైష్ణవులకు పట్టదు. విష్ణువంటే శైవులకు సరిపోదు. ఇవేవీ ఇస్లాం క్రైస్తవులకు పట్టవు. కానీ సర్వజ్ఞుడనే నామధేయాన్ని ప్రతివాడూ అంగీకరిస్తాడు. తమ దేవుడు సర్వజ్ఞుడని ప్రతిమతస్థుడూ తలపోస్తాడేకాని అల్పజ్ఞుడని యెవ్వడూ భావించడు.

విరాట్పురుషుని హిరణ్యగర్భుని సర్వజ్ఞత్వం సాపేక్షికమైంది. అనగా ఒక పరిమితమైందని అర్థం. ఈశ్వరుని సర్వజ్ఞత్వం నిరపేక్షికమైంది అతనిని మించిన సర్వజ్ఞత్వం కలవాడెవ్వడూలేడని అర్థం. స్థూల సూక్ష్మకారణప్రపంచంలో ఆయనకు తెలియనిదంటూ ఒకటిలేదు.

వినండి. మన కళ్లయెదుట ఒక విశాలవిశ్వబ్రహ్మాండం కానవస్తుంది. ఇది కార్యరూపం కాబట్టి దీనికి కర్త అంటూ ఒకడుండాలె. కార్యాన్ని చూచి కర్తను వూహించుట అనుమానప్రమాణం అంటారు. దీనినే తర్కశాస్త్ర మందురు. ఈ శాస్త్రానికి గౌతముడు ఋషి. ఆయన అనుమానప్రమాణంతోనే యీశ్వరుని అస్తిత్వాన్ని నిరూపిస్తాడు. ఇదో యిది గడియారం. ఇది సప్తవస్తువు. అనగా, సృష్టిఅయిన కార్యవస్తువు. దీనిని తయారుచేసినవాడు యెవడో ఒకడు, యెక్కడో ఒకచోట వుండేతీరాలె. వాడు హిందువో ముస్లిమో స్త్రీయో పురుషుడో-యేమైనా కానీ గడయారానికి కర్త ఒకడు వుండేతీరాలె. అతడు యెట్టివాడుగా వుండాలె? గడియారానికి సంబంధించిన పరిజ్ఞానం సుపూర్ణంగా కలవాడై వుండాలె. అల్ప స్వల్ప జ్ఞానంకలవాడు గడియారాన్ని తయారుచేస్తే పట్టుమని పదికాలాలపాటు అది బ్రతుకదు. ప్రపంచాన్ని సృష్టించిన పరమాత్మకూడ విశాల విశ్వబ్రహ్మాండానికి సంబంధించిన పరిజ్ఞానం సమగ్రంగా కలవాడై వుండాలె. సృష్టిచక్రంయొక్క నియమబద్ధతను తిలకిస్తే, సృష్టికర్తయొక్క జ్ఞానం సమగ్రమంటూ ఒప్పుకోక తప్పదు. ఒక యింటిలో యేలైమంది యేకకుటుంబంగా

శ్చన్నాదు. ఇంటిలోనివారంతా వారి వారి పనులలో క్రమబద్ధంగా ప్రవర్తిస్తూంటే మన మేమనుకుంటాం? ఆ ఇంటియజమాని యెంత బుద్ధిమంతుడో అని ప్రశంసిస్తామా లేదా! సృష్టిలో సూర్యుడు చంద్రుడు వాయువు భూమి మేఘాలు సముద్రాలు వాటి వాటి నియమాన్ని అవంతైనా దాటడంలేదు. ఎంత కట్టుదిట్టం! ఎంత క్రమశిక్షణ! కావుననే పరమాత్ముడు సర్వజ్ఞుడని చెప్పడం.

ఒక మనుష్యుడు యెక్కడో పోరుగూరికి ప్రయాణమై పోతూ న్నాడు. కాలిదారి కాబట్టి నడిచే వెళ్లుతూన్నాడు. అది వేసవికాలం. వసంతఋతువు. నడిచి నడిచి అలసిపోయాడు. పెద్ద మామిడిమాను అగపడింది. బడలిక తీర్చుకునేకోసం దానిక్రిందికిపోయి కూర్చున్నాడు కానేపటికి అలత తీరింది. తలెత్తి పైకిచూచినాడు. చెట్టు తెగకాసింది. పట్టెడు పట్టెడు కాయలు. ఎదురుగా పారజూచాడు. పొలంలో ఒక గుమ్మడిచెట్టు కుప్పలుగా కాసింది. మోసేటంతకాయలు. అటూయిటూ రెండునైపులా చూచినాడు. 'దేవునికి బుద్ధితోదని ఒకేతీర్పు చెప్పి వేశాడు. 'సృష్టి చేసి చేసి దేవుడు ముసలివాడై పోయాడు. ఆయనకు తల చెడిపోయింది. ఇంత విషమసృష్టి? పలచటి తీగకు మోసేటంత పెద్దపెద్దకాయలు. కొండంత చెట్టుకు పిడికెడు పిడికెడు కాయలు. సృష్టికర్తయొక్క స్థానే నన్నే నిలిపితే, దీనికాయలు దానికి, దానికాయలు దీనికి అమరిస్తును. ఎంత శోభాయమానంగా వుండేది" — అంటూ అంటూ ఆ పెద్దమనిషి తన పూహప్రపంచంలో మునిగివున్నాడు. చెట్టుపైనుండే పిట్ట ఒకటి ఒకకాయను తెగి పడేటట్లు కొరికింది. అతని బోడితలమీద గురిపెట్టినట్లు ఆ కాయ విరిగిపడింది. అది కాపులయ్యగం కాదు. బోడినెత్తి మాత్రం. అదిరిపడ్డాడు. ఆ దెబ్బకు దేవళాలు తిరిగాయి. "అబ్బో! దేవుడు మహాబుద్ధిమంతుడు. గుమ్మడికాయే నెత్తిన పడివుంటే, అన్యాయంగా తల పచ్చడి కావలసింది. దేవుడా! బలికిపోయాను".

ఆయన సర్వజ్ఞుడు. ఏది యెట్లుండాలో — యేది ఎక్కడుండాలో ఆయనకు తెలుసు. కావుననే భగవంతుని 'కవి' అన్నారు. భగవంతుడు సర్వజ్ఞుడంటూ భావిస్తూ భక్తుడు చింతనం చేయాలి.

శ్రీభగవద్గీతోపన్యాసాలు

రెండోలక్షణం పురాణం. పరమాత్మ పురాణం. ప్రాతవాడు. ప్రాతవాడు అని అంటే కారణంలేనివాడని అర్థం. 'కారణం కారణానాం'. ఆది లేనివాడు. పురాణపురుషుడు. 'పురా నవమితి పురాణం' — ఎంత ప్రాతవాడై నప్పటికీ ఆయన అంతంత క్రొత్తవాడు. సనాతనుడు అని అర్థం. సనాతనుడనగా నిత్యసూతనుడు. ఎప్పటి కప్పుడు క్రొత్తవాడు.

మరోలక్షణం చెబుతూన్నారు. భగవంతుడు అనుశాసిత. అనగా అందరిపైన శాసనం చలామణి చేసేవాడు. ఆయన ప్రజాసత్తాక రాజ్యానికి ప్రభువుకాదు. సర్వతంత్రస్వతంత్రప్రభువు. అతని భయానికి గాలి వీచుతుంది. సూర్యుడుదయిస్తాడు. మృత్యువు నిద్రలేక పనిచేస్తుంది. ప్రపంచంలోని మహామహా శక్తులకు ఆయన శాసకుడు. ప్రభుత్వం ప్రజలను శాసిస్తుంది. కాని యీ శాసనం బయటవుండి శాసించడం. పరమాత్ముడు అంతర్యామియై శాసిస్తాడు. ఒకడు నేరంచేసి ఖైదులో పడ్డాడు. జైలులోవేసి పెద్దతాళం వేసినారు. పోలీసు కాపలా కాస్తూ న్నాడు. దేహం జైలులోవున్నా వాని మనస్సు స్వేచ్ఛగా యింటికి వెళ్లింది. ప్రభుత్వశాసనం దేహంపై మాత్రమే చలామణి అయిందికాని, మనస్సును యేమీ చేసుకోలేకపోయింది. భగవంతుడు మన మనస్సును కూడా కనిపెట్టేవాడు. అతని శాసనం మనస్సుపై కూడా చలామణి జేతుంది. కారణమేమంటారా — అతడు అంతర్యామి.

అన్నిటికంటే భగవంతుడు సూక్ష్మమైనవాడు. కాబట్టే స్థూల పదార్థాలనన్నిటిని శాసించగలుగుతూన్నాడు. ఇది నాల్గోలక్షణం. సూక్ష్మమైనవాడంటే సన్ననివాడని కాదు; నిర్గుణుడని అర్థం. కాబట్టే తెలిసికొనుటకు — యింద్రియ మనోబుద్ధులతో గ్రహించుటకు — వీలుకాని వాడని అర్థం. భూమికి శబ్ద స్పర్శ రూప రస గంధాలంటూ అయిదు గుణాలున్నవి. కాబట్టే యిది అన్నిటికంటే స్థూలమైపోయింది. జలానికి నాల్గో గుణాలు. గంధమనే గుణం లోపించింది. ఒక్క-గుణం లోపించేసరికి, జలం భూమికంటే సూక్ష్మమైంది; వ్యాపకమూ అయింది. అగ్ని తత్త్వానికి శబ్దస్పర్శరూపాలని మూడేగుణాలు. రెండుగుణాలు లోపించేసరికి అగ్ని, భూమికంటే జలానికంటే సూక్ష్మమూ వ్యాపకమూ అయింది. గుణాలు తగ్గేకొద్ది వస్తువు సూక్ష్మమైతుంది. వాయువుకు రెండేగుణాలు.

శబ్దమూ స్వర్యమూ. పైవాటికంటే యిది సూక్ష్మము; వ్యాపకము కూడా. ఆకాశానికి శబ్ద మొకేగుణమే. ఇది అన్నిటికంటే సూక్ష్మం. అన్నిటికంటే వ్యాపకం. ఇక పరమాత్మ గుణాతీతుడు; కాబట్టే సూక్ష్మాతిసూక్ష్ముడని చెప్పబడింది. సాధకుడు ఆ విధంగా భగవంతుని చింతించాలె.

పరమాత్మ సర్వాధారుడు. ఇది అయిదో లక్షణం. సర్వానికి ఆధారుడు భగవంతుడు. దేహానికి భూమి ఆధారం. భూమికి జలం ఆధారం. జలానికి తేజస్సు ఆధారం. తేజస్సుకు వాయువు ఆధారం. వాయువుకు ఆకాశం ఆధారం. ఆకాశానికి పరమాత్మ ఆధారం. మొత్తం మొత్తం అన్నిటికీ ఆయనే ఆధారం. గడియారాన్ని యెత్తి నేను మీకు చూపుతూన్నాను. ఇదేమిటని మిమ్ము అడుగుతాను. మీరు గడియారమని చెబుతారు. చూచారా ! నేను మీకు రెండు వస్తువులను చూపాను. చేతిని — గడియారాన్నీ. చేయి పెద్దది. గడియారం చిన్నది. చేయి ఆధారం. గడియారం ఆధేయం. అయినా, మానవుడు ఆధేయమైన గడియారాన్నే చూస్తాడు కాని, ఆధారమైన చేతిని గమనించడు. పరమాత్మ సర్వాధారుడు. ఆయన ఆధారంతోనే జీవులు తమ తమ కర్మల కనుగుణ్యంగా ఫలితాలను పొందుతుంటారు. కాని అజ్ఞాని కానిషయం తెలియదు.

‘అచింత్యరూపం’ — ఇది ఆరో లక్షణం. పరమాత్మ మనస్సుతో చింతింపను వీలుకానివాడు. మనస్సు ఊణికం; జడపదార్థం. నిత్యవస్తువూ చైతన్యఘనమూనైన పరమాత్మను మనస్సు యెలా చింతింపగల్గుతుంది. చింతన చేయుటకు వీలులేదన్నచో సాధకుల గతేమి అని అడుగవచ్చు. అచింత్యరూపుడనియే చింతించాలె. అట్లే మననం చేయాలె. ఆయన అనుగ్రహంతో సాక్షాత్కారం లభిస్తుంది.

‘ఆదిత్యవర్ణం’ — ఇది యేడవ లక్షణం. భగవంతుడు సూర్యుని వలె స్వయంప్రకాశకుడు. సూర్యుడు ప్రపంచంలో స్వయంప్రకాశకుడు. పరమాత్మ సూర్యునికికూడా సూర్యుడు. సూర్యునిలోని ప్రకాశంకూడా ఆయనదే.

‘తమస్సుకు పరుడు’ — అజ్ఞానమునకు సాక్షి. అజ్ఞానదోషాలకూ తత్కార్యదోషాలకూ అంటనివాడని అర్థం. మాయకు అతీతుడు. ఇది యెనిమిదవ లక్షణం. కళ్లు మూసుకొండి. ఏమున్నది? చీకటి అని అంటారు. చీకటిని చూచే ప్రకాశం నీ నీవే చీకటి అయితే దానినెట్లు చూడగలుతావు? దానికి సాక్షివి. మానవుడు ‘నేను అజ్ఞానిని — నేను అజ్ఞానిని’ అని అంటాడు. నీవు అజ్ఞానివి కాదు. అజ్ఞానమును తెలుసుకునే జ్ఞానివి. అజ్ఞానివై తే ‘అజ్ఞానిని’ అని తెలుసుకునే జ్ఞానం నీకెట్లు కల్గింది? అజ్ఞానం నీకు దృశ్యం. దాన్ని చూచే సాక్షివి నీవు. దానికి అతీతుడవు.

ఈ లక్షణాలతో పరమాత్ముని చింతించుమంటూ స్వరూపాన్ని చెప్పి, యిక ఆయనను చేరుటకు తగిన సాధనమార్గాన్నీ ఫలాన్నీ చెబు తూన్నారు.

“అర్జునా! దేహవసానసమయం సమీపించినప్పుడు యోగి, నిశ్చలమగు మనస్సుతోనూ భక్తితోనూ యోగబలంతోనూ కూడి ప్రాణాలను భూమధ్యంలో లెస్సగా స్థాపించి, కవింపురాణమనియిదివరకు చెప్పిన దివ్యస్వరూప పరమపురుషుని అతడు పొందుతూన్నాడు”.

మనస్సు చలనము తొలగి ఒకే వస్తువును పట్టివుండవలెననిన, ఆ వస్తువుపై భక్తి — ప్రీతి మనస్సుకు అనివార్యంగా వుండాలె. ఆ వస్తువు విషయపదార్థంగాక భగవంతుడై వుండాలె. ఇట్లు భగవంతునిపై భక్తి-మనోనిశ్చలమూ రెండూ వున్నా ఒక్కొక్క పర్యాయం యీ రెండు కూడా చాలకపోవచ్చు. అట్టి కాలంలో అభ్యాసయోగాన్ని ఆశ్రయించాలె. అభ్యాసయోగము బహుకాలంనుండి రూఢి చెందిందై వుండాలె. వాయువును నిరోధించి కనుబొమలనడుమ నిల్పాలె. ఇంతజేసినా ధ్యేయ వస్తువు ట్టుద్రదేవతై నచో పునర్జన్మం తప్పదు. కాబట్టి ధ్యేయవస్తువు కవింపురాణమను శ్లోకంలో చెప్పిన పరమపురుషుడుగా వుండాలె.

పరమాత్మునిపై గల పరమప్రేమే భక్తి అని నారదులు సెల విచ్చారు. ప్రతివానికీ యేదో ఒక వస్తువుపై ప్రేమ వుండనె వుంది. కాని అది పవిత్రమైన భక్తి కాబోదు. భార్యయందుండే ప్రేమను మోహం అంటారు. బిడ్డలపై ని ప్రేమను వాత్సల్యమంటారు. భగవంతునిపై గురువుపై గల ప్రేమను భక్తి అని అంటారు. మనప్రేమ ప్రాపంచిక

అనిత్యపదార్థాలపై పడిపడి వ్యర్థమైపోతుంది. దాని ముఖాన్ని మళ్లించి భగవదభిముఖం చేయాలె. తుంగభద్రాజలం వ్యర్థంగా సముద్రంలో కలిసిపోతూవచ్చింది. సర్కారువారు హొప్పేటవద్ద ఆనకట్టకట్టి కాల్వలు త్రవ్వినారు. సముద్రంలో వృథాగా పడిపోయేనీరు కాల్వలగుండాపారి భూమిని సస్యశ్యామలం చేసేస్తూంది. అట్లే మన ప్రేమప్రవాహంకూడా.

వృత్తికి స్వవిషయాకారతాపత్తి భక్తి అని కొందరు ఆచార్యులన్నారు. తన ధ్యేయవస్తువుతో చిత్తవృత్తి తదాకారము చెందిపోవుటే భక్తి. ప్రాణప్రయాణసమయంలో యీ స్థితి రావాలంటే యోగబలం కూడా తోడై వుండాలె. మనుష్యుడేదో ఒక మహాబలాన్ని ఆశ్రయించి వున్నప్పుడే సంకటాలనుండి బైటపడ్తాడు. యోగమనగా అభ్యాసయోగం. ఆ అభ్యాసయోగంతో సాధకునికి ఒక శక్తి కలుగుతుంది. ప్రాణసంచాలనంపై - ప్రాణనిరోధంపై వానికి అధికారం యేర్పడుతుంది. దానినే యోగబలమంటారు. ఈ యోగబలం సమాధికి విఘ్నకారకాలైన వ్యుత్థానసంస్కారాలను - బహిర్ముఖప్రవృత్తిని నశింపజేస్తుంది. అట్టి యోగి భూమిజయ ఆసనజయ యింద్రియజయ ప్రాణజయ మనోజయాది భూమికాజయక్రమంతో అనాహతచక్రస్థానమగు హృదయ పుండరీకాన్ని చేరి ప్రాణాలను అచ్చట నిల్పుతాడు. అటనుండి సుషుమ్నా నాడీమార్గంగా భూమధ్యంలో ప్రాణాలను సావధానంగా స్థాపిస్తాడు. ఆ భూమధ్యాన్ని ఆజ్ఞాచక్రమని ద్విదశమని త్రికూటమని అంటారు. అక్కడి నుండి బ్రహ్మరంధ్రం ద్వారా యోగి ప్రాణోత్క్రమణం సాగిస్తాడు. ఈ విషయాలు విస్తారంగా ఆత్మపురాణం యేకాదశాధ్యాయంలో చెప్పబడినవి. అంతు యీ విషయం సాధనసాపేక్షమైంది. పుస్తకాలు చూచి అభ్యసించేదికాదు; అలాచేస్తే లాభానికి బదులు నష్టం సంభవింపవచ్చు.

ఆజ్ఞాచక్రసమీపంలో సప్తకోశాలున్నవి. ఇందు బోధినీ - నాద - అర్ధచంద్రికా - మహానాద - కలా - ఉన్మనీ, అంటూ వీటిపేర్లు. జీవుడు ప్రాణసహితంగా ఉన్మనీ కోశంలో ప్రవేశించినప్పుడు పరమపురుషుని పొందిపోతాడు. భూమధ్యమొక సంధిప్రదేశం. దానికి క్రిందిదేశం ప్రకృతికి చెందింది. పైది పరమాత్మునికి చెందింది. భూమధ్యం. గడప

లాంటిది. అక్కడ చేరుటే కష్టం. తర్వాత పరమాత్మసాక్షాత్కారానికి ఆయాసమూ - ఆలస్యమూ వుండదు. ఏదైనా ఒక విషయం జ్ఞప్తికి రాని పక్షంలో మనం భూమధ్యస్థానాన్ని నొక్కి ఆ చోట ఆఘాతం కల్గిస్తాం. భూమధ్యదృష్టిని అలవాటు చేసుకున్నవారు అచ్చట ప్రకాశ వుంజాన్ని దర్శిస్తారు. ఆవలవుండే పరమాత్మప్రకాశాన్ని భూమధ్యమనే గడపదగ్గరినుంచే మనం చూడవచ్చునన్న మాట.

ఈ శ్లోకంలో చెప్పిన 'యోగబలంతో కనుబామ్మల నడుమ ప్రాణాలను లెస్సగా ప్రవేశపెట్టవలె' నను విషయం యోగాభ్యాసానికి సుబంధించింది. భూమధ్యంలో ప్రాణాలను చేర్చుట అంటే యెట్లు? ఈ శంక పలువురికి కలుగుతుంది. ప్రాణమనిన శ్వాస అని, దానిని కను బామల మధ్య పెట్టవలెనని అర్థం చెప్పుకోడంతో యీ శంకకు స్థానం యేర్పడింది. సూక్ష్మశరీరంయొక్క క్రియాశక్తిని ప్రాణమనియు, జ్ఞాన శక్తిని ప్రజ్ఞయనియు వైదికవాఙ్మయం వ్యవహరించింది. ప్రాణం ప్రజ్ఞతో జతకూడియే వుండి వెళ్లునపుడు ప్రజ్ఞతో కూడియే శరీరాన్ని వదలిపోతుంది. కాబట్టి యిచ్చట ప్రాణమును ప్రవేశపెట్టుట అనినను చిత్తమును ప్రవేశపెట్టుట అనినను ఒక్కటే. చిత్తమును ఆయా స్థానాలలో సంయమం చేస్తే ఆయా ప్రత్యేకసిద్ధులు లభిస్తవని యోగులమాట. కాని యిక్కడ, పరమేశ్వరునే చింతిస్తూ అన్యచింతలను మానుమని చెప్పబడింది. ఇది ధ్యానరూపమగు ధారణాయోగం. ఈ ఉపాసకులకు చిత్తం వశీకృతమై వుండడంబట్టి వీరు సుషుమ్నానాడి మూలంగానే ఉత్క్రమణం చేస్తారు. ఉపాసకులుకానీ కాకపోనీ, ప్రాణప్రయాణసమయంలో యింద్రియవ్యాపారాలు స్తంభించుట యిద్దరికీ సమానమే. కాని ఉపాసకులు కానివారు కర్మవశులై నేత్రము మొదలగు అధోద్వారాల గుండా ప్రాణాన్ని వదలి మరలి జన్మాంతరం పొందుతారు. ఉపాసకులలో హృదయాగ్రమందలి ప్రకాశాన్ని సహాయంగా పొంది మోక్షనాడిద్వారా ముందుకు పయనిస్తారు. అట్టివారు ఒక్కొక్కభూమికను జయిస్తూ పైకి పైకి పోవుమార్గం సూచిస్తూ యిచ్చట, భూమధ్యంలో ప్రాణాలను ప్రవేశపెట్టవలెననుమాట చెప్పబడింది.

ప్రియమైన ఆత్మబంధువులారా!

భగవద్గీత యెనిమిదవ అధ్యాయం పదవ శ్లోకంవరకూ మీరు విన్నారు. భగవంతుడింతవరకూ మరణకాలంలో భగవద్భావన కల్గి వుండాలంటూ ఆ పద్ధతిప్రకారాలను విశదీకరించాడు. కాని తంత్రంతో పాటు మంత్రమూవుండాలె. భగవంతుని యే నామంతో యే మంత్రంతో చింతించాలె? ఈ శంక వుండనేవుంది. భగవంతునికి అనేకనామాలు. రామ కృష్ణ శివ శంకర-మరి యే నామంతో భగవంతుని స్మరించాలె? ఈ నామాలన్నీ భగవంతుని యేకదేశీయస్వరూపాన్ని సూచించేవి. కాబట్టి వీటినిన్నిటిని ప్రస్తావించక భగవంతుడు అర్జునునికి ప్రణవాన్ని ఉపదేశిస్తూ న్నాడు. ఓంకారమని చెప్పబడే ప్రణవం, పరమాత్ముని సమగ్రస్వరూపాన్ని సూచిస్తుంది. ‘ఓం’కారం పరమాత్ముని వాచకమూ-ప్రతీకమూ కూడా. పరమేశ్వరునిలోగల అన్ని శక్తులను ప్రణవం ప్రదర్శించ గల్గుతుంది. శ్రీరామునికి రూపం వేరు. ‘రామ’ అనే రెండు అక్షరాలుగల మంత్రం వేరు. రూపాన్ని ప్రతీక మంటారు. మంత్రాన్ని వాచకమంటారు. విష్ణువుకు సాలగ్రామం ప్రతీకం. వాచకం ‘విష్ణు’వనే శబ్దం. ప్రతిచోటా ప్రతీకం వాచకం భిన్నభిన్నంగా వుంటవి. ప్రతీకం ధ్యానానికి, వాచకం జపానికి ఉపకరిస్తవి. ఇచ్చట ఓంకారం మాత్రం వాచకమూ అదే. ప్రతీకమూ అదే. దానినే జపించవచ్చు; దానినే ధ్యానమూ చేయవచ్చు. “తస్య వాచకః ప్రణవః” - అని పతంజలిమహర్షి, ప్రణవాన్ని పరమేశ్వరునికి వాచకంగా పేర్కొన్నాడు.

కొందరు యీ శ్లోకంనుండి వేరేప్రకరణం ప్రారంభమైందంటూ చెబుతారు. వారు చెప్పే ధోరణి యెలాగంటే - యీ అధ్యాయంలోని అయిదు ఆరు యేడు శ్లోకాలు అంత్యకాలంలో పరమాత్ముని భావన తప్పనిసరి వుండాలంటూ ప్రబోధించాయి. ఆ శ్లోకాలకు నిర్గుణపరంగాగాని సగుణపరంగాగాని యెలాగైనా అధికారిభేదాన్నిబట్టి అర్థం చెప్పుకోవచ్చు. అదొక్కప్రకరణం. తర్వాత యెనిమిది తొమ్మిది పదవ శ్లోకాలు అధియజ్ఞుడని అంతర్యామియని చెప్పబడే సగుణ నిరాకార పరమాత్మయొక్క చింతనాన్ని తత్స్వరూపాన్ని వర్ణించాయి. పదుకొండో

శ్లోకం నుండి జ్ఞానయోగులకు సంబంధించిన నిర్గుణ నిరాకారోపాసన చెప్పబడ్డూంది. పదకొండు పండ్రెండు పదమూడు శ్లోకాలు కలిసి ఒక ప్రకరణం. ఈ విధంగా కొందరు వ్యాఖ్యాతల అభిప్రాయం. కాని అందరి సమ్మతంకాదు. మొత్తం చాలమట్టుకు యీ అధ్యాయం సగుణబ్రహ్మోపాసననే - ధ్యేయబ్రహ్మోపాసననే చెప్పింది. సగుణబ్రహ్మోపాసకులకు సాక్షాన్ముక్తి లేదు కాబట్టి, వారికి లభించేది క్రమముక్తి కాబట్టి, క్రమముక్తిమార్గమైన అర్చిరాదిమార్గాన్ని కూడా తర్వాత తర్వాత యీ అధ్యాయంలో చెప్పవలసిన అగత్యం యేర్పడింది. అర్చిరాదిమార్గాన్ని చెబుతూ తద్భిన్నమైన పునరావృత్తి శీలమైన ధూమాదిమార్గాన్ని సైతం ప్రసంగవశాత్తు - సందర్భోచితంగా చెప్పివున్నారు. స్వామిబోధిస్తూన్నారు. వినండి.

“యదక్షరం వేదవిదో వదంతి

విశంతి యద్యతయో వీతరాగాః ।

యదిచ్ఛంతో బ్రహ్మచర్యం చరంతి

తత్రే వదం సంగ్రహేణ ప్రవక్ష్యే॥”

ఇదే శ్లోకం పూర్వార్థం అర్థతః, ఉత్తర్థం శబ్దతః కఠోపనిషత్తులో వచ్చింది. అసలు భగవద్గీత ఉపనిషత్ సారమే గదా! ఈ శ్లోకంలోని నాల్గుచరణాలలో మొదటి చరణంలోని ‘అక్షర’ శబ్దం, చివరిచరణంలోని ‘వదం’ అనేశబ్దం, ప్రణవమూ పరబ్రహ్మమూ యీ రెంటికీ అర్థాన్నిచ్చే శబ్దాలు.

వేదవేత్తలగు జ్ఞానులు ఆ పరబ్రహ్మన్ని అక్షరమని చెబుతూన్నారు. అక్షరమనగా అవినాశి-నశించనిదని అర్థం. అణువని స్థూలమని యెట్టి విశేషాలూలేని బ్రహ్మమునకు అక్షరమని పేరు. వేదవేత్తలు అలా చెబుతారు. వేదవేత్తలంటే వేదమును పఠించినవారనికాని - వేదమనబడే జ్ఞానమును సంపాదించినవారనికాని - వేదప్రతిపాద్యమైన బ్రహ్మమును తెలిసినవారనికాని అర్థాలు చెప్పుకోవచ్చు. బ్రహ్మమును గురించి చెప్పేయోగ్యత వేదవేత్తలకుమాత్రమేవుందని యీ మాటలోని ఆంతర్యం. ఈ విషయం చెప్పే యోగ్యత ప్రతివానికీ లేదు, ‘వాచా బ్రహ్మంబు

పల్క-వద్దుర వేమా!’ అన్నాడు మహానుభావుడు వేమన్న. దీనిని అనుభవజ్ఞులైన పెద్దలుమాత్రమే చెప్పగలుగతారు. కేవలం చెప్పడం మాత్రమేకాదు; విరాగులై యత్నశీలురైన సన్యాసులు ప్రవేశించేస్థానం కూడా ఆ పరబ్రహ్మమే. ప్రవేశించుట అంటే మీరు యింటినుండి బయలుదేరి హోటల్లో ప్రవేశించినట్లు ప్రవేశించడంకాదు. పాము పుట్టలో ప్రవేశించినట్లు ప్రవేశించుటకాదు. పరబ్రహ్మం తన స్వరూపానికంటే భిన్నంకాదని స్వాత్మరూపంగా తెలుసుకునుటే ప్రవేశించుట. దీనిని ప్రాప్త రూపప్రాప్తి అంటారు. పరబ్రహ్మం మొదటినుండి ప్రాప్తిచే వుంది. అజ్ఞానంతో దూరమైంది. పరోక్షంగా వుండిపోయింది. వైరాగ్యంతో కూడి సాధన చేస్తూ రాగారాగా ప్రతిబంధాలు తొలగి అజ్ఞానం — భ్రాంతి నివారించేసరికి పరబ్రహ్మానికంటే తాను భిన్నంకాదనే అభేదజ్ఞానం కలిగి పోయింది. ఇదే ప్రవేశించుట. ఈ స్థితి రావాలంటే నిరంతర ప్రయత్న శీలత వుండాలే. దానికి తోడు వైరాగ్యం వుండాలే. వైరాగ్యమంటే రాగం లేకుండుట; ఏ వస్తువునందూ ఆసక్తి లేకుండుట. రాగం చిత్త మాలిన్యం. వైరాగ్యం చిత్తశుద్ధి. సన్యాసులంటే కేవలం కావిగుడ్డలు కట్టినవారనికాదు. వైరాగ్యమూ యత్నశీలతా వుండేవా రెవరైనా సన్యాసులే. అసలు భగవద్గీతకు కర్మసన్యాసంకంటే కామనాసన్యాసంపై పక్షపాతం మొండు. ఆ పరబ్రహ్మాన్ని సన్యాసులు పొందుతూన్నారని చెప్పడంమాత్రమే కాదండీ! ప్రతి ముముక్షువునూ చేరవలసిన గమ్యం కూడా అదే. ముముక్షువులు బ్రహ్మచర్యవ్రతాన్ని ధరించి ఆపరబ్రహ్మ మును తెలుసుకునుటకు వాంఛిస్తూంటారు. బ్రహ్మచర్యమనేమాటకు విశాలమైన అర్థం — బ్రహ్మమునందు చరించుట లేదా బ్రహ్మప్రాప్తి సాధనలో చరించుట. అయినా వీర్యరక్షణమనే బ్రహ్మచర్యంకూడా ఉపేక్షణీయంకాదు. బ్రహ్మచర్యమనేమాట ఒక్క వీర్యరక్షణానికేగాక, సమస్తేంద్రియసంయమానికీ ఆ శబ్దాన్ని ఉపలక్షణంగా గ్రహించవచ్చు. ప్రతి ఆశ్రమంలోనివారూ యథాయోగ్యంగా బ్రహ్మచర్యాన్ని అవలంబించాలే. గృహస్థులైతే మాత్రం, విచ్చలవిడి విషయభోగాల ననుభవించుటకు వారికి ‘లైసన్సు’ దొరికి వుండలేదు. గృహస్థాశ్రమం కామ తృప్తికై కాదు; కామశోధనకై యేర్పడింది. నూనె వత్తిగుండా పైకి

పోతే తేజస్సైతుంది; క్రిందికి జారే గల్గిజైతుంది. వీర్యం పూర్ణముఖమైతే జ్ఞానతేజస్సుగా పరిణమిస్తుంది. ముముక్షువులు బ్రహ్మచర్యవ్రత ధారులై గురుకులశ్రమంలో శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసాలద్వారా పర బ్రహ్మపదాన్ని పొందుతారు. అట్టి బ్రహ్మవస్తువును సంగ్రహంగా ప్రవచిస్తానంటూ భగవంతుడవునునితో అంటూన్నాడు. ఆ బ్రహ్మన్ని తద్వారాచే మైన ప్రణవద్వారా యెలా వ్రాసించాలో ఆ విధానం చెబుతూన్నానంటూన్నాడు. పరబ్రహ్మప్రాప్తికి వేదాలను పఠించుట - అసక్తులను గెలుచుట - బ్రహ్మచర్యము నాచరించుట, కావలసిన సాధనలని యీ శ్లోకంద్వారా మనం తెలుసుకోవాలె. చెబుతానంటూ ప్రతిజ్ఞ చేసిన విషయాన్ని సాధనసహితంగా భగవంతుడు మూడటి రెండు శ్లోకాలతో ప్రారంభిస్తూన్నాడు:

“అర్జునా! ఇంద్రియద్వారాలను అన్నింటిని సంయమించేసి మనస్సును హృదయస్థానంలో నిరోధించి ప్రాణాన్ని శీర్షస్థానంలో స్థాపించి, అత్య సంబంధమగు యోగధారణను అవలంబించినవాడై, యోగి ప్రాణ ప్రయాణసమయంలో ‘ఓం’ అనెడి యేకాక్షరబ్రహ్మన్ని ఉచ్చరిస్తూ, తదర్థభూతమగు పరబ్రహ్మన్ని చింతిస్తూ శరీరాన్ని వదలి ప్రయాణం చేస్తాడు. అట్టివాడు పరమగతిని ప్రాప్తిస్తాడు.”

ఈ అధ్యాయంలోని పండెండు పదుమూడు శ్లోకాలుకలిసి ఒకే అన్వయం. అనగా రెంటినికలిపి ఒకటిగా చదువుకోవాలె. పైన ఆ విధంగానే చెప్పబడింది. ఇంద్రియాలను ద్వారాలని చెప్పినారు. సర్వేంద్రియాలని చెప్పినపుడు అయిదు జ్ఞానేంద్రియాలు, అయిదు కర్మేంద్రియాలు వెరళి దేశేంద్రియాలను చెప్పినట్లు జ్ఞానేంద్రియాలు బైటివిషయాలను లోపలికి తీసుకొంటవి. కర్మేంద్రియాలు లోనిసంగతులను బైటికి వదల్తవి. రావలసినవి వచ్చేందుకు పోవలసినవి పోయేందుకు మార్గాలు కాబట్టి వీటిని ద్వారాలన్నారు. ఇంద్రియాలతోబాటు యింద్రియ గోళకాలను సహా ద్వారాలని చెప్పవచ్చు. మనయింటికి ద్వారాలు పెట్టుకొంటాం. వాటి గుండా రావలసినవాటిని రానిస్తాం; పోవలసినవాటిని పోనిస్తాం. కాని అడ్డదిడ్డంగా పండులను బ్రరెగొడ్లను రానిస్తామా? లేదు. ఈ యింద్రియ

ద్వారాల విషయమో - అదుపూ ఆజ్ఞా లేకుండా పోయింది. అడ్డ దిడ్డంగా అన్నీ దూరడమే అలవాటై పోయింది. కాబట్టే 'యింటిలోని పోరు యింతింత కాదయా' - అని యేడ్వవలసి వచ్చింది. ఈ ద్వారాల సన్నిటి సంయమం చేయుమన్నారు. కొన్నిటి సంయమంచేసి కొన్నిటిని సళ్లుగా వదిలే లాభంలేదు. ఇచ్చట సంయమం చేయుమన్నారేకాని నిగ్రహమని చెప్పలేదు. నిగ్రహమంటే బిగబట్టి ఉగ్గబట్టి వాటిని బొత్తుగా నిర్వాహారం చేసివెయ్యడం. సంయమ మంటే వానిని మనస్వార్థనంలో పెట్టుకొని నడపడం. నిగ్రహం ప్రాథమికసాధనం. తర్వాతిది సంయమం. ఒకనికి యిష్టానుసారం వాగే దురలవాటుంది. ఆ వాక్చాపల్యాన్ని నివారించేకోసం అతడు మానమంటూ నియమం పెట్టుకొని నిగ్రహం సాధిస్తాడు. ఎప్పుడూ నిగ్రహం పనికిరాదు. అలాచేస్తే భగవంతుడిచ్చిన వాక్యే వ్యర్థమైపోతుంది. డాక్టరు మందు తూచియిచ్చినట్లు, ఆచి తూచి తగినట్లు మాట్లాడగలిగితే వాక్సంయమం వానికి చేకూరిందన్న మాట. ప్రపంచంలో మట్టుమర్మదలేకుండా అతిగా మాట్లాడేవారూ వున్నారు. బిర్రబిగించుకొని బొత్తుగా మాట్లాడకుండా వుండేవారూ వున్నారు. ఆచినట్లు తూచినట్లు మితంగా హితంగా మాట్లాడగలిగే మహా నీయులుమాత్రం మరింతా విరళం. సంయమమనే మాటకు యిదీ అర్థం. దీనినే యోగశాస్త్రంలో ప్రత్యాహారమంటారు. అన్ని ఆహారాలలో ప్రత్యాహారం శ్రేష్ఠమైన ఆహారం. ఇంద్రియాలు వాటివాటి విషయాలలో ప్రవర్తించకుండా విషయాలలోని దోషాలను నిరూపిస్తూ వాటిని సంయమం చేయాలి. బైటి ఇంద్రియాలను లోబరుచుకొని లోపలి మనస్సుతో విషయచింతనం చేస్తే లాభంలేదు. వాడు మిథ్యాచారి అవుతాడు. కాబట్టి ఆ దోషం వుండరాదని భగవంతుడు అభ్యాస వైరాగ్యాలద్వారా మనస్సును హృదయంలో నిరోధించుమంటున్నాడు. హృదయం ప్రాణానికి మనస్సుకూ నివాసస్థానం. మనస్సు ఆ చోటచేర్చే తన చలనాన్ని ఉడుగుతుంది. మనస్సు విషయచింతనంచేయక ఆత్మ చింతనం - దైవచింతనం చేస్తూంటే మనస్సు హృదయంలో చేరిందంటూ మనం భావించాలి. హృదయంలో చేరినపుడు మనస్సు విశేషవృత్తి శూన్యమైతుంది. ఈ విధంగా బాహ్యద్వారాలైన ఇంద్రియాలనూ,

అంతర్వారమైన మనస్సునూ నియమించి, తర్వాత క్రియాద్వారమైన ప్రాణాన్ని ముందుచెప్పిన సుషుమ్నానాడీమూలంగా ఒక్కొక్క భూమి కను దాటిస్తూ భూమధ్యంనుండి మస్తకానికి చేర్చాలె. ప్రాణాలతో సహా మనస్సుకూడా ఆ చోట నిశ్చలమై నిలుస్తుంది. అనంతరం ఆత్మ సంబంధమగు యోగధారణను అవలంబించాలె. తాను అవలంబించే యోగధారణ ఆత్మకు — పరమాత్మకు సంబంధించిందై వుండాలె; కాని త్సుద్రదేవతలకు సంబంధించి — భౌతికసిద్ధులకు సంబంధించిందై వుండరాదని అర్థం.

‘ఓం’ అనే ఏకాక్షర బ్రహ్మన్ని ఉపాసకుడు ఉచ్చరించాలె. ఏకాక్షరమనుమాట ఓంకారానికి విశేషణమైతుంది; పరబ్రహ్మానికి విశేషణమైతుంది. ఏకాక్షరం అంటే, ఒకే అక్షరమంటూ ఓంకారానికి చెప్పే అర్థం. ఒకే అక్షరమని చెప్పుటలో, అనాయాసంగా ఉచ్చరించుటకు సౌలభ్యం కలదని సూచింపబడింది. ఒకే అక్షరం కదా యెంత సులభం? అని చెప్పినట్లు. పరబ్రహ్మపరంగా ఏకమూ అక్షరమూ అని అర్థం. ఓంకారం పరబ్రహ్మానికి శ్రేష్ఠమైన వాచకం కాబట్టి పరబ్రహ్మప్రాప్తికి ఉత్తమమైన సాధనంకూడా. సాధనాన్ని యిచ్చట సాధనమాత్రంగా చెప్పక, అదే సాధ్యంగా చెప్పివేశారు. వాచకానికి వాచ్యానికి, నామానికి నామికి అభేదం చెప్పబడింది. ‘ఆయుర్వైశ్మతం’ — ఆయుస్సే శ్మతం — అని వేదం చెప్పింది. శ్మతం ఆయుస్సును కల్గించేది అని చెప్పక, శ్మతమే ఆయుస్సుని చెప్పినట్లు, వాచకమైన ఓంకారమే సాక్షాత్తు వాచ్యమైన బ్రహ్మమంటూ చెప్పబడింది.

ఇంద్రియాలు నిరోధింపబడివుండగా ఓంకారోచ్ఛారణం యెలా జరుగుతుందని సందేహం చెందవచ్చు. ఉచ్ఛారణం వాక్కుతోకాదు, మనస్సుతోనే ఉచ్ఛారణం జరుగుతుంది. ‘జపతో నాస్తి పాతకం’ — వట్టి జపం చేస్తే పాపంమాత్రం పోతుంది. పరమాత్మప్రాప్తి యెలా సంభవిస్తుంది? అందుకయ్యే, ఉచ్ఛారణతో బాటు అర్థాననుసంధానం కూడా భగవంతుడు సెలవిచ్చాడు. ఓంకారంతో చెప్పబడే పరమాత్మను అనుస్మరించాలె. ‘తజ్జప స్తదర్థభావనం’ — ఓంకారమును జపించవలెను;

దాని అర్థాన్ని భావన చేయాలంటూ పతంజలి తన యోగసూత్రాలలో చెప్పినాడు. ఓంకారాన్ని జపిస్తూ ఆ మంత్రార్థమైన పరమాత్ముని భావనచేయుట, ఈ రెండు పనులూ ఒకేసారి యెలా చేయుట అని కొందరు శంకించవచ్చు. కాని అభ్యాసబలంతో మనస్సు ఆ రెంటినీ చేయగలుగుతుంది. మంత్రార్థాన్ని భావనకు తెచ్చుకోడం, మంత్రజపానికి మరింత సహాయకం కాగలదుకూడ.

మంత్రజపంతో మాంసమయశరీరం మంత్రమయమైతుంది. ఈ మాంసమయశరీరం మంత్రమయంకానిదే పరమార్థానికి పనికిరాదు. పచ్చికుండ ఉపయోగానికి పనికిరాదు; కాలిన తర్వాతనే పనికివస్తుంది. పచ్చికుండ పగిలితే ఆ మట్టితో మరొక్కకుండను తయారుచేయవచ్చును. కాలితే వల్లగాదు. ఆలాగే మాంసమయశరీరం పునరుత్పత్తి కల్గిస్తుంది. మంత్రమయశరీరానికి పునరుత్పత్తిలేదు. సాధకుడు జపసాధనతో మంత్ర మూర్తియై తరిస్తాడు.

“ఉపాసకుడు శరీరాన్ని వదలి ప్రయాణం చేస్తాడు” — భగవంతుడు చెప్పిన యీ మాటలో ఉపాసకుల దేహత్వాగం అంత అవలీలగా అనాయాసంగా వుండన్నమాట. సామాన్యజనులకు దేహాభిమానం బలంగా వుండడంబట్టి, పోలీసువాడు దొంగను బలవంతంగా బై టికి లాగి నట్లు, కాలకర్మపాశంతో సంకటపడ్డా బయటికి ప్రయాణం చేస్తారు. ఉపాసకులు యీ యింటిలోనుండి ఆ యింటిలోనికి వెళ్లి నట్లు సుఖంగా ప్రయాణంచేసి పరమగతిని పొందిపోతారు. ముక్తిని తెందుతారు.

ఓంకారాన్ని ఉచ్చరిస్తూ పరమేశ్వరుని స్మరిస్తూ దేహాన్ని వదలిన వారు పరమగతిని ప్రాప్తిస్తారంటూ యితవరకు చెప్పబడింది. ఉపనిషత్తులు ముక్తికి రెండు వుపాయాలు చెప్పినవి. జ్ఞానంతో అనాత్మసంబంధమైన అనర్థాలనుండి విడివడి యిచ్చుటే ముక్తిని బొందుట ఒక మార్గం. ఉపాసనద్వారా ధ్యానంద్వారా శరీరాన్ని వదలిన తర్వాత బ్రహ్మలోకం వెళ్లి అచ్చట జ్ఞానం బొంది ముక్తి నొందుట రెండవమార్గం. మొదటిది సద్యోముక్తి. రెండవది క్రమముక్తి. రెండవ పద్ధతిలో యింద్రియాలను సంయమించి మనస్సును ఉపసంహరించి, బ్రహ్మరంధ్రానికి చేర్చి ఓంకారో

చ్చారణపూర్వకంగా పరమాత్ముని స్మరిస్తూ శరీరపతనాసంతరం సాధకుడు పరమాత్ముని చేరగల్గుతాడు. అసలు కర్మయోగమే కష్టమైంది. ధ్యానయోగం మరింతా కష్టం. అయినా పరమాత్ముని అనుగ్రహంతో సాధకునికి సులభసాధ్యమైతుంది.

జీవితాన్ని వశపర్తిగా నడుపుకోగల్గినవారు మరణాన్ని సైతం వశపర్తిగా మలచుకోగల్గుతారు. జీవితానికొక ఆధారం, మరణానికొక స్మరణ వుంటే శాంతితో బ్రతికి శాంతితో మరణించి పరమాత్మునిలో వారు కలిసిపోతారు. “అనాయాసేన మరణం - వినా దైన్యేన జీవనం! దేహంతే తవ సాయుజ్యం - దేహి మే జగదీశ్వర!” అంటూ ఒక భక్తుడిలా కోరనే కోరాడు.

“కృష్ణా! నీవేమో బ్రహ్మాండంగా చెప్పు కపోతూన్నావు. ప్రాణాన్ని బ్రహ్మరంధ్రంలో పెట్టమంటావ్. మనస్సును హృదయంలో చేర్చమంటావ్. సర్వద్వారాలను సంయమం చేయమంటావ్. తగుదునంటూ అంతటి సన్నాహాన్ని సమకూర్చుకుని చేసే అవకాశం నాకెక్కడిది? యుద్ధం చేస్తూ చేస్తూ యేక్షణం మృత్యుఘంట మోగుతుందో యెలా చెప్పగల్గడం? స్వామీ! నామాటేకాదు. మీరు చెప్పిన పథకం ప్రపంచంలో యెంతమందికి అనుకూలిస్తుంది? పుణ్యాత్ములైన సుఖపురుషులకు అన్ని సౌకర్యాలు లభిస్తవి కాని - ప్రపంచంలో దరిద్రులున్నారు. విశ్రాంతిలేక బ్రతుకుకోసం పాటుపడే శ్రమజీవులూ వున్నారు. వారి గతేమి? వారిని యోగం చేయమంటే - పాపం! వారేమి చేస్తారు? యోగాభ్యాసికి ఆహారవిహారాలలో చక్కని వ్యవస్థ వుండాలే. ఏకాంత ప్రదేశం కావాలే. విశేషకారణాలంటూ వుండరాదు. రోగబాధ లుండరాదు. అబ్బో! దానికథ బోలెడు కంబరామాయణం. దేవా! జ్ఞానం - ఆత్మజ్ఞానం మాత్రం యేమంత సులభమా? కాదే! నూటికి కోటి కొక్కడు ఆత్మజ్ఞానం పొందగలిగేది. తక్కినవారు తరించేమార్గం లేదా? నీ దర్బారులో దర్బామనుష్యులకేనా ప్రవేశం? దీనులను దిక్కులేనివారిని పక్కరించే పని లేదా!!”

“సభాష్! అర్జునా! భలే అడిగావు. నా ఆస్థానద్వారం యెప్పుడూ తెరువబడే వుంటుంది. కాని రావాలనే కోర్కెవుంటే చాలు

గొప్పవారిని చేర్చుకుంటాను, తక్కువవారిని చేర్చుకుంటాను. గొప్పవారు — వారు గొప్పవారు కాబట్టి చేర్చుకుంటాను. తక్కువవారు — వారు తక్కువవారు కాబట్టి, పాపం! వారినికూడా చేర్చుకుంటాను. భయపడవలసిన పనేమీలేదు.

“అనన్యచేతాస్సతతం - యో మాం స్మరతి నిత్యశః ।

తస్యాహం సులభః పార్థ ! - నిత్యయుక్తస్య యోగినః ॥”

ఇదో సులభోపాయం చెబుతూన్నాను. అనన్యచిత్తంతో నిత్యయుక్తుడై సతతమూ నిత్యశః నన్ను స్మరించవలసి వుంటుంది. అట్టి యోగి ప్రాణాలను స్వాయత్తంగా వదలనీ — పరాయత్తంగా వదలనీ, ఊర్ధ్వద్వారం గుండా పోనీ మరోద్వారం గుండా పోనీ, వాడు నన్ను చేర్చాడు. అట్టివానికి నేను సులభంగా లభిస్తాను. నన్ను మరువనివాన్ని నేనూ మరువనయ్యా! నేనేమీ కోరడం లేదే. చిత్తాన్ని నాకిమ్ముంటూన్నాను. నీకు శక్తిలేకుంటే పోనీ! యోగంవద్దు. జ్ఞానంవద్దు. కానీ, అనన్యచిత్తంతో నన్ను స్మరించేందుకు శక్తిలేదా! మనుష్యుడు తన చిత్తాన్ని యెవరికో ఒకరికి యిచ్చే వున్నాడు. కొందరు భార్యల కిచ్చినారు. కొందరు బిడ్డల కిచ్చినారు. కొందరు ధనాని కిచ్చినారు. కొందరు పేరు ప్రతిష్ఠల కిచ్చినారు. కొందరు సినిమాల కిచ్చినారు. ఏదో ఒక రకంగా యిచ్చేవున్నారు. భగవంతుని కివ్వాలంటేమాత్రం వచ్చింది పెద్దప్రశ్నయం. తరించడమంటే తేరకు తోటకూరనుకున్నావా?”

పడవ యెల్లెట్లు తిరుగుతూన్నా దిక్కుచి ఉత్తరంవై పే చూపు తూంటుంది. శరీరేంద్రియాలు ఏ యే పనులు చేస్తున్నా భక్తుని చిత్తం భగవదాయత్తమయ్యే వుంటుంది. పతివ్రతాస్త్రీ అన్నిటిని ప్రేమిస్తూన్నా అత్యంతం నిరతిశయప్రేమ పతిపై ననే. అట్లే భక్తునికి ప్రేమింపదగిన వస్తువొక్క భగవంతుడే. భగవంతుని ప్రేమను సంపాదించాలంటే, మొత్తం మన ప్రేమను ఆయనకు సమర్పించాలె. కొంతప్రేమ భగవంతునికి కొంతప్రేమ ప్రపంచానికి యిస్తామంటే - యీ బేరం సాగదు. రాముడేలే చిత్తంలో కాముడు లేడు. కాముడేలే చిత్తంలో రాముడుండడు. ఇద్దరికీ రాజీచేసేమాట కుదరదు. ఒక వ్యక్తి తన వంట్లనునిష్ఠిని పిలిచాడు.

“అరే ! ఈ రోజు కోడిపెట్టను సగంకోసి కూరచేసి, తక్కిన సగం గ్రుడ్లు పెట్టేటందుకు వుంచమన్నా”డట. వంటవాడన్నాడు: “బాబూ ! తిండి మీద ఆశవుంటే గ్రుడ్లమీద ఆశ మానుకోవాలె. గ్రుడ్లమీద ఆశవుంటే తిండిమీద ఆశ మానుకోవాలె. మీరు అవ్వా కావాలె బువ్వా కావాలంటారు. ఈ పప్పు వుడకదండీ !”.

అనన్యచిత్తమనే మాటలో శ్రద్ధ సూచింపబడింది. ‘సతతం’ అనే మాటలో యెడబాటు వుండగూడదనే అర్థం చెప్పబడింది. ‘నిత్యశః’ అనే పదంలో, యిన్నిరోజులు యిన్ని నెలలు యిన్ని సంవత్సరాలు అనికాక జీవిత పర్యంతం అనుష్ఠించాలని దీర్ఘకాలాభ్యాసంపై దృష్టి పెట్టబడింది. ఇట్టి వాన్ని నిత్యయోగి అని భగవంతుడు పేర్కొంటూన్నాడు. “దీర్ఘకాల నైరంతర్యసత్కారనేవితో దృఢభూమిః”. అభ్యాసం చిత్తంలో బలపడాలంటే, ఆదరపూర్వకంగా దీర్ఘకాలం — నిరంతరం సాధన చేయాలని పతంజలి చెప్పినాడు. అభ్యాసం చిత్తంలో బలపడేటందుకు అలాచెప్పితే, భగవంతుడు చిత్తంలో నిలబడేటందుకు అంత పరిశ్రమపనిలేదా అని. కాబట్టి భగవత్ స్మరణకూడా ఆదరపూర్వకంగా దీర్ఘకాల నిరంతరం అభ్యసించాలె.

భగవంతుడేమో సులభసాధన అని చెప్పినాడు. కాని దీన్ని అనుసరించేవారుమాత్రం దుర్లభంగానేవున్నారు. ఆ దుర్లభంగా వుండేవారికి యిది సులభమేనేమో ! ఉండవచ్చు.

అనన్యచిత్తము - సతతము - నిత్యము - నిత్యయుక్తత, యిన్ని మాటలు సాధారణంగా ఒకే అర్థాన్ని సూచించేవి. సాధకుడు సాధనలో యేమాత్రం విసుగు — వేసరపాటు చేరనీరాదనే అభిప్రాయంతో భగవంతుడి పదాలను ప్రయోగించినాడు. “స్వామి! పండ్లండెండ్లనుండి నేను జపం చేస్తూన్నాను. ఇంకా యెన్నాళ్లు చేయా”లంటూ ఒకభక్తుడు రమణమహర్షిని అడిగాడట. “నేను జపం చేస్తూన్నాననే భావన మరచి పోయేవరకూ చేయాలె” - అని ఆయన జవాబు చెప్పినారట. ఇంతకూ, సాధన సహజసాధనకావాలె. దేహభావన మరచిపోయేవరకూ చేయాలె. విసుగూ వేసరపాటూ వుండరాదు.

“అనన్యచిత్తంతో సదా సర్వదా నన్ను స్మరించు”మంటూ భగవంతుడన్నాడు. భగవంతుడు నాకు అన్యంగాలేడు. ఆత్మే పరమాత్మ. అహం బ్రహ్మస్మి—సోఽహం శివోఽహం. ఈ అనుసంధానం నిత్యనిరంతరం జరుగుతుండాలె. దీనినే అనన్యభావన అంటారు; నిత్యయుక్తత అంటారు. శ్వాసపై నిగాపెట్టి అనుసంధానం చేయుమంటూ గురువులు శిష్యులకు చెబుతారు. ఆ పద్ధతి ననుసరించి అజపాయోగం ద్వారా, అహంగ్రహోపాసన ద్వారా, ప్రత్యగభిన్నపరమాత్మను స్మరిస్తూ ప్రతివాడూ భగవత్ ప్రాప్తిని సాధించవచ్చు. అపరోక్ష బ్రహ్మసాక్షాత్కారాన్ని వారు పొందవచ్చు.

“అర్జునా! అనన్యచిత్తంతో నన్ను స్మరించేవారికి నేను సులభంగా లభిస్తానని చెప్పితిని కదా! నన్ను పొందిన ఆ మహాత్ములు పరమసంసిద్ధిని చేరినవారై, దుఃఖాలయమూ అశాశ్వతమూనైన జన్మానికీరారు”.

గతశ్లోకంలో అనన్యచిత్తంతో స్మరణ చేసేవారికి తాను సులభుడనంటూ భగవంతుడు చెప్పినాడు. తాను సులభుడై తే వచ్చే లాభమేమి? ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం యీ శ్లోకంలో చెప్పబడ్డావుంది. భగవంతుడు సులభుడైనాడంటే వారికి భగవత్ ప్రాప్తి లభించిందన్నమాట. భగవత్ ప్రాప్తి నొందినవారిని మహాత్ములంటారు. వారికి అల్పమైన దేహభావం జీవభావం లేదు. బ్రహ్మభావం భగవద్భావం కలవారు, కాబట్టి వారిని మహాత్ములన్నారు. వారి ఆత్మ పరిచ్ఛిన్నమైందికాదు. అపరిచ్ఛిన్నమైంది. వారి అంతఃకరణంలో రజస్తమోరూప మాలిన్యం తొలిగింది. శుద్ధమైన అంతఃకరణం కలవారు కాబట్టి వారు మహాత్ములు. వారు పరమసంసిద్ధిని బొందినారు. మోక్షం అన్నిసిద్ధులకు పరమసిద్ధి. కాబట్టే దానిని సంసిద్ధి అన్నారు. సిద్ధి అంటే అణిమాది అష్టసిద్ధులు. వాటికంటే ప్రత్యేకత చూపేకోసం మోక్షాన్ని సంసిద్ధి అంటారు. తమ ఉపాసనాబలంతో దేవయానమార్గంగుండా వారు బ్రహ్మలోకం వెళ్లుతారు. ఈ బ్రహ్మలోకాన్నే వైష్ణవులు వైకుంఠమని, శైవులు కైలాసమని, శాక్తేయులు శ్రీపురమని అంటారు. ఆ బ్రహ్మలోకంలో దివ్యభోగాలనుభవించి తత్త్వజ్ఞానాన్నిబొంది కైవల్యము కీని అనుభవిస్తారు. వారికి పునర్జన్మ

మంటూ లేదు. పునర్జన్మ దుఃఖాలయమని అశాశ్వతమని భగవంతుడు గర్వించాడు. జన్మసంబంధమైన దుఃఖాలను గంభీరనిషత్తు పేర్కొనింది. ఆధ్యాత్మికదుఃఖం ఆధిభౌతికదుఃఖం ఆధిదైవికదుఃఖం, ఈ త్రివిధ దుఃఖాలు ప్రతి జన్మలోను వెన్నంటే వున్నాయి. ఈ శరీరంలోనే కల్గి అనుభవానికి వచ్చే దుఃఖాలను, జ్వరం తలనొప్పి గజ్జ మొదలైన నవాటిని ఆధ్యాత్మిక దుఃఖాలంటారు. శరీరానికి వెలుపల యింద్రియాలకు గోచరించే భూతాలవలన — తేలు పాము రాళ్ళు ముళ్ళు మొదలగువాటివలన కలిగేదుఃఖాలను ఆధిభౌతికదుఃఖాలంటారు. శరీరం వెలుపల యింద్రియ గోచరంకాని భూతాలద్వారా కలిగే — భూకంపం పిడుగుపాటు తుపాను అతివృష్టి, అనావృష్టి వీటిద్వారా కలిగేదుఃఖాలు ఆధిదైవిక దుఃఖాలంటారు. జన్మకల్గిన తర్వాత యీ దుఃఖాలు తప్పేవికావు. భగవత్ప్రాప్తి కలిగేవరకు జీవునికి జన్మపరంపరలు తప్పవు. ఈ జన్మాన్ని వదిలితే మళ్ళీ జన్మం సిద్ధం. కర్మపరవశుడై దేవతా మనుష్య పశు పక్షి క్రిమి కీటక వృక్ష లతాది జన్మలలో ఉద్భవిస్తాడు. దీన్నే పునర్జన్మ అంటారు. ఏ జన్మలోకాని దుఃఖం వుండనేవుంది. చక్రవర్తికానీ గాక — తలపై కిరీటమేగాని తల నిండా సంకటాలే. మనం సుఖాలనుకొన్నవికూడా సుఖాభాసలేకాని నిక్కంగా సుఖాలుకావు. పరిణామదుఃఖ తాపదుఃఖ సంస్కారదుఃఖాలతోకూడిన ప్రపంచవిషయాలు మొత్తం వివేకులకు దుఃఖంగానే భాసిస్తవి. ప్రపంచం అశాశ్వతమని చాటి చెప్పేకోసం ప్రత్యక్షసాక్ష్యం మృత్యువు వుండనేవుంది. వస్తువులే అనిత్యాలైనపుడు వాటివల్ల వచ్చే సుఖంమాత్రం యెంతవరకు స్థిరంగా వుంటుంది? ఈ నాడు సుఖం కల్గించే వస్తువులు కలకాలం సుఖదాయకాలుగానే వుండబోవు. శరీరంకాని ప్రపంచంకాని వస్తువులుకాని, మారిపోయేది వాటి స్వభావం కాబట్టి మరొకనాటికి దుఃఖదాయకాలుగా కావచ్చు. వస్తువును వదలి తానైనా పోవాలె. తన్నువదలి వస్తువైనా పోతుంది. ఇది తప్పేదికాదు. కాబట్టి వస్తువియోగకాలంలో దుఃఖం తప్పదు. ప్రపంచంలో కొఱతలేని మానవుడంటూ లేదు. కొఱత కనపడ్డాండేవరకు దుఃఖం సతాయిస్తూనే వుంటుంది. పరమాత్మునితో పోల్చి చూచినపుడు ప్రపంచమూ ప్రపంచ సుఖాలూ అత్యంతతృప్త్యమూ దుఃఖపూర్ణంగానూ గోచరిస్తవి.

భగవంతుని సందేశాన్ని మనం విన్నాం. భగవత్ ప్రాప్తి చెందిన మహాత్ములు తప్ప తక్కిన జీవులందరూ జన్మసంసారదుఃఖానికి పాల్పడ వలసిందే. ఏతంబైనలాగా క్రిందికి మీదికి తిరుగక తప్పదు. ఈ విషయాన్నే భగవంతుడు మరొక్కవిధంగా బోధిస్తున్నాడు:

“అర్జునా! బ్రహ్మలోకపర్యంతం యేలోకానికి వెళ్లి నా తిరిగి రావలసే వుంటుంది. కాని, కౌంతేయ! కాలాతీతుడనైన నన్ను చేరిన వారు మాత్రం పునర్జన్మ పొందవలసిన పనిలేదు.”

భగవానుడీశ్లోకంలో అర్జునుని వృద్ధిశించి రెండు సంబోధనలను వాడినాడు. ‘అర్జునా’ అను మాట స్వాభావికంగా నీవీ తత్త్వానికి అధికారివని సూచించుటకై వాడబడింది. ‘కౌంతేయ! అనుమాట వంశక్రమాన్ని బట్టికూడ నీ యోగ్యత ఉత్తమమైనదని సూచించుటకై చెప్పబడింది. ఈ రెండు యోగ్యతలూకలవాడు కాబట్టే చెప్పిన బోధను స్వాయత్తం చేసుకునే శక్తి అర్జునునికి కల్గింది.

ఈ అధ్యాయంలో యిది పదారవశ్లోకం. దీనిలో ‘అబ్రహ్మ భువనాల్లోకాః’ అని ప్రయోగం జరిగింది. ‘బ్రహ్మలోక పర్యంతమైన లోకాలు’ అని దీనికి అర్థం. బ్రహ్మలోకంతోసహా అన్ని లోకాలు నశించి పోయేవే; పునరావృత్తి కలవే — అని ఒక అర్థం. బ్రహ్మలోకంవరకుగల లోకాలు పునరావర్తనం గలవి; బ్రహ్మలోకం మాత్రం అలాకాదు — అని ఒక అర్థం. బ్రహ్మలోకపర్యంతమను మాటకు యీ విధంగా రెండు విధాలైన అర్థాలను గ్రహించడం కద్దు. ఈ చోట శ్రీరామతీర్థ స్వాములవారి పట్టశిష్యులు శ్రీ నారాయణస్వాములవారు తాము వ్రాసిన ‘భగవదాశయాధీషిక’లో క్రిందివిధంగా వెల్లడించినారు:

“అబ్రహ్మభువనాల్లోకాః” = బ్రహ్మలోకపర్యంతం అన్ని లోకాలు పునరావృత్తి కలవే. ఇక్కడ ‘అబ్రహ్మభువనాత్’ లోని ‘అ’ అనే శబ్దం రెండు అర్థాలను యిస్తుంది. ‘సహితం’ అని ఒక అర్థం. ఉదాహరణం: ‘అబలగోపాలం’ = బాలకుల సహితంగా, అనినట్లు. ‘వరకు’ అని మరొక్క అర్థం. ‘అపర్యంతం వృష్టిః’ = పర్యంతంవరకు వృష్టి. పర్యంతమీద లేదు. పర్యంతంవరకే.”

ఈ విధంగా రెండువిధాలైన అర్థాలున్నా, “అబ్రహ్మభువనాల్లోకాః” అనుచోట “బ్రహ్మలోక సహితంగా” అనే అర్థాన్నే చాలమంది చెప్పినారు. శ్రీశంకరులవారు శ్రీ ఆనందగిరి శ్రీ మధుసూదనసరస్వతి శ్రీధరస్వామి శ్రీచిద్భనానందగిరి శ్రీజ్ఞానదేవుడు శ్రీలోకమాన్యతిలక్ ప్రభృతులీ అర్థాన్నే గ్రహించారు. ఒకరిద్దరు ద్వైతపండితులు, ఒకరిద్దరు ఆర్యసామాజికులుమాత్రం ‘వరకు’ అనే అర్థాన్ని చెప్పినారు. మొదటివారు ‘బ్రహ్మలోక సహితం’గా అర్థం చెప్పినారు. రెండవవారు ‘బ్రహ్మలోక రహితం’గా అర్థం చెప్పినారు. ఈ రెండు అర్థాలు పరస్పర విరోధాలు కావు. ఆయాసందర్భాలలో సత్కాలే.

బ్రహ్మలోకం వెళ్లినవారికి పునరావృత్తి లేదని ఉపనిషత్తులలో — బ్రహ్మసూత్రాలలో చెప్పబడింది. పునరావృత్తి యెవరికిలేదు? ఉపనిషత్తులలో ముక్తి రెండువిధాలుగ చెప్పబడింది. ఒకటి సద్యోముక్తి. రెండవది క్రమముక్తి. సద్యోముక్తినే కైవల్యముక్తి అంటారు. ఈ లోకంలోనే — యీ జన్మలోనే తత్త్వసాక్షాత్కారంద్వారా కైవల్యముక్తిని — సద్యోముక్తిని పొందినవారు యే లోకానికి పోవలసిన పని లేదు. వారు యిక్కడిక్కడే ముక్తులైనారు. ఇక్కడే తత్త్వజ్ఞానాన్ని పొందజాలనివారు సగుణబ్రహ్మోపాసనం చేసి అర్చిరాది మార్గంతో బ్రహ్మలోకం చేరి ఆ లోకాధ్యక్షుడగు బ్రహ్మదేవునిచే మహావాక్యోపదేశం పొంది ఆయనతోపాటు ముక్తులైతారు.

ఈ రెండువిధాలుగాక మరొక్క సవికల్పముక్తివుంది. పంచాగ్నివిద్యద్వారా బ్రహ్మలోకం వెళ్లినవారు కల్పపర్యంతం అచ్చటే వుంటారు. మళ్లీ కల్పంవరకు వారు తిరిగిరారు. ఇదీ యిచ్చటి విశేషం. అంతేగాని బొత్తిగా తిరిగిరారనే మాటలేదు. ఇంద్రాగ్ని వరుణాది యితరలోకాలకు వెళ్లినవారు, ఒక కల్పంలోనే యెన్నోమార్లు పునరావృత్తి పొందవలసి వుంటుంది. బ్రహ్మలోకం వెళ్లినవారికీ దురవస్థలేదు. కోర్కెలతోకూడి కర్మలుచేసి పంచాగ్నివిద్యద్వారా బ్రహ్మలోకం వెళ్లినవారికి పునరావృత్తి, చివరికి కల్పాదిలోనైనా తప్పుడంటేదు కాబట్టి భగవంతుడు బ్రహ్మలోకసహితంగా అన్నిలోకాలనూ పునరావృత్తికలవిగా సెలవిచ్చినాడు.

బ్రహ్మలోకప్రాప్తి రెండు విధాలుగ వుంటుంది. ఉపాసన ద్వారాను — కర్మలద్వారాను. ఉపాసనద్వారా బ్రహ్మలోకం పొందిన వారు బ్రహ్మతోబాటు ముక్తిని బొంది తిరిగిరాదు. కాని కర్మలద్వారా బ్రహ్మలోకం పొందినవారికి తిరిగిరాడం తప్పదు. వీరి విషయమే యిచ్చట చెప్పబడింది. భగవత్ ప్రాప్తిమాత్రమే నిత్యమైన స్థితి. తక్కిన లోకాలన్నీ — చివరికి బ్రహ్మలోకం కానీగాక, అనిత్యమేనంటూ చెప్పడం జరిగింది. బ్రహ్మలోకమే అనిత్యమని చెప్పిన తర్వాత తక్కినలోకాల విషయం చెప్పుటే పనికాదు. అనిత్యమైన లోకాలపై — ఆ లోక భోగాలపై ఆసక్తినుంచుట తగదంటూ అభిప్రాయం.

నీ పుణ్యం వుండేవరకూ దివ్యలోకాలలో సుఖభోగాల ననుభవించవచ్చు. ఆ పుణ్యం కాస్తా తిరిగిపోయిందా, మళ్ళీ వెనక్కు తిరిగిరావలసిందే. మీ కల్యాణదుర్గంలో వెయ్యి రూపాయలు సంపాదించుకొని జేబులో పెట్టుకొని బెంగుళూరు వెళ్ళినావు. వెయ్యి రూపాయలు జేబులో వుండేవరకూ బెంగుళూరు మొత్తం నీదే. సినిమాలు హోటళ్లు వీధులు బజార్లు — అంతా నీదే సామ్రాజ్యం. కాని మణిపర్లు ఖాళీ అయిందా, చచ్చి గోపెట్టినా కప్పు కాఫీ యిచ్చే దిక్కుండదు. పుణ్యలోకాల పరిస్థితి యింతే. పుణ్యసంపద వుండేవరకూ అక్కడివారు నీ అడుగులకు మడుగు లొత్తుతారు. తర్వాత క్రిందికి నెట్టివేస్తారు. ఊర్ధ్వలోకాలలోకూడా ఊయ పతన సాతిశయాలనే దోషాలుండనే వుంటవి. ఊయమంటే తఱుగు బాటు. పతనమంటే నాశం. సాతిశయమంటే తనకంటె పై వానినిచూచి అనూయపడుట. ఈ మానవలోకంలోవలెనే అక్కడకూడా యీ దోషాలున్నాయి. ఒక వ్యక్తి యెన్నికలలో గెలిచి అదృష్టం కొద్దీ 'మినిస్టర్' అయ్యాడు. అతని ఆయుస్సు అయిదేండ్లు. ఒక యేడు గడిచిందా — యిక నాలుగేండ్లే. రెండేండ్లు గడిచాయా — ఇక మూడేండ్లే. ఇది ఊయ దోషం. తనకంటె పై వాని చూచినపుడు కల్గే కడుపుమంట సాతిశయ దోషం. అయిదేండ్లు ముగిసి కుర్చీదిగి యింటికి వచ్చాడా—యిది పతనం. ఇంతవరకూ అందరూ జోహుకుములు చెల్లించినవారే. ఇక మార్కెట్టుకు పోవాలంటే దిక్కులేదు. ఊర్ధ్వలోకాల గతి యింతే. కాబట్టి వాటిని నమ్ముకొని చెడిపోవద్దంటూ భగవంతుడు ఉపదేశిస్తూన్నాడు.

ఈ విషయంలో వ్యాసభగవంతుడొక దృష్టాంతం చెప్పినాడు. ఒక వ్యక్తి నేరంచేసి పట్టువడ్డాడు. న్యాయాధిపతి వానికి యిరవై యేండ్లు శిక్ష విధించాడు. బల్లారి సెంట్రల్ జైలుకు పంపించారు. రెండేండ్లు గడిచే సరికి ఆ జైలు రివేరి కావలసివచ్చింది. ఆ ఖైదీని వేరేజైలుకు మార్చాలె. వానివెంట యిద్దరు పోలీసులనుబెట్టి రాజమండ్రి జైలుకు పంపినారు. మరి రెండేండ్లకు ఆ జైలుకూడా మరమ్మతు కావలసివచ్చింది. పోలీసులను వెంటబెట్టి వానిని వేలూరుజైలుకు పంపినారు. శిక్ష మిగిలివుండేవరకూ జైళ్ళకు మార్పిడి చేసేటపుడు వెంట పోలీసులుంటారు. శిక్ష ముగిసి యిరవై యేండ్లు నిడినాక వానిని యింటికిపంపాలె. ఇంటికి పంపేటపుడు పోలీసులు వెంటలేరు. వాడు స్వతంత్రుడు.

జీవుడు తప్పుచేసి జన్మబంధంలో పడినాడు. ఇది అనంతకాలశిక్ష. ఖైదీ జైళ్లను మార్చినట్లు జీవుడు దేహాలను మారుస్తూన్నాడు. పుణ్య పాపకర్మలనే పోలీసులకు పరతంత్రుడై వున్నాడు. ఆత్మజ్ఞానం కల్గినపుడు, పరమాత్మసాక్షాత్కారం కల్గినపుడు వాడు స్వతంత్రుడై నాడు. వాడు తన యింటికి వెళ్ళినట్లు. భగవత్ ప్రాప్తి కల్గినంతవరకూ యే లోకాలకు వెళ్ళినా మళ్ళీ రావలసిందే; మళ్ళీ పోవలసిందే.

“అర్జునా ! వెయ్యి యుగాలు బ్రహ్మకు పగలు. వెయ్యి యుగాలు ఆయనకు రాత్రి. బ్రహ్మదేవుని అహోరాత్రాలను తెలిసిన ఋషులీనంగతిని చెబుతూన్నారు”.

బ్రహ్మలోకంకూడా అనిత్యమని యింతవరకు చెప్పబడింది. ఆ మాటను మరింత పోషించేకోసం యిప్పుడు బ్రహ్మదేవుని జీవిత పరిమితి చెప్పబడ్డాంది. ఆతని ఆయుస్సును లెక్కవేస్తూన్నారని అర్థం.

మనకు ఒక నెల పితృదేవతలకు ఒక రోజు. మన శుక్లపక్షంవారికి పగలు. మన కృష్ణపక్షంవారికి రాత్రి. మనసంవత్సరం దేవతలకు ఒకరోజు. మన ఉత్తరాయణం వారికి పగలు. మన దక్షిణాయనంవారికి రాత్రి. మన మున్నూట అరవై (360) సంవత్సరాలు దేవతలకు ఒక్క సంవత్సరం. దేవతల సంవత్సరాలను దివ్యవర్షాలంటారు.

మనలెక్క-ప్రకారం, కృతయుగానికి (1728000) పదేడులక్షలు యిరవై యెనిమిదివేలూ, త్రేతాయుగానికి (1296000) పండ్డెండులక్షలు తొంభై ఆరువేలూ, ద్వాపరయుగానికి (864000) యెనిమిదిలక్షలు అరవై నాల్గువేలూ, కలియుగానికి (432000) నాల్గులక్షలు ముప్పైరెండువేలు సంవత్సరాలు. కలియుగానికి రెట్టింపు సంఖ్య ద్వాపరయుగం. మూడు రెట్లు త్రేతాయుగం. నాల్గురెట్లు కృతయుగం. మొత్తం నాల్గుయుగాల సంఖ్య మనుష్యప్రమాణంలో (4320000) నలభై మూడులక్షలు యిరవై వేల సంవత్సరాలు. దేవతల ప్రమాణంలో (12000) పండ్డెండువేలు దివ్యవర్షాలు.

నాల్గుయుగాల సంపుటిని మహాయుగమని దివ్యయుగమని అంటారు. “చతుర్ద్యుగసహస్రం తు బ్రహ్మణో దినముచ్యతే” — అని పురాణోక్తి కలదు. వెయ్యి మహాయుగాలు బ్రహ్మకొకపగలు. బ్రహ్మ దేవుని ఒక్కపగటిలో పదునాల్గుమంది మనువులు మారిపోతారు. ఒక మన్వంతరప్రమాణం $71\frac{1}{4}$ మహాయుగాలు; అనగా $857142\frac{1}{4}$ దివ్య వర్షాలు; లేదా $308571428\frac{3}{4}$ మానవీయ సంవత్సరాలు. ఇట్టివి పదు నాల్గుకలిస్తే వెయ్యిమహాయుగాలు బ్రహ్మకుపగలు. అనగా (12000000) ఒకకోటి యిరవైలక్షల దివ్యవర్షాలు. లేదా, (4320000000) నాల్గు అర్బుదములు ముప్పైరెండుకోట్లు మానవీయసంవత్సరాలు. ఇన్ని సంవత్సరాలే ఆయన రాత్రికూడ. బ్రహ్మదేవుని పగటిని కల్పమంటారు. ఆయన రాత్రిని ప్రళయమంటారు. ఈ ప్రళయం కార్యప్రకృతికి సంబంధించిన ప్రళయం. అంతేకాని మూలప్రకృతికి సంబంధించిన ప్రళయంకాదు.

మనలెక్కలో (8640000000) ఎనిమిది అర్బుదములు అరవై నాల్గు కోటిసంవత్సరములు బ్రహ్మకొకరోజు. ఇట్టి పదిహేనురోజులాయన కొకపక్షం. రెండుపక్షాలొక నెల. పండ్డెండు నెలలొక సంవత్సరం. మొదటి యాభై సంవత్సరాలు ప్రథమపరార్థం. రెండవ యాభై సంవత్సరాలు బ్రహ్మకు ద్వితీయపరార్థం. మొత్తం నూరుసంవత్సరాలు, అనగా మానవీయప్రమాణంతో 31104000000000 సంవత్సరాలు బ్రహ్మకు ఆయుస్సు.

బ్రహ్మదేవునికికూడా కాలపరిచ్ఛేదం వుండడంబట్టి బ్రహ్మలోకాన్ని అనిత్యమని చెప్పడం కల్గింది. ఈ విషయాలు మనుస్మృతిలోను మహాభారతం శాంతిపర్వంలోను చెప్పబడ్డాయి. మనదృష్టిలో యెంతదీర్ఘంగా వున్నా బ్రహ్మదేవుని జీవితంపై తం అనిత్యమేనని ఫలితార్థం.

బ్రహ్మదేవునికి పగలు ప్రారంభమైనపుడు స్వర్గాది అని కల్పాది అని అంటారు. కల్పాదిలో అవ్యక్తంగావున్న భూతకోట్లు వ్యక్తావస్థకు వస్తవి. సూక్ష్మరూపంగావున్న సృష్టి స్థూలరూపం ధరిస్తుంది. ఆయనకు రాత్రిరాగానే అనగా ప్రళయంలో వ్యక్తంనుంచి అవ్యక్తంలోకి భూత కోట్లు చేరిపోతవి. దీనిని దై నందినప్రళయమంటారు. ఈ ప్రళయంలో స్వర్గాదిలోకాలు — మూర్తద్రవ్యాలు నశిస్తవి. కాని పంచభూతాలు నశించవు. బ్రహ్మదేవునికి నూరేండ్లు ముగుస్తూనే మహాప్రళయం సంభవిస్తుంది. ఆ సమయంలో పంచభూతాలు — మూర్తామూర్త ద్రవ్యాలు, మూలప్రకృతిలో లయిస్తవి. దీనినే ప్రాకృతికప్రళయమంటారు. మోక్షదశలో ప్రకృతికూడ బాధింపబడుతుంది. కాబట్టి ముక్తిని ఆత్మంతికప్రళయమంటారు. ఈ శ్లోకంలో బ్రహ్మదేవుని పగలును వ్యక్తమని, రాత్రిని అవ్యక్తమని చెప్పినారు. మీ నిద్రలో మీ చిన్నసంసారం లయించి, మీ జాగ్రత్తలో బైటికి వస్తూంది. అట్లే బ్రహ్మదేవుని సంసారం — ఆయన సృష్టి, ఆయన రాత్రిలో అవ్యక్తమై పగటిలో వ్యక్తమైతూంది.

“పార్థా ! అవ్యక్తంనుండి వ్యక్తం కావడమంటే క్రొత్తగా రావడమంటూ యేమిలేదు. వెనుకటి కల్పంలోని జీవులు మళ్ళీ సృష్టింపబడ్డూన్నారు. స్థూలశరీరాలు మారినా సూక్ష్మశరీరాలు అప్పటివే. వేషాలు మారినవికాని పాత్రలు ఒకటే. రంగులు మారినప్పటికీ వస్తువులు ఒక్కటే. ముందు ప్రాతదేకాని సీసాలు క్రొత్తవి. ఈ నామరూప మాయావిలాసానికే ప్రపంచం భ్రమించిపోతూంది. ఆవిర్భావం చెందిన భూతసముదాయమే బ్రహ్మదేవుని నిద్రావస్థలో తిరోభావాన్ని చెంది పోతూంది. మళ్ళీ అదే భూతకోటి బ్రహ్మయొక్క జాగ్రదవస్థలో ఆవిర్భవిస్తూంది. కర్మపాశానికి పరవశమై వుండేవరకూ జీవులకీ దురవస్థ తప్పింది కాదు.”

లయమంటే నాశంకాదు. కంటికి కానరాని స్థితిని బొందుట లయమంటారు. నీటిలో వుప్పువేసినపుడు అది లయించింది. నశించలేదు. అవ్యక్తమనగా కానరానిస్థితి. వ్యక్తమనగా కాన్పించుస్థితి. నీటి ఆవిరి ఆకాశంలో అవ్యక్తంగావుంది. వానవచ్చినపుడు వ్యక్తమైంది. ఎండ వేడి మితో మళ్ళీ అవ్యక్తమైంది. నాశమూలేదు. ఉత్పత్తియూలేదు. స్థితి యొక్క వ్యత్యాసమూత్రం. సృష్టిప్రళయాలూ యింతే. బ్రహ్మదేవుడు శూన్యంనుండి బ్రహ్మాండాలను సృష్టించడంలేదు. అవ్యక్తంనుండి సృష్టిస్తాడు. ప్రళయవిషయమూ అంతే.

మెడకు త్రాడు తగుల్కొని వుండేవరకు బావిలోవదలిన పాత్రకు పైకిరాడం క్రిందికిపోడం తప్పదు. దారానికి చిక్కివుండేవరకు గాలిపటం క్రిందికి రాడం పైకిపోడం తప్పదు. త్రాడు జారితే దారం తెగితే అవి స్వతంత్రాలయ్యాయి. అంతవరకూ పరతంత్రాలే. అట్లే అవిద్యాకామ కర్మలకు వశమై వుండేవరకూ ప్రాణులకు జన్మమరణబాధ తప్పదు. మెను కటి కల్పంలోని భూతసముదాయమే మళ్ళీ వ్యక్తమైతూందికాని క్రొత్తగా సృష్టి అంటూ యేమీలేదు. “సూర్యాచంద్రమసౌ ధాతా యథా పూర్వమకల్పయత్” — అని వేదం చెప్పింది.

భగవంతుడీ పందొమ్మిదవ శ్లోకంలో కర్మసిద్ధాంతాన్ని బలపరిచాడు. చేసుకున్న పుణ్యపాపకర్మలకు అనుకూలంగా పునఃపునః జన్మలు లభిస్తవనేది కర్మవాదం. కర్మవాదాన్ని అంగీకరించకపోతే, పుణ్యపాపాలకు — సుఖదుఃఖాలకు వ్యవస్థ లేకపోతుంది. కృతప్రణాశం అకృతాభ్యాగమమనే రెండు దోషాలు అపరిహార్యంగా నిలిచిపోతవి. కర్మసిద్ధాంతాన్ని ఒప్పుకోకపోతే యిప్పుడు మనంచేసే పుణ్యపాపాలకు గతిలేక వ్యర్థమైనట్లేగదా! దీనినే కృతప్రణాశమంటారు. పుట్టిన ప్రాణులలో కొందరు సుఖాన్ని కొందరు దుఃఖాన్ని అనుభవిస్తూన్నారు. అందరూ సమానంగాలేరే! ఈ ప్రశ్నకు కారణం లేకపోతుంది. దీనినే అకృతాభ్యాగమదోషమంటారు. ఆ రెండుదోషాలను నివారిస్తూ కర్మసిద్ధాంతాన్ని ప్రతిపాదిస్తూ భగవంతుడీ శ్లోకంలో అవే జీవులు పునఃపునః ఆవిర్భావతిరోభావాలను పొందునంటూ చెప్పివున్నారు.

భగవంతుడు పదారవశ్లోకంలో “లోకాల అనిత్యత్వాన్నీ, భగవతోప్రాప్తియొక్క నిత్యత్వాన్నీ” చెప్పివున్నారు. దానిలో మొదటి మాటైన “లోకాల అనిత్యత్వాన్నీ” వివరిస్తూ పదేడు పద్యనిమిది పందొమ్మిది శ్లోకాలు చెప్పబడినవి. రెండవ మాటైన “భగవతోప్రాప్తియొక్క నిత్యత్వాన్నీ” వివరిస్తూ ముందటి రెండుశ్లోకాలు చెప్పబడ్డాయి.

“అర్జునా! కాలపరిచ్ఛిన్నాలు కాబట్టి, బ్రహ్మలోకపర్యంతం యే లోకానికి వెళ్లి నా పునర్జన్మం తప్పదని వింటివిగదా! ఇక గతేమి? జన్మరాహిత్యానికి మార్గమేలేదా అని నీకు సందేహం కల్గివుండవచ్చు. విను. ఈ అనిత్యలోకాలకంటే విలక్షణమైన నిత్యస్థితి ఒకటి వుంది. ఇంతవరకు బ్రహ్మదేవుని పగటిని వ్యక్తమని, రాత్రిని అవ్యక్తమని చెప్పితినిగదా! ఆ వ్యక్తావ్యక్తాలకు విలక్షణమైన అవ్యక్తస్థితి ఒకటి వుంది. బ్రహ్మదేవుని రాత్రికాలం అవ్యక్తమని చెప్పబడింది. ఆ అవ్యక్తం సాపేక్షికమైంది. వ్యక్తముచు దృష్టిలోపెట్టుకుని అది అవ్యక్తమైంది. కాబట్టే దానిని సాపేక్షిక అవ్యక్తమని అన్నాం. అంతేకాదు. స్థూల రూపాలు లేకపోయినా సూక్ష్మపంచభూతాలరూపంతో ఆ అవ్యక్తం వుంది. ఇది బ్రహ్మదేవుని నిద్రారూపమైన అజ్ఞానం; అనిత్యం. దీనికంటే విలక్షణమూ - ఉత్కృష్టమూనైన అవ్యక్తస్థితి వుంది. ఇది యింద్రియాలకు తెలియబడేదికాదు. బ్రహ్మదేవుని నిద్రావస్థే మనం తెలియలేనంతటి సూక్ష్మమైంది. దానికి ఆధారమై మరీ పరమసూక్ష్మమైన పరమాత్మ యింద్రియాలకు యేలాగ వ్యక్తమైతాడు? కాబట్టే అవ్యక్తమనినారు. ఆ అవ్యక్తాన్ని అక్షరమని అంటారు. అది సనాతనమైన సత్తారూప బ్రహ్మవస్తువు. బ్రహ్మాదిస్తంబపర్యంతాలైన సమస్త పదార్థాలు నశించినా, అది నశించేదికాదు. దానిని పరమగతి అంటారు. పరమగతి అని యెందుకన్నారంటే, అక్కడికి వెళ్లి నతర్వాత తిరిగిరావలసిన పనిలేదు. ప్రపంచంలో యెక్కడికిగాని యేలోకానికిగాని వెళ్లి నామంటే మళ్ళీ తిరిగిరావాలె. వెళ్లేటందుకు మార్గ ముందంటే వచ్చేటందుకూ వుంటుంది. కాని యీ పరమగతి విలక్షణమైంది. వెళ్లేటందుకేగాని వచ్చేమార్గం లేదు. అది నా పరమధామం. నా పరమధామమని అంటే

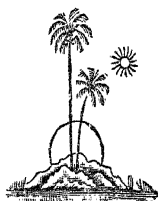
నేను వేరు—అది వేరుగా వున్నామనికాదు. నా స్వరూపమే నన్నమాట. రాహువుతల అనినట్లు నాధామమని చెప్పబడింది. రాహువుతల అని నపుడు తలే రాహువుకాని తలకు భిన్నంగా రాహువులేడు. రాహు గ్రహానికి మొండెం లేదుగదా ! రాహువు, తలకంటే భిన్నం కానట్లు, ఆ పరంధామానికి భిన్నంగా నేను లేను. నేనే పరంధామం; పరంధామమే నేను. సర్వోత్కృష్టమూ సర్వోపాధిరహితమూ నైన నా వాస్తవ స్వరూపాన్ని చేరినవారు తిరిగి జన్మమరణరూప సంసారానికి పాల్పడరు. చేరుట అంటే అప్రాప్తరూప ప్రాప్తికాదు; ప్రాప్తరూప ప్రాప్తి అని గ్రహించాలె. ఆ సచ్చిదానందపరబ్రహ్మం తన స్వరూపమేనంటూ అభేదంగా తెలుసుకున్న అధికారులు పునర్జన్మాన్ని బొందరు. ఆస్థితిని పొందేటందుకు సాధనమేదని అడుగుతావా? విను. ఈ విషయం యీవరకే చెప్పినాను. అయినా మరింత దృఢంగా మరొక్కసారి విను.

“పురుషస్స పరః పార్థ ! - భక్త్యా లభ్యస్త్వనన్యయా ।
యస్యాంతస్థాని భూతాని - యేన సర్వమిదం తతమ్ ॥ ”

“పుథాకుమారా ! పరమగతి అన్నా పరమధామమనినా పురుషుడనినా ఆ పరమాత్మునికి సంబంధించిన నామాలే. ఆతనియందే ఈ భూత కోట్లన్నీ కల్పింపబడి వున్నాయి. అలలకు సముద్రంవలె యీ నానా నామరూప కార్యపదార్థాలకు అతడే ఆధారం; అతడే అధిష్ఠానం. ఇదం వృత్తికి గోచరించే దృశ్యపదార్థాలన్నిటిలో ఆ పరమాత్మే వ్యాపించి వున్నాడు. ఆ నిరతిశయపరమపురుషుడు అనన్యభక్తితో మాత్రం లభ్యమైతాడు”.

ఈ శ్లోకంలోని “యేన సర్వమిదం తతమ్” అనే చివరిచరణం భగవద్గీతలో మొత్తం మూడుచోట్ల ప్రయోగింపబడింది. గీతాచార్యుడు ముమ్మారుచ్చరించిన యీ మహావాక్యం యెంత ప్రభావోపేతమైందో వేరే చెప్పి పనిలేదు. రెండవ అధ్యాయం పదేడవ శ్లోకంలోనూ, యీ యెన్నిదవ అధ్యాయం యీ యిరువై రెండవశ్లోకంలోనూ, చివరి పదు నెన్నిదవ అధ్యాయంలో నల్వది ఆరవశ్లోకంలోను చెప్పబడింది. ఈ మహా వాక్యంలో పరమాత్ముని అఖండస్వరూపం బోధింపబడింది. “ఎందెందు

వెదకి చూచిన నందందే గలడన్న ప్రహ్లాదుని అనుభవమూ యిదే. ఇది హిందూమతం ప్రపంచాని కిచ్చిన మహాసందేశం. అస్తి భాతి ప్రియ రూపంతో - సచ్చిదానందరూపంతో పరమాత్ముడు అన్ని వస్తువులలో వ్యాపించివున్నాడు. ఇదంవృత్తికి గోచరించే - యిది యిది అని మనకు తెలియబడే అన్ని వస్తువులకు సత్తాస్ఫూర్తులను ప్రసాదిస్తూ ఆయనే వున్నాడు. నిజంగా వుండేది ఆయనే. ఒకప్పుడుండి ఒకప్పుడు లేకపోయే, మొదట్లోలేక చివరిలోలేక మధ్యలోమాత్రం గోచరించే నామరూప జగత్పదార్థాలను వున్నవని చెప్పడంకూడా పరమార్థదృష్ట్యా తగదు. త్రికాలాలలో వుండే నిత్యసత్యవస్తువు పరమాత్మే. కుండలలో మట్టివ్యాపకమై వున్నట్లు, ఆభరణాలలో బంగారు వ్యాపకమై వున్నట్లు పాలలో మెన్న వ్యాపకమై వున్నట్లు పరమాత్మ యీ అన్నిటిలో వ్యాపించివున్నాడు. కల్పితసర్పం అధిష్ఠానరజ్జువునందే వున్నట్లు, మాయాకల్పితభూతజాలం అధిష్ఠాన పరమాత్మునిలోనే వుంది. అట్టి పరమాత్ముడు అనన్యభక్తితో మాత్రం లభిస్తాడు. ఆ పరంధామాన్ని ఆ పరమగతిని ఆ పరమాత్మును పొందుటకు సాధనం అనన్యభక్తి. అన్యవస్తువులపై ప్రీతి వదలి పరమాత్ముని పైననే ప్రీతిసుంచుట అనన్యభక్తి. ఇది స్థూలరూపం. అన్యం కానిది అనన్యం. పరమాత్ముడు తనకు అన్యంగా లేడని, పరమాత్ముడే తాను - తానే పరమాత్ముడననే అఖండభావనను పొందుట అనన్యభక్తి. ఇది ముఖ్యరూపమైన జ్ఞానలక్షణాత్మకమైన అనన్యభక్తి. వాని వాని అధికారి భేదాన్ని బట్టి యీ రెంటిలో దేనినైనా అవలంబించవచ్చు.

ప్రియమైన ఆత్మబంధువులారా!

భగవదనుగ్రహంతో చల్లగా మెల్లగా చివరిఘట్టానికి వచ్చి చేరుకున్నాం. ఈ అధ్యాయంలో యిది చివరి ప్రకరణం. ఇందలి విషయం క్లిష్టమైంది. జీవునికి కల్గే లోకాంతరగమనవిషయాలిందులో చెప్పబడ్డాయి. శాస్త్రగమ్యమైన విషయాలు కాబట్టి యివి శ్రద్ధపై ఆధారపడి వుంటాయి. శ్రుతులు చెప్పినవి; భగవంతుడు చెప్పినాడు; ఆపులైన మహర్షులు చెప్పినారు; కాబట్టి శ్రద్ధతో నమ్మాలె. అతీంద్రియమైన విషయాలు తర్కానికి అందవు.

ప్రపంచంలోని మొత్తం మానవకోట్లను నాలురకాలుగా విభజించవచ్చు. ఒకటి కర్మాతీతులు. రెండు నిష్కామకర్మయోగులు. మూడు సకామకర్మయోగులు. నాలు కర్మభ్రష్టులు. మొదటివారైన కర్మాతీతులు జీవన్ముక్తులు. సరూపంతో కనబడే నారాయణులు. వారి కర్మలు జ్ఞానాగ్నిచే దగ్ధమైపోయాయి. వారు కృతకృత్యులు. వారికి విధినిషేధాలులేవు. వారు చెప్పింది వేదం. నడిచింది శాస్త్రం. మునిగింది గంగ. ఉండింది కాళి. వారిప్రాణం బయటికి యెక్కడికో పోవలసిన పనిలేదు. దేహం వదుల్తూనే వారిప్రాణాలు అక్కడక్కడే బ్రహ్మత్వం చెందిపోయాయి. కాబట్టి వారికి లోకాంతరగమనమనే సమస్యే లేదు. వీరి విషయం తొమ్మిదవ అధ్యాయంలో విస్తారంగా చెప్పినారు. అక్కడ చూడవచ్చు. రెండవవారు నిష్కామకర్మయోగులు. వీరు ముముక్షువులు. మోక్షంకొరకు భగవత్ప్రాప్తికొరకు నిష్కామంగా సత్కర్మలు చేస్తారు! సగుణబ్రహ్మోపాసనం - ఓంకారోపాసనం చేస్తారు. వీరు చిత్తశుద్ధి గల్గివుండికూడా జీవితకాలంలో ముక్తిని పొందలేకపోతారు. వీరు మరణానంతరం దేవయానమార్గంగుండా బ్రహ్మలోకం వెళ్లుతారు. అచ్చట ప్రళయకాలపర్యంతం బ్రహ్మవిచారంలో కాలం గడుపుతూ ప్రళయసమయంలో చతుర్ముఖబ్రహ్మతో బాటు ముక్తినిబొంది అద్వయ బ్రహ్మంతో ఐక్యం చెందుతారు. ఈ బ్రహ్మోపాసకులు తిరిగి జన్మకు రావలసిన పనిలేదు. మూడవవారు సకామకర్మయోగులు. కామ్య

బుద్ధితో ఫలాపేక్షతో వీరు కర్మలు చేస్తారు. పాపకర్మలు - నిషిద్ధ కర్మలు చేయరు. శాస్త్రవిహితకర్మలే చేస్తారు. సుఖాలు భోగాలు కావాలనే ఆసక్తితో చేస్తారు. వీరు దేహంవదలి పితృయాణమార్గం గుండా పితృలోకం చేర్తారు. ఈ పితృలోకాన్నే కొందరు స్వర్గమని కొందరు చంద్రలోకమని అన్నారు. ఆ లోకంలో తమ పుణ్యభాగ్యం వుండేవరకూ సుఖభోగాలు అనుభవించి వెనుక్కు పునర్జన్మానికి వస్తారు. ఇక నాల్గవవారు కర్మభ్రష్టులు. వీరిసంఖ్యే నేటిప్రపంచంలో విస్తారంగా వుంది. వీరు మనుష్యరూపంతో తిరిగే మృగాలు. నరరూపంతో వుండే వానరాలు. వీరికి కర్మంలేదు; ధర్మంలేదు. పుణ్యంలేదు; పాపంలేదు. శాస్త్రంలేదు; ఆచారంలేదు. స్వేచ్ఛాచారులు. వీరు చచ్చి యే లోకానికి పోవలసిన పనిలేదు. తృణజలూకం లాగా యీ దేహాన్ని వదలి యిక్కడే మరొక్కదేహాన్ని పట్టుకుంటారు. తృణజలూకమంటే గడ్డి పురుగు. ఆ పురుగు గడ్డిపోచమీద ప్రాకుతూ ముందటి పోచను పట్టుకొని వెనుకటిపోచను వదులుతుంది. వీరూ అంతే. ఈ శరీరాన్ని వదలగానే మరోదేహంలో - పశువో పక్షిో క్రిమికీటకమో - యేదో ఒక యుద్ధ శరీరంలో ప్రవేశిస్తారు. వీరికి లోకాంతరప్రయాణమంటూ లేదు.

లోకాంతరగమనం మధ్యలోని యిద్దరికీ చెప్పబడింది. ఒకరిని ఉపాసకులని మరొకరిని కర్మలని శాస్త్రం వ్యవహరించింది. ఈ యిద్దరినీ భగవద్గీత యోగులనే పేరుతో చెప్పివుండడంచేత, మనం నిష్కామకర్మ యోగులని సకామకర్మయోగులని స్పష్టంచేసి విడివిడిగా పేర్కొన్నాము. వీరికి గల్గే లోకాంతరగతులను భగవద్గీత చెప్పుట కుపక్రమించింది. ఇంతకు ముందు ఓంకారోపాసకులకు క్రమముక్తి కలుగుతుందంటూ చెప్పబడింది. వారు తిరిగి జన్మానికి రారనికూడా చెప్పివున్నారు. పునరావృత్తి రహితమైన ఆ మార్గాన్ని యిక్కడ భగవంతుడు చెబుతున్నాడు. దానినే దేవయానమార్గమంటారు. ఇది శ్రేష్ఠమైంది. ఇదిగాక పునరావృత్తి సహితమైన మరోమార్గమూ వుంది. దానిని పితృయాణ మార్గమంటారు. ఇది కనిష్ఠమైంది. క్రమంగా ప్రసంగోపాత్తంగా శ్రేష్ఠకనిష్ఠ నిరూపణ కొరకు భగవంతుడు రెండు మార్గాలనుకూడా బోధిస్తున్నాడు. ఈ విషయాలు, ఛాందోగ్య బృహదారణ్యక ప్రశ్న కౌషీతకి ఉపనిషత్తులలోనూ

సూత్రభాష్యంలోనూ ఆత్మపురాణం ఆరవ అధ్యాయంలోను తెల్పు బడ్డాయి.

“భరతకుల శ్రేష్ఠుడవైన ఓ అర్జునా ! యోగులు యేకాలంలో ప్రయాణంచేస్తే తిరిగిరాలో, యేకాలంలో ప్రయాణంచేస్తే తిరిగివస్తారో ఆ కాలాన్ని చెబుతూన్నాను. విను”.

ఇది యిర్వది మూడవశ్లోకం. కాలమంటే కాలాభిమాన దేవతలు సూచించిన మార్గమంటూ భాష్యకారులన్నారు. ఉపాసకులు తిరిగిరాని మార్గంలో ప్రయాణం సాగిస్తారు. కర్ములు తిరిగివచ్చే మార్గంలో వెళ్లు తారు. ఈ యిద్దరినీ వృద్ధిచేంచి యిక్కడ యోగులనే పదం ప్రయోగించ బడింది. ఈ గౌరవనామం ఉపాసకులకూ—కర్ములకూ యిద్దరికీ లభించింది. కాబట్టే, ఉపాసకులను నిష్కామకర్మయోగులని, కర్ములను సకామకర్మ యోగులని మేము వ్యవహరించాం. ఈ విద్య యోగులకు సంబంధించిందే కాని సర్వసాధారణంగా మానవులందరికీ సంబంధించిందికాదు.

నీవు బొంబాయి వెళ్లాలనుకున్నావు. గుంతకల్లు వెళ్లి టిక్కెట్టు తీసికొని రైలు యెక్కావు. ఆయా స్టేషనులను గడుస్తూ గడుస్తూ బొంబాయి చేర్తావు. అలాగే ఉపాసకుడు బ్రహ్మలోకం వెళ్లాలె. సకామ కర్మ పితృలోకం చేరాలె. వారి ప్రయాణం యెక్కడినుండి ప్రారంభ మైతుంది. మధ్యమధ్యలో ఏ యే స్టేషన్లను గడచాలె. వారి మార్గ మెట్లు ? తెలిసికోవలసిన మాటే. భగవంతుడు రెండుశ్లోకాలద్వారా సంతేపంగా వర్ణిస్తూన్నాడు:

“అ పక్షాసా ఉత్తరాయణం ।

తత్ర ప్రయాతా గచ్ఛంతి బ్రహ్మ బ్రహ్మవిదో జనాః ॥”

“అర్జునా ! బ్రహ్మోపాసకులయిన జనులు, అగ్ని - జ్యోతిస్సు - పగలు- శుక్లపక్షం - ఆరునెలల ఉత్తరాయణం కల మార్గంలో ప్రయాణంచేస్తూ బ్రహ్మమును ప్రాప్తిస్తారు”.

ఇది ఉపాసకుడని నిష్కామకర్మయోగి అని చెప్పినవాడు ప్రయాణం చేసేమార్గం. ఈ శ్లోకం ‘అగ్ని’ అనే శబ్దంతో ఆరంభమైంది. ఈ మార్గంలో మొదటిస్టేషన్ అగ్ని. అగ్నిని వేదములలో ‘అర్చి’ అనినారు. కాబట్టి దీనిపేరు అర్చిరాదిమార్గం. దీనికి దేవయానమని ఉత్తరమార్గమని

శుక్లగతి అని పర్యాయనామాలు. ఈ మార్గం అగ్నితో ప్రారంభమైంది. అనగా ప్రకాశంతో ప్రారంభమైందన్నమాట. చివరివరకూ యీ మార్గంలో ప్రకాశమే ప్రకాశం. కావుననే యీ మార్గాన్ని శుక్లగతి అన్నారు. ఈ బాటసారి సుఖంగా ప్రయాణం చేస్తాడు. అగ్ని - జ్యోతి అనువాటిని విడివిడివస్తువులుగా కొందరు చెప్పినారు. కొందరు - జ్యోతి ర్మయమైన అగ్ని అని ఒకేవస్తువుగా చెప్పినారు. జ్యోతిర్మయమైన అగ్ని అంటే ప్రకాశవంతమైన - పొగలేని అగ్ని అని అర్థం.

మన హృదయమొక నాడీకేంద్రం. సైకిల్చక్రంలోని కడ్డీలన్నీ మధ్యలో ఒకచోట కలిసినట్లు నాడులన్నీ హృదయంలో కలుసుకుంటవి. అందులో ఒక సూక్ష్మనాడి వుంది. దానినే సుషుమ్న అని - బ్రహ్మనాడి అని అంటారు. అది ఊర్ధ్వగామి. దానికీ బ్రహ్మలోకానికీ సరాసరి సంబంధం వుంది. దేహాన్ని ఆపరేషన్ చేస్తే కానవచ్చేదికాదు. అది వస్తురూపంలో లేదు. శక్తిరూపంలో వుంది. ఉపాసకుని మహాప్రయాణ కాలంలో అది తెరువబడ్తుంది. తక్కినవారికి ఆ నాడి మూయబడే వుంటుంది. ఉపాసకుడు దేహం వదల్తూనే మొట్టమొదట ఆ నాడితో సంబంధపడ్తాడు. కాబట్టి అతని మార్గమంతా ప్రకాశమయం. అగ్నితో సంబంధమంటే తనలోపలి అగ్నితో సంబంధంకావాలె. మనవాళ్లు చచ్చిన తర్వాత శవాన్ని అగ్నిలోవేసి కపాలం పగిలేవరకుండి, అతడు బ్రహ్మ లోకం వెళ్లినట్లు సంతోషిస్తారు. ఇది భౌతికమైన అగ్ని. ఉపాసకునికి సంబంధించేది అభౌతికమైన దివ్యాగ్ని. కొందరు మతాధిపతులు మరణిస్తూనే శిష్యులు వారి కపాలాన్ని టెంకాయతో పగులకొట్టి, స్వాముల వారు సుషుమ్నానాడిగుండా బ్రహ్మరంధ్రాన్ని భేదించుకొని పోయాడంటూ నటన చూపిస్తారు. ఈ కృత్రిమాలతో లాభం లేదు.

అగ్ని అంటే అగ్ని అభిమానదేవత. జ్యోతి అంటే జ్యోతిరభి మానదేవత. పగలంటే పగటిఅభిమానదేవత. శుక్లపక్షమంటే శుక్ల పక్షాభిమాన దేవత. ఉత్తరాయణమంటే ఉత్తరాయణాభిమానదేవత - అంటూ వీటి అర్థం అభిమానదేవతలుగా గ్రహించాలంటూ భాష్యకారులన్నారు. దేహం వదల్తూనే ఉపాసకుడు అగ్నిరభిమానదేవతను చేరు

కుంటాడు. అగ్ని దేవతతో ప్రప్రథమంగా సహజంగానే ఉపాసకునికి తన లోపలనే మరణకాలంలో సంబంధం కలుగుతుంది. ఆ దేవత వానిని జ్యోతి రభిమానదేవతకు అప్పగిస్తుంది. ఆ దేవత పగటిఅభిమానదేవతకు అప్ప గిస్తుంది. ఆ దేవత శుక్లపక్షాభిమానదేవతకు సమర్పిస్తుంది. ఆ దేవత ఉత్తరాయణాభిమానదేవతకు అప్పగిస్తుంది. ఈ దేవతలను ఆతివాహిక దేవతలంటారు. ఈ అంచెలమీద ఉపాసకుడు క్రమంగా బ్రహ్మలోకం చేర్చాడు.

ఒక గవర్నరును సాగనంపేటపుడు ఆ జిల్లాధికారి తన సరిహద్దు వరకూ వెంటవెళ్లి మరొక జిల్లాధికారికి అప్పగిస్తాడు. అతడూ అంతే. ఈ విధంగానే ఉపాసకుని ప్రయాణమూ వుంటుంది. ఈ మజిలీలు ఉపనిషత్తు లతో మరికొంత అధికంగా చెప్పబడ్డాయి. భగవద్గీత వాటిని సంక్షేపించి ఉపలక్షణాత్మకదృష్టితో చెప్పింది. ఈ శ్లోకంలో బ్రహ్మవిదులని చెప్ప బడినవారు బ్రహ్మోపాసకులు. విచ్ఛబ్దం ఉపాసకార్థంలో ప్రయోగింప బడింది. లేదా. బ్రహ్మవిదులనగా బ్రహ్మమును పరోక్షంగా తెలిసినవారని అర్థం చెప్పుకోవచ్చు.

ఒక ఉపాసకుడు కృష్ణపక్షంలో మరణిస్తాడు. వాని విధానమెలాగు? అతడు పగటి అభిమాని దేవతవరకు సాగిపోయాడు. ఆ పగటి అభిమాని దేవత ఆ జీవుని తన వశంలో శుక్లపక్షం వచ్చేవరకూ పెట్టుకుని తర్వాత ఆ దేవతకు అప్పగిస్తుంది. రాత్రిలో మరణిస్తాడనుకొండి. అగ్ని దేవత పగలు వచ్చేవరకు తన వశంలో పెట్టుకొని తర్వాత ఆ అధిదేవతకు అప్ప గిస్తుంది. ఈ విధంగా గ్రహించాలి.

“ధూమో రాత్రి స్తథా కృష్ణః షణ్మాసా దక్షిణాయనం ।

తత్ర చంద్రమసం జ్యోతిః యోగీ ప్రాప్య నివర్తతే॥”

“అర్జునా! సకామకర్మపరుడైన యోగులు దేహాన్ని వదిలి ధూమము రాత్రి కృష్ణపక్షం ఆరునెలల దక్షిణాయనం - వీటితో కూడిన ధూమాది మార్గంలో ప్రయాణం చేసి చంద్రప్రకాశంవంటి స్వర్గలోకంచేరి భోగాలు అనుభవించి మళ్లీ పునర్జన్మకు వస్తారు.”

ధూమాదిమార్గం. యీ శ్లోకంలో చెప్పబడింది. కాబట్టే 'ధూమ' శబ్దంతో శ్లోకం ప్రారంభమైంది. ఈ ధూమాది మార్గాన్ని పితృయాణమని దక్షిణాయనమార్గమని కృష్ణగతి అని కూడా చెప్పడంకద్దు. కామ్యబుద్ధితో యిష్టాపూర్తదత్తాదికర్మలను చేసినవారీమార్గంలో ప్రయాణం చేస్తారు. అగ్నిహోత్రాదులను యిష్టకర్మలంటారు. వాషీకూపతటాకాది నిర్మాణాన్ని పూర్తకర్మలంటారు. గోసువర్ణవస్త్రాదికాలను సత్స్పాత్రల కొనగుట దత్తకర్మలంటారు. వీరినికూడా యోగులంటూ భగవద్గీత గౌరవంగా పిలిచింది. యోగులనగా చిత్తవృత్తులను నిరోధించినవారని కదా అర్థం. వీరూ కొంతమట్టుకు చిత్తవృత్తులను నిరోధించినవారు కాబట్టే, తమ డబ్బును సత్కార్యాలకు వినియోగించే త్యాగశక్తి కల్గింది. కామ్యబుద్ధితో కాసీగాక, పుణ్యకార్యాలకు ధనాన్ని ఖర్చుపెట్టుట చిన్నమాటా మరి! వీరు దేహాన్నివదలి మహాప్రయాణం చేసేటపుడు వీరికి మొదట లభించే టైప్ షా 'ధూమం'. అనగా పొగ. వారికోర్కెలే వారిని పొగలాగా ఆవరించాయి. వీరికి పొడుగునా మార్గమంతా చీకటే చీకటి. కాబట్టే దీనిని కృష్ణగతి అన్నారు. చీకటి అంటే యిది ఫలానిది - యిదిఫలానిది అని వివేచించుటకు వీలుగాని అయోమయమూ అంధకారబంధురమూనైన స్థితి. వీరికి మొట్టమొదట్లోనే సహజంగా ధూమాభిమానదేవతతో సంబంధం కలుగుతుంది. ఆ దేవత యీ జీవుని రాత్రిఅభిమానదేవతకు చేర్చుతుంది. ఆ దేవత క్రమంగా కృష్ణపక్షాభిమానదేవతకు అప్పగిస్తుంది. అటనుండి దక్షిణాయనాభిమానదేవతకు చేర్తాడు. అచ్చటనుండి చంద్రలోకం చేరి దివ్యసుఖాలు అనుభవించి పుణ్యం క్షీణిస్తూనే చంద్రలోకంనుండి మేఘమండలంలోనికి జార్తాడు. మేఘంనుండి వానగుండా ఆ జీవుడు భూమిపై పతనమై సస్యాలద్వారా ధాన్యంలో చేర్తాడు. ఆ ధాన్యాన్ని ఆ జీవుని కర్మానుకూలంగా వాడెవరి గర్భంలో పుట్టాలో, ఆ తలిదండ్రులే తింటారు. సరే! జన్మిస్తాడు. ఇదీ వానికథ. ఈ సకామకర్మి దక్షిణాయనంలో మరణించక ఉత్తరాయణంలో మరణిస్తే వాని విషయమేమని అడుగుతారా? కృష్ణపక్షాభిమాని దేవత యీ జీవుని దక్షిణాయనం వచ్చువరకు తన వద్దనే పెట్టుకొని తర్వాత ఆ అభిమానదేవతకు అప్పగిస్తుంది.

“పార్థా! ఈ శుక్లకృష్ణమార్గాలు రెండూ జగత్తులో శాశ్వతంగా వున్నాయి. ఇందులో ఒకటైన శుక్లమార్గంగుండా ఉపాసకుడు అనా వృత్తిని బాంధుతాడు. రెండవదైన కృష్ణమార్గంలో వెళ్ళినవాడు జన్మానికి వస్తాడు.”

గడిచిన యిరవై మూడవ శ్లోకంలో ‘కాలము’ అని చెప్పి యిచ్చట ‘మార్గము’ అని చెప్పబడింది. ‘అగ్ని జ్యోతి అహస్సు శుక్లపక్షం ఉత్తరాయణం’ వీటిలో మొదటి రెండుతప్ప తక్కినవి మూడూ కాలసూచక శబ్దాలు. ‘ధూమము - రాత్రి - కృష్ణపక్షం - దక్షిణాయనం’ వీటిలో మొదటిదిగాక తక్కిన మూడూ కాలవాచకశబ్దాలు. సంఖ్యాధిక్యంచేత కాలమనేమాటతోనే అన్నింటిని కలిపి భగవంతుడు యిరవై మూడవ శ్లోకంలో వ్యవహరించాడు. ఇచ్చట కాలాభిమానిదేవతలే వృద్ధేశ్వంకాని కాలంకాదని భాష్యకారులన్నారు. పగటిపూట చచ్చినవారంతా బ్రహ్మలోకంవెళ్లుతారని, రాత్రిపూట చచ్చినవారంతా చంద్రలోకం వెళ్లుతారని చెప్పుట సరికాదు. కాలమే అని చెబితే యీ అనర్థంవచ్చి పడుతుంది. ఎందరో పుణ్యాత్ములు - ఉపాసకులు రాత్రిపూట కృష్ణపక్షంలో మరణిస్తూన్నారు. శ్రీరవింద్రనాథతాకూరు దక్షిణాయనంలో మరణించారు. ఈ అనర్థం తొలిగేకోసం కాలమనేమాటకు కాలాభిమానిదేవతలు సూచించిన మార్గమంటూ సమన్వయం చేయడం జరిగింది. మహాభారతంలో చెప్పిన భీష్ముని విషయం ప్రత్యేకం. ఉత్తరాయణకాలం వచ్చేవరకు ఆయన వేచుకొని యెందుకు దేహం వదిలాడనే చర్చతో మనకంతగా యిప్పుడు పనిలేదు. ఇప్పుడీ శ్లోకంలో ‘గతి’ అని, రాబోయే యిరవై యేడవశ్లోకంలో ‘సృతి’ అని మార్గాలే సూచింపబడ్డాయి. “గతి-సృతి” శబ్దాలు మార్గమనే అర్థాన్ని యిచ్చేవి. అందువలన వెనుక చెప్పిన కాల శబ్దం మార్గోపలక్షితమంటూ భాష్యకారులన్నారు.

ఈ మార్గాలు రెండూ ప్రవాహరూపంగా అనాదికాలంనుండి జగత్తులో శాశ్వతంగా వున్నాయి. ఉపాసనాధికారులు — కర్మాధికారులుండేనరకూ యీ మార్గాలు వుండేతీర్తవి. జ్ఞానం కల్గినవారికిమాత్రం మిథ్యామాత్రాలుగా గోచరిస్తవి కాని, అజ్ఞానులకు శాశ్వతంగానే వుంటవి.

ఆచార్య వినోబా మొదలైనవారు యీ ప్రసంగాలను రూపకాలంకారాలుగా గ్రహించి క్రిందివిధంగా అర్థం చెప్పినారు. శుక్లగతి అంటే జ్ఞానమార్గం. కృష్ణగతి అంటే అజ్ఞానమార్గం. శుక్లగతిలో, అగ్నియొక్క — పగటియొక్క — శుక్లపక్షంయొక్క — ఉత్తరాయణంయొక్క తోడ్పాటుండాలె. అగ్ని అంటే యజ్ఞానికి — కర్మకు ప్రతీకం. యజ్ఞార్థమైన కర్మ చేస్తూ చేస్తూ మరణిస్తే అగ్ని దేవుని కృపవున్నట్లు. పగలంటే మేల్కొనివుండే సమయం; సూర్యుడు ప్రకాశించే సమయం. బుద్ధి తేజస్వంతంగా జాగరూకంగావుండి మరణిస్తే పగటిదేవతయొక్క అనుగ్రహం కల్గినట్లు. శుక్లపక్షమంటే చంద్రప్రకాశం రోజుకు రోజుకు వృద్ధిబొందేకాలం. చంద్రుడు మనస్సుకు సంకేతం. మనస్సులోని పవిత్రదైవీభావాలు నానాటికి వికసించి మరణకాలానికి పూర్ణత్వం పొందాయంటే శుక్లపక్షదేవతయొక్క అనుగ్రహం చేకూరినట్లు. ఉత్తరాయణమంటే ఆకాశంలో మబ్బులు మోడాలు లేక సూర్యుడు స్పష్టంగా ప్రకాశించే సమయం. హృదయాకాశంలో అజ్ఞానమేఘాలు తొలగి జ్ఞానసూర్యుడు ప్రకాశిస్తూంటే, ఉత్తరాయణదేవతయొక్క అనుగ్రహం కల్గినట్లు. ఈ మార్గంలో మహాప్రయాణంచేసిన వ్యక్తి తిరిగిరాని బ్రహ్మలోకాన్ని చెందుతాడు. ఇది అర్చిరాదిమార్గం. దీనికి విపరీతమైంది ధూమాదిమార్గం. ఈ విషయంలో శ్రీజ్ఞానేశ్వరుడు తన అభిప్రాయాన్ని యీవిధంగా వెల్లడించాడు:

“మనుష్యుడు శరీరదృష్టివదలి తాను బ్రహ్మస్వరూపుడనేనంటూ తెలిసికొని వుండాలె. నీటికి తనయందు తరంగత్వ ముందా లేదా అనే ఆభాస యెప్పుడై నా వుంటుందా? దానియందు తరంగాలు వున్నా లేకున్నా అది నీరే నీరు. తరంగాలతోపాటు నీరు పుట్టిందీలేదు. తరంగాలతోపాటు గిట్టిందీలేదు. ఈ విధంగా దేహంతోకూడిగూడా బ్రహ్మస్వరూపులుగా వుండేవారిని విదేహులని అంటారు. ఈ విదేహులకు మరణమొకటి వుందా అని? అట్టివారికి సమస్త దేశకాలాలు ఆత్మస్వరూపాలే. కుండ సరళంగా పగిలితే కుండలోని ఆకాశం మహాకాశంలో కలిసిందని, వక్రంగా పగిలితే మహాకాశంలో కలియదని వుందా? కుండ మాత్రం సశిస్తూందికాని దానిలోని ఆకాశం, కుండ పుట్టకముందూ

వుంది. కుండ పగిలిన తర్వాతా వుంది. ఈ విధంగా బ్రహ్మజ్ఞానసహాయంతో బ్రహ్మస్వరూపులైన యోగులకు మార్గమేది ? అమార్గమేది ? ”.

“అర్జునా ! ఈ ఉభయమార్గాల తత్త్వాన్ని యెరిగిన యోగి మోహానికి బద్ధుడుకాడు. ఈ విషయాలను తెలియనివాడుమాత్రం, అదెట్టిదో యిదెట్టిదో అనే మోహభ్రాంతులకు గురికాగలడు. ఇది తెలిసి, సర్వకాల సర్వావస్థలలో యోగయుక్తుడవై వుండు”.

భవిష్యత్తుపై ఆశపెట్టుకుని వర్తమానాన్ని జారవిడుచుకోడం మూఢుని లక్షణం. బుద్ధిమంతుడు యేమరక వర్తమానాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగల్గుతాడు. అట్టివాని భవిష్యత్తుకూడా బంగారుగానే వుంటుంది. వర్తమానం మనచేతిలో వుందికాని భవిష్యత్తు మన వశంలో లేదుగదా ! చివరికి అది రంగంలోకి వస్తుందో భంగమై పోతుందో యెవరు చెప్పగల్గుతారు ? శుక్లగతి కృష్ణగతుల సంగతులు నీకు చెప్పి నానుగదా ! వాటిపై భ్రమవదులు. ఇవిగాక మరొక్కటి శుద్ధగతివుంది. అది యేదంటావా ? సర్వకాల సర్వావస్థలలో యోగయుక్తుడవై వుండుట. ఏమిటాయోగం ? ఆత్మయోగం — పరమాత్మయోగం. “సమత్వం యోగ ఉచ్యతే”. చిత్తం బ్రహ్మకారం చెందివుండుట యోగం. అయిదవ అధ్యాయం యెనిమిది తొమ్మిది శ్లోకాలలో చెప్పినట్లు, కంటూ వింటూ తింటూ తిరుగుతూ తన స్వరూపాన్ని మరువకుండా వుండుటే యోగం. పతంజలి చిత్తాన్ని సూక్ష్మం చేయుమంటాడు. భగవంతుడు చిత్తాన్ని విశాలం చేయుమంటాడు. పతంజలియోగానికి, బైటివ్యవహారం ప్రతిబంధంగా వుంటుంది. భగవంతుని అభిప్రాయంలో స్వరూపాన్ని మరువక చేసే ప్రతిపనీ యోగమే. “యత్ర యత్ర మనో యాతి తత్ర తత్ర సమాధయః” — మనస్సు యెక్కడెక్కడికి పోతే అక్కడక్కడే సమాధి. ఇది శుద్ధగతి.

శుక్ల కృష్ణగతులు యే ముహూర్తంలోనో వస్తాయంటూ వాటికోసం గడియలు లెక్కపెట్టుకుంటూ కూర్చోవద్దు. చచ్చిన తర్వాత వచ్చే ఆ ముక్తిని నమ్ముకొని సద్యా యిప్పుటి కర్తవ్యాన్ని మరువవద్దు.

శ్రీ భగవద్గీతోపన్యాసాలు

సర్వకాల సర్వావస్థలలో సిద్ధమై వుండే స్వరూపయోగాన్ని గుర్తించావంటే నీ ముక్తి పరోక్షంగాకాదు, ప్రత్యక్షంగావుంది. ఇదే శుద్ధగతి.

భగవంతుడు తనబోధను ఉపసంహరిస్తూన్నాడు. చిట్టచివర ఫల శ్రుతి శ్లోకంతో గ్రంథం ముగుస్తూంది. ఈ యెనిమిదవ అధ్యాయంలోని విషయాలను వింటే తెలుసుకుంటే వచ్చే ప్రయోజనం యేమి? ఏ పని చేసినా ఒక ప్రయోజనమంటూ వుండాలెగదా! మీరూ ఉదయం సాయంకాలం రెండుపూటలావచ్చి యీ అధ్యాయప్రవచనాన్ని విని పోతూన్నారు. పనో పాటో వ్యాపారమో సాపారమో చేసుకుంటే పదిరూపాయలు సంపాదించుకొని వుండేవాళ్లు. దీన్ని వినుటతో యేమయ్యా ప్రయోజనం? - అని మీకూ శంక కల్గివుండవచ్చు. భగవంతుడు చెబుతున్నాడు. వినండి.

“వేదేషు యజ్ఞేషు తపస్సు చైవ దానేషు యత్పుణ్యఫలం ప్రదిష్టం ।

అత్యేతి తత్సర్వమిదం విదిత్వా యోగీ పరం స్థానముపైతి చాద్యమ్॥”

“అర్జునా! నీ వడిగిన యేడు ప్రశ్నలకు యీ అధ్యాయంలో సమాధానాలు చెప్పబడ్డాయికదా! ఈ తత్త్వాన్ని గ్రహించి అనుష్ఠించిన యోగికి కల్గే ఫలితం విను. బ్రహ్మచర్యనియమపూర్వకంగా షడంగ సహితవేదాలను అధ్యయనంచేస్తే యేఫలం లభిస్తుందో, ఆ ఫలితాన్ని కూడా యితడు అతిక్రమించి పోతాడు. సాంగోపాంగంగా అశ్వమేధాది యజ్ఞాల నాచరిస్తే యేఫలం వస్తుందో, ఆ ఫలాన్ని సైతం యితడు దాటిపోతాడు. చిత్తైకాగ్రతతో కృచ్ఛచాంద్రాయణాది తపస్సులను చేస్తే యేఫలితం కలుగుతుందో దాన్ని సహా మించిపోతాడు. ఉత్తమ దేశకాలాలలో సత్సాత్రకు సశాస్త్రీయంగా శ్రద్ధాపూర్వకంగా గోభూ హిరణ్యాదులను దానంచేస్తే యేపుణ్యం సిద్ధిస్తుందో దాన్నికూడా అతిక్రమించి పోతాడు. ఈ మానవలోకంలో పవిత్రమైన యీ నాల్గు కర్మలలో యే ఒక్కదాన్ని అయినా నియమపూర్వకంగా చేయడం కష్టంగా వుంటుంది. నాల్గింటి ఫలం యేకరాశిగా కలిసివచ్చిందంటే యేమని చెప్పాలె? ఈ అధ్యాయంలోని బోధను విని ఆలకించి యిందలి తత్త్వాన్ని